

ARUANNE
„KULTUURIPOLIITIKA PÕHIALUSED AASTANI 2020“
AASTA 2018 TÄITMISE KOHTA

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
I Kultuuripoliitika eesmärk	4
II Kultuuripoliitika kujundamine ja elluviimine	4
Kultuuripoliitika ja kultuurikeskse hariduspoliitika kujundamine.....	5
Välissuunalised tegevused	14
Kultuurikoostöö rahvuskaaslaste ja hõimurahvastega	16
Eesti Vabariik 100 juubeliprogrammi tegevused.....	19
III Valdkondlikud prioriteedid	24
Arhitektuur	24
Disain	26
Etenduskunstid	27
Filmikunst	29
Helikunst	31
Kirjandus ja kirjastamine	33
Kujutav kunst.....	35
Kultuuriajakirjandus ja meedia	38
Kultuuriline mitmekesisus	40
Muinsuskaitse.....	42
Muuseumid.....	44
Raamatukogud	46
Rahvakultuur.....	50

Sissejuhatus

Riigikogus 2014. aasta 12. veebruaril vastu võetud „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ (RT III, 14.02.2014, 2) on aluseks riiklike otsuste tegemisel kultuurivaldkonnas aastani 2020. Strateegiline dokument on jätk 1998. aastal Riigikogus vastu võetud Eesti riigi kultuuripoliitika põhialustele (RT I, 1998, 81, 13531).

Vabariigi Valitsusel on kohustus esitada igal aastal Riigikogu täiskogu kevadistungjärgul ettekanne põhialuste elluviimise kohta eelmisel aastal. 2019. aastal tutvustab kultuuriminister kultuuripoliitika põhialuste elluviimist 30. jaanuaril toimuval Riigikogu istungil.

Riik on kultuuripoliitika elluviimisel lähtunud otsuses „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ (edaspidi *Kultuur 2020*) kehtestatud eesmärkidest. Kultuur 2020 põhimõtted on olnud aluseks Kultuuriministeeriumi arengukavade ja tööplaanide koostamisel ning teiste ministeeriumide arengudokumentide ja õigusaktide kooskõlastamisel. Alates 2020. aastast planeeritakse riigi eelarvestrateegia kultuuri tulemusvaldkonna elluviidavaid tegevusi riigi tegevuspõhisele eelarvestamisele ülemineku protsessis koostatava kultuuriprogrammi alusel.

See aruanne „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ täitmise kohta toob välja 2018. aastal elluviidud tegevused, saavutused või olulised edasimineked. Samuti on esitatud olulisemad jätkutegevused 2019. aastal.

2018. aasta aruande koostamisel jätkatakse eelmisel aastal muudetud aruande kaheosalise struktuuriga. Esimese osa peatükkides antakse ülevaade kultuuri alavaldkondade ülesest kultuuri- ja hariduspoliitika kujundamisest ja üldisematest tegevuste elluviimisest. Tulenedes Eesti Vabariigi 100. juubelist 2018. aastal on nime saanud ka aruande fookuspeatükk, kus antakse ülevaade juubeliprogrammist. Aruande teises osas kajastatakse arenguid kõigis Kultuur 2020s nimetatud kultuuri alavaldkondades. Tegevuste kajastamisel tuginetakse arengukava raames elluviidavatele punktidele ja eesmärkidele, kuid alavaldkondade tegevusi on kajastatud ka laiemalt.

Aruandesse on koondatud kõigi ministeeriumide esitatud informatsioon, mis on seotud Kultuur 2020 tegevuseesmärkidega. Vajadusel on saadud sisendit täpsustatud või üldistatud. Kohalike omavalitsuste tasandil elluviidavaid tegevusi aruanne detailselt ei kajasta.

I Kultuuripoliitika eesmärk

Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ja luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ning mitmekesise kultuuriruumi arenguks ja kultuuris osalemiseks.

Üldine eesmärk, mis on aluseks kultuuripoliitika kujundamisele ja elluviimisele.

II Kultuuripoliitika kujundamine ja elluviimine

Kultuuripoliitikat kujundab vastutava ministeeriumina Kultuuriministeerium, kuid seda realiseeritakse ka teiste seotud valdkondade ja institutsioonide kaudu. Samal moel avaldub rakendatavate poliitikate mõju. Kultuuripoliitikal on suur ühisosa haridus-, regionaal-, sotsiaal-, majandus-, maaelu- ja lõimumisvaldkonnaga, millel on tihedad seosed kultuuri ja eesti keele poliitika ning ühise jagatud Eesti riigiidentiteedi loomise, hõimurahvastele ja rahvuskaaslastele suunatud tegevuste, kuid laiemalt ka Eesti sise- ja välispoliitikaga. Seega, riigi kultuuripoliitika kujundamises ja elluviimises on oluline osa ja vastutus lisaks Kultuuriministeeriumile paljudel teistelgi riiklikel institutsioonidel. Keskse rolliga on kohalikud omavalitsused, kes tagavad kohalikus kultuurikorralduses eesti kultuuri järjepidevuse hoidmiseks soodsa ja turvalise kasvukeskkonna ning loovad ühiseid väärtusi kandvat lõimunud ja sidusat ühiskonda.

Eesti riigis tähistatakse 2017. aasta aprillist 2020. aasta veebruarini Eesti Vabariigi 100. juubelit, mille sündmuste kese oli 2018. aastal. Juubeliüritused on koondatud märkimisväärselt laia haardega siseriiklikku ja rahvusvahelisse EV 100 programmi, kus on suur rõhk nii kultuurisündmustel kui ka erinevatel kultuuriga seotud koostöövormidel ning kodanikualgatuslikel projektidel.

2018. aastal toimunud suure mõjuga ürituste seas olid olulisteks kultuurivaldkonna sündmusteks veel näiteks Balti riikide kirjanduse ja kirjastuste fookuses olemine Londoni raamatumessil, Michel Sittowi näitus Washingtonis, Eesti Festivaliorkestri esinemine Londonis BBC Promsil, 2019. aasta juubelilaulu- ja tantsupeo „Minu arm“ ettevalmistused jpm.

Poliitikakujundamises andsid tooni kultuuritöötajate jätkuv palgataseme tõus, kirjaniku- ja kunstnikupalga uus toetusperiood, riigi täiendava noorte huvitegevuse ja -hariduse toetussüsteemi esimese täisaasta rakendumine ning mitmete kultuuri toetatavate uute algatuste väljatöötamine. Oluline oli ka mitmete kultuuriobjektide, näiteks Arvo Pärdi Keskuse ja Eesti Kunstiakadeemia uue hoone valmimine ja suurinvesteeringute jätkumine ning planeerimine 2019. aastast.

Kultuuripoliitika ja kultuurikeskse hariduspoliitika kujundamine

2018. aastal algatati mitmete uute oluliste riiklike strateegiate koostamist. Kultuurivaldkonnal on neist tihedamad seosed strateegia „Eesti 2035“, „Eesti keelepoliitika põhialused“ ja „Välispoliitika arengukava 2030“ väljatöötamisega ning Kultuuriministeerium osaleb neis protsessides aktiivselt.

Kultuuriministeeriumi juhitud olulisim protsess strateegiate koostamisel on kultuuripoliitika põhialuste uuendamine 2019. aastal.

Kultuuripoliitika alusdokument „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ kehtib veel kaks aastat. 2018. aastal alustas Kultuuriministeerium uue alusdokumendi koostamist ja protsessi kõige sisulisem osa jääb 2019. aastasse, mil sõnastatakse kultuuripoliitilised eesmärgid uueks kümneaastaseks perioodiks. Ministeerium kaasab selleks eri valdkondade esindajaid ja teemajuhte ning loob võimalused teemarühmades kooskäimiseks. Kultuur 2030 alusdokument peaks looma eesmärgid ligipääsu tagamiseks kultuurile ja määratlema mitmete muude tuumikteemade seas digiarenguga kaasnevad muutused. Erinevalt kehtivast visioonidokumendist, mis keskendub nii üldistele põhimõtetele kui ka igale valdkonnale eraldi, lähtub uue alusdokumendi koostamine läbivatest, kõikide valdkondade jaoks olulistest teemadest, unistustest ja sihtidest. Näiteks kultuuri kättesaadavus, kultuurisündmuste ligipääsetavus, osalejate kaasatus eri valdkondades loojate ja kogejatena, rahvusvahelistumine, kultuuri rahastamismudelid.

Arengukava loomiseks ootab Kultuuriministeerium teemarühmadesse osalema kultuurivaldkonna esindajaid. Soovist tuleb teada anda ministeeriumi kodulehel oleva ankeedi kaudu. 2019. aasta alguses luuakse eri teemarühmade laudkonnad, kohtumised leiavad aset 2019. aasta esimesel poolel ning aasta lõpuks on püstitatud eesmärk koondada piisav sisend dokumendi esimese tekstiversiooni loomiseks. Huvilised, kes teemarühmade kohtumistele füüsiliselt ei mahu, saavad horisontaalsete teemade kohta arvamust avaldada ministeeriumi kodulehel kirjalikult.

Esialgse plaani kohaselt on uue alusdokumendi eelnõu kavas Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks esitada 2020. aasta esimeses pooles.

Jätukub riigiga töösuhetes olevate kultuuritöötajate töötasu alammäära tõstmise Kultuuriministeeriumi haldusalas, et aastaks 2020 oleks kultuuritöötaja miinimumtöötasu jõudnud vabariigi keskmise palga tasemele. Kultuuripoliitika põhialustes on see eesmärk kokku lepitud tagamaks konkurentsivõimelise palga kaudu kultuurivaldkonna spetsialistide järelkasv. 2018. aastal oli Kultuuriministeeriumi haldusalas riigilt palka saava kõrgharidusega kultuuritöötaja miinimumpalk 1150 eurot (2017. aastal 942 eurot). Kultuuriministeerium ja Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon (TALO) sõlmisid 27. detsembril 2018 kultuuritöötajate palgakokkuleppe 2019. aastaks, mis tõstab kõrgharidusega või kõrgharidust nõudval ametikohal töötava kultuuritöötaja brutotöötasu alammäära 13% ehk 1300 euron. Veel 2015. aastal oli kultuuritöötaja miinimumpalk 731 eurot, nelja aasta jooksul on tõus olnud 78% ehk 569 eurot. Riigi ja esindusorganisatsioonide saavutatud palgakokkulepe on siduv vaid lepingu osalistele ja hõlmab ainult riigieelarvest palka saavaid kultuuritöötajaid (riigiasutused, avalik-õiguslikud institutsioonid, riigi asutatud sihtasutused), kuid see on üleskutse kogu kultuurivaldkonna tööandjatele – eeskätt kohalikele omavalitustele, et neid tasustamis põhimõtteid võimaluse korral järgida.

Ülejäänud Kultuuriministeeriumi valitsemisala kultuuritöötajate, kelle töötasu on alammäärast kõrgem, ning kultuurivaldkonnas töötava tugipersonali palgafond suureneb 2019. aastal 7%.

Võimaldamaks osadel vabakutselistel loovisikutel pühenduda ainult loometööle on riik loonud süsteemi, mis võimaldab loomeliitude kaudu toetada kirjanikele ja kunstnikele palkade maksmist. Kunstniku- ja kirjanikupalga pilootperiood käivitus 2015. aastal ning 2018. aastal lõpetas nn „esimene lend“. 2016. ja 2017. aastal on alustatud veel teise ja kolmanda perioodiga, mõlemas kolm loovisikut. Kokku toetati 2018. aastal koos loomeliitudega 24 loovisiku tegevust. Kuna süsteem on ennast igati õigustanud valiti 2018. aasta lõpus uus kolmeaastane „lend“ ning edaspidi võib rääkida kunstniku- ja kirjanikupalgast kui kehtivast ja töötavast süsteemist. Kultuuriministeerium on leidnud võimaluse suurendada palgasaajate arvu nii, et järgnevatel aastatel on loomeliitude palgal igal aastal 15 kirjanikku ja 15 kunstnikku. Väga oluline muudatus on ka see, et kui senini oli palga suurus eelmise aasta keskmine brutopalk, siis alates 2019. aastast on see 1,1 kordne kõrgharidusega kultuuritöötaja miinimumpalk ehk 2019. aasta igakuise brutosummana 1430 eurot.

Vabakutseliste loovisikute majandusliku toimetuleku ja sotsiaalsete garantiide kättesaadavuse parandamiseks planeerib Kultuuriministeerium 2019. aastal vastava uuringu lähteülesande koostamist ja elluviimise planeerimist.

Riik jätkab kultuuri toetamist avalik-õigusliku Kultuurkapitali kaudu. 2018. aastal tutvustati Kultuurkapitali valdkondi ja tipp-tegijaid ETV saatesarjas „Autoportree“.

2018. aastal ühtlustati ja korrastati juriidiliselt Kultuurkapitali rahastamiskordi. Kultuurkapitali mõju-uurimuse eeldusena viidi nelja sihtkapitali ja kahe maakondliku ekspertgrupi näitel läbi rahastamispraktikate analüüs. Selleks kogunes uurimuse lähteülesande töörühm, kuhu kuulusid eksperdid Tartu ja Tallinna Ülikoolist, kultuuri valdkonnast ning Kultuurkapitali ekspertgruppidest. Analüüsiga jätkatakse 2019. aastal, et kaardistada ja võrrelda kõigi Kultuurkapitali sihtkapitalide ja maakondlike ekspertgruppide rahastamispraktikad.

Kultuurkapitalile laekusid 2018. aastal ka mitmed märgilise tähendusega eraannetused. Nii toetas erasektor uue tõlkeprogrammi Hieronymus loomist 60 tuhande euroga. Hieronymus on programm, mille kaudu tõlgitakse ja antakse välja maailmaklassika teoseid, mida seni eesti keelde tõlgitud ei ole.

2018. aastal loodud Balti Kultuurifondile, mida juhib 2019.–2021. aastatel Eesti Kultuurkapital, annetas Põhjamaade Ministrite Nõukogu 100 tuhat eurot. Lisaks panustab iga Balti riik fondi 100 tuhat eurot aastas.

Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel jõudis 2018. aastal järgmisesse arenguetappi Tallinna Muusikakeskkooli, Georg Otsa nimelise Tallinna Muusikakooli ja Tallinna Balletikooli baasil ühendkooli loomine (esialgse töönimelga Kaunite Kunstide Kool). Septembris asus tööle ühendkooli asutav direktor Eero Raun, kes käivitas töörühmad kooli sisuliseks loomiseks. Aasta lõpuks valmis arhitektidel koolihoone eelprojekt.

2019. aastal on kavas ühendkooli nimekonkurss ning arengukava ja põhimääruse valmimise järel ühendkooli kui juriidilise isiku asutamine uue riigikoolina, millega 2021. aastaks liidetakse kolm olemasolevat, pikkade traditsioonidega riigikooli. Riigi Kinnisvara AS kuulutab 2019. aasta augustis välja ehitushanke, et alustada koolihoone ehitusega 2020. aasta algul. Ehituse maksumus on esialgse hinnangu järgi ca 40 miljonit eurot.

Tegu saab olema Eestis esimese ühe asutusena tegutseva kutseõppeasutuse ja gümnaasiumiga, kus antakse nii üldharidust (1.–12. klassis) kui ka kutseharidust. Ühendkoolis hakkab õppima enamik Eesti tulevastest professionaalsetest muusikutest ja tantsijatest ning nende valdkondade tulevastest õpetajatest, korraga üle 700 õpilase. Ühendkool saab olema rahvusvahelise tuntuse ja kandepinnaga – osa nii õpilastest kui ka õpetajatest on pärit väljastpoolt Eestit ning kooli ambitsioon on valmistada oma õpilased ette edukaks konkureerimiseks globaalsel tööturul.

Ühendkooli hoone valmides 2022. aastal saab ühendkoolist oluline haridus- ja kultuuriasutus, kus lisaks igapäevasele õppetööle kõigis muusika ja tantsužanrites (nii klassikaline kui ka rütmimuusika, nii klassikaline ballett kui ka kaasaegne tants) toimuvad kõrgetasemelised festivalid, konkursid ja kontserdid laiemale publikule.

Eesti, Läti ja Leedu laulu- ja tantsupidude traditsioon on kantud UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. See suur tunnustus seab meie kõigi ette vastutuse traditsiooni ellujäämise eest.

Laulu- ja tantsupeo protsessi jätkusuutlikkust mõjutavad mitmed tegurid: kollektiivide juhendajate pealekasv, palgatase ja muu oluline temaatika, mis on olnud päevakorral kaua. Palgamäärade tegelikule olukorrale hinnangu andmiseks käivitas Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus koostöös Kooriühingu, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi ning mõttekoja Praxisega Kultuuriministeeriumi toetusel üleriigilise uuringküsitluse. Laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide toetusprogrammi eelarve on viimastel aastatel olnud 840 tuhat eurot ning tegevustoetust saavate kollektiivide arv püsinud paari tuhande juures. Alates 2019. aastast toetab riik Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutuse vahendusel laulu- ja tantsupeo kollektiive ühe miljoni euroga aastas. Lisandunud toetus suunatakse kollektiivide juhtide toetamiseks, mille tingimused töötatakse välja 2019. aastal.

Kohalikud omavalitsused (edaspidi *KOV*) on laulu- ja tantsupeo protsessi baasrahastajad, sest enamik kollektiive tegutseb *KOV*i juures. Lisaks toetavad omavalitsused üleriigiliste laulu- ja tantsupidude vahelisel ajal maakondlikke või piirkondlikke laulu- ja tantsupidusid.

2019. aasta juubelilaulu- ja tantsupeo „Minu arm“ ettevalmistavad tegevused on alanud. Peole on registreerunud rekordarv 2515 kollektiivi.

Laulupeo ettevalmistusse panustatakse aktiivselt ka laulukaare remondiga, mille käigus vahetatakse välja kaart kattev puitlaudis ja katteplekk ning korrastatakse laululava fassaad. Samuti tehakse tantsupeo paremaks läbiviimiseks ja vaatamiseks remonditöid Kalevi staadionil.

Kultuuriministeerium on 2019. aasta valinud ka laulu- ja tantsupeo teema-aastaks. Kontseptsiooni töötas välja ja viib ellu Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus.

Riigi sajandale aastapäevale pühendatud laulu- ja tantsupidu peeti 2018. aastal nii Leedus kui ka Lätis. Riias allkirjastati kõigi kolme riigi laulupidude hoidmist ja arendamist puudutav kokkulepe koos Balti kultuurifondi lepinguga. Balti riikide kultuurikoostöö on tuntavalt tihenened, aga kolme riigi ühised tegevused saavad olla veelgi täpsemini suunatud. Kokkulepped aitavad muuta kultuuri rahvusvahelisemaks ning tihendada sidemeid rahvuskultuuri tippsündmuste, laulu- ja tantsupidude arendamise kaudu.

Haridus- ja Teadusministeeriumi toetusel ning Tartu Üliõpilasmaja eestvedamisel toimus Tartus 22.–24. juunil 2018 üliõpilasfestival „Gaudemus 2018“, millega tähistati kolme Balti riigi sajandat sünniaastapäeva.

Üliõpilasfestival algas 22. juunil Gaudeamuse tule süütamise ja tõrvikurongkäiguga Kassitoomelt ning kulmineerus kesköise kontserdi ja vaatemänguga Emajõe kallastel. Tõnu Kaljuste juhendamisel esitasid festivali koorid ja orkester Carl Orffi kantaadi „Carmina Burana“. Avaetendus kujunes oluliseks rahvusvahelise tähtsusega sündmuseks, kus osalesid Eesti presidendi Kersti Kaljulaidi kutsel Soome president Sauli Niinistö, Gruusia president Giorgi Margvelašvili, Islandi president Guðni Thorlacius Jóhannesson, Läti president Raimonds Vējonis, Poola president Andrzej Duda ja Leedu president Dalia Grybauskaitė.

23. juunil toimus Tamme staadionil tantsuetendus „Jaaniöö müsteerium“, kus osalesid esimest korda ka kaasaegse tantsu üliõpilased. Gaudeamuse festivali lõpetas 24. juunil Tartu lauluväljakul toimunud kontsertetendus „Jaanipäeva laulud“.

2018. aastal toimunud sündmusel osalesid Eesti, Läti ja Leedu parimad üliõpilaskoorid, tantsijad ja pillimängijad, kokku ca 4000 esinejat 46 kõrgkoolist. Pidustusi tulid vaatama kolme Balti riigi ülikoolide rektorid ja Tartu sõpruslinnade esindajad. Kokku sai festivalist osa üle 20 tuhande inimese.

Gaudeamus toimub vaheldumisi kolmes Balti riigis, üldjuhul iga nelja aasta tagant. Gaudeamuse eesmärk oli ja on jätkata Tartust 1956. aastal alguse saanud ja ligi 60 aastat kestnud üliõpilaste laulu- ja tantsupeo traditsiooni, tugevdades eesti, läti ja leedu akadeemilise noorsoo kultuurisuhtlust ning Balti riikide ühtekuuluvus- ja rahvustunnet.

Tallinnas toimus 2018. aastal maailma üks olulisemaid ja mõjukamaid koorimuusika sündmusi – rahvusvaheline muusikafestival Europa Cantat. See toimus 27. juulist 5. augustini ja tõi Eestisse üle 6000 laulja, dirigendi, helilooja ja koorimäenedžeri üle maailma. Lisaks laiahaardelisele kontserdiprogrammile toimusid töötoad professionaalidele, muusika-EXPO ning noorte muusikasündmuste korraldajate programm YEMP. Sündmused tugevdasid eesti koorimuusika ning kooridirigentide ja -heliloojate positsiooni koorimuusika maailma otsustajate seas ning andsid võimaluse saada noortel kultuurikorraldajatel kogemusi rahvusvahelise suursündmuse korraldamisel. Kokku osalesid Europa Cantatil 51 riigi esindajad.

Rahvusvaheliste kultuurisündmuste toimumine Eestis panustab mitmetesse eesmärkidesse ja nende toetamisvõimalused on avardunud. Lisaks juba olemasolevatele toetusmeetmetele rakendus 2018. aastal uus Kultuuriministeeriumi kureeritav rahvusvaheliste kultuuri- ja spordisündmuste taotlusvoor, mille eesmärk on tuua Eestisse rahvusvahelisi sündmusi, mis rikastavad kultuurielu ning elavdavad Eesti majandust. Esimene toetatud kultuurisündmus oli rahvusvaheline koorifestival Europa Cantat.

Eesti riikliku turismiarenduskava 2014–2020 ja selle rakendusplaani alusel toetab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium EASi kaudu rahvusvaheliste kultuuri- ja spordisündmuste korraldamist, mis omavad olulist reisimotivatsiooni Eesti külastamiseks. Koostöö turismiettevõtjate, sihtkohtade ja sündmuse korraldajate vahel aitab luua väliskülastajatele huvitavaid pakkumisi lisaks sündmuse programmile ning pikendada nende Eestis viibimist. 2018. aastal viidi kultuurivaldkonnas nimetatud toetuse abil lisaks Euroopa koorifestivalile läbi ka muusikahariduse projekt Muusikute Maa – Eesti, Tallinna rahvusvaheline festival Jazzkaar. Lisaks eraldati 2018. aasta voorust toetust näiteks Tartu laulupeole ja nüüdismuusika festivalile World New Music Days Tallinnas.

Eestis toimuvate rahvusvaheliste suursündmuste korraldamist ja tutvustamist välismeediale toetatakse selleks, et suurendada Eesti tuntust sündmuste toimumise sihtkohana, turundada suursündmusi välisturgudel, kasvatada Eesti majutusettevõtetes veedetud ööbimiste arvu ning suurendada majanduslikku mõju ettevõtetele ja sihtkohale. Sündmuste finantseerimise kaudu tagatakse rahvusvahelise mastaabiga regulaarsete sündmuste jätkuv kõrgetasemeline toimumine Eestis. 2018. aastal toetati näiteks PÖFFi ja Tallinn Music Week'i.

2017. aastal võttis Riigikogu vastu seadusemuudatused, millega pandi alus noorte huvihariduse ja -tegevuse riigipoolseks täiendavaks toetamiseks. Riikliku toetuse eesmärk on muuta huviharidus ja huvitegevus 7–19aastastele noortele paremini kättesaadavaks ning pakkuda mitmekesisemaid osalusvõimalusi. Riiklik lisatoetuse kogumaht on 2018. aastast 15 miljonit eurot aastas, millest KOVidele suunatud toetus moodustas 14,25 miljonit eurot. Riigi eraldis on täiendav toetus, millega ei ole asjakohane asendada KOVi enda panust. Toetuse kasutamisel tuleb tagada munitsipaal- ja eraõiguslike huvihariduse ning huvitegevuse pakkujate võrdne kohtlemine.

Toetuse kasutamiseks koostas vald või linn üksinda või koos teiste valdade ja linnadega noorte huvihariduse ja huvitegevuse kava, mis võis olla koostatud pikemaks perioodiks kui üks aasta ning olla osa valla või linna arengukavast. Huvitegevuse ja huvihariduse täiendava toetuse raames peavad kohalikud omavalitsused pakkuma noortele võimalusi vähemalt kolmes valdkonnas: kultuur, sport, loodus- ja täppisteadused ning tehnoloogia. Tuginedes KOVide esitatud toetuse kasutamise kavadele oli enim tegevusi 2018. aastal planeeritud kultuuri valdkonnas (29,7%). Tegevused olid seotud nii uute võimaluste loomise, vahendite soetamise kui ka olemasolevate võimaluste uuendamisega. Arendamiseks huviala valdkondade kvaliteeti noorte huvihariduses ja huvitegevuses, toetab riik täiendavalt ka huviala valdkondade esindusühinguid. Toetuse eesmärk on toetada huviala valdkondade kvaliteedi arendamist ja huviala valdkonnas koostöö suurendamist. 2018. aastal toetati loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia valdkonnas Eesti Teadushuvihariduse Liitu, muusika valdkonnas Eesti Muusikakoolide Liitu, kunsti valdkonnas Eesti Kunstikoolide Liitu, spordi valdkonnas Eesti Olümpiakomiteed, tantsu valdkonnas MTÜd Eesti Tantsuhuvihariduse Liit ja üldkultuuri valdkonnas MTÜd Huvikoolide Liit.

KOVidelt saadud tagasiside alusel on täiendava huvihariduse ja huvitegevuse toetuse mõju olnud positiivne. Üldjuhul on toetus andnud noortele kogemuste saamiseks väga palju uusi ja mitmekesiseid võimalusi. Algatatud on uusi ringitegevusi, kus noored transpordi või kalli osalustasu pärast varem osaleda ei saanud. Haldusreformi käigus ühinenud KOVides, kus huvitegevuse kava varem koostati, on kogukonnad rohkem ühendunud ning noortele pakuvad tegevusi ka kohalikud MTÜd ja seltsid. Paranenud on noort ümbritsevate osapoolte koostöö.

Terviklik ülevaade huvihariduse ja huvitegevuse riikliku toetuse 2018. aasta kasutamise tulemustest valmib 2019. aastal.

Oluliste poliitikamuudatustena jõudsid järgmistesse etappidesse pikalt ettevalmistatud muinsuskaitseaduse ja etendusasutuste seaduse eelnõude väljatöötamine. 2019. aastal seisab loodetavasti ees muinsuskaitseaduse eelnõu jõustamine ja Muinsuskaitseameti reorganiseerimine muuseumide- ja muinsuskaitsevaldkonna ühendasutuseks. Etendusasutuse seaduse muutmise väljatöötamisega jätkatakse 2019. aastal. Kehtiv seadus ei ole enam heas kooskõlas teatrivaldkonnas aastate jooksul toimunud arengutega. Muudetav seadus peab valdkonna kõigile asutustele looma selguse, kuidas, miks, millele ja millises mahus saab toetusi taotleda. Muutmise käigus korrastatakse etendusasutuste rahastamissüsteemi, täpsustatakse muusikavaldkonna eripärasid, uuendatakse uusi toimumisprotsesse silmas pidades seadusesätteid ning viiakse need kooskõlla teiste seadustega. Lisaks sellele vaadatakse üle kogu esituskunstide valdkonna teoste säilitamine.

Muudatused toimusid ka kultuuri valdkondade toetuste andmises. Riigikogu kiitis 17. oktoobril 2018 heaks hasartmängumaksu seaduse ja Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise. Sellega seoses kaob 2019. aasta algusest aastaid tegutsenud hasartmängumaksu nõukogu (edaspidi *HMN*). Peamisteks eesmärkideks muudatuste elluviimisel on vähendada valdkondade toetuste andmise killustatust ja bürokraatiat ning kõigi, k.a taotlejate halduskoormust. On oluline, et rahaliste vahendite hulk kultuurivaldkonnale ei vähene ning raha jaotamise ülesanne antakse Rahvakultuuri Keskusele säilitades senist HMNi põhifookust – noored ja eelprofessionaalsed tegevused regioonides. Ühtlasi saab Kultuurkapital vastavalt seadusele sihtpäraselt juurde ressursse andmaks edaspidi stipendiume loomevaldkonna õppejõududele, kelle loometöö on seotud õpetamisega.

Riigireformi tegevuskava elluviimise raames on valdkondlike muudatustena veel oluline esile tõsta Rahvakultuuri Keskuse kolimist Tallinnast Viljandisse – keskus avati uues asukohas 3. jaanuaril 2019 –, ning Integratsiooni Sihtasutuse kolimist Narva koos eesti keele majade tegevuste alustamise ja majade avamisega Narvas ning Tallinnas, mis lõpeb 2019. aastal.

Märkimisväärseteks kultuurisündmusteks võib nimetada ka mitmeid 2018. aastal valminud kultuuriobjektide avamisi. Esile võib tõsta pärast kümneaastase unistuse realiseerumist Eesti Kunstiakadeemia (EKA) õppehoone avamist augustis Tallinnas. Uus hoone rajati Kalamaja ja Vanalinna piirile uuele elule tärnanud Põhja-Tallinnas, kus on viimastel aastatel jõudsalt arenenud disaini-, kunsti- ja arhitektuuribüroode ja loometegevus. Institutsionaalse võimekuse suurendamiseks rakendatakse hariduse valdkonnas ASTRA meedet. Eesti Kultuurkapitali ja ASTRA meetme toel avati 2018. aastal uus EKA peahoone ning ehitatakse uut saali ka Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiale.

Suurepärase arhitektuuriga (arhitektid Fuensanta Nieto ja Enrique Sobejano arhitektuuribüroost Nieto Sobejano Arquitectos) Arvo Pärdi Keskuse avamine 13. oktoobril Laulasmaal oli helilooja Arvo Pärdi loominguga säilitamiseks ja kohtumispaiga loomiseks märgiline sündmus kõigile, kes tunnevad Pärdi loominguga ja mõttemaailma vastu huvi. Info- ja muusikakeskuse oluline osa on Arvo Pärdi isikuarhiiv.

Tähelepanuväärsete valminud kultuuriobjektidena saab 2018. aastast veel välja tuua näiteks detsembris avatud multifunktsionaalse teatrikeskuse Narva Vaba Lava, koos uue külustuskeskusega Palamuse muuseumi taasavamise ning kapitaalremondi läbinud Tallinna linnale kuuluva Dominiiklaste kloostri kunagise aidahoone renoveerimise, kus tegutseb erateater Theatrum. Samuti Ajaloomuuseumi Maarjamäe lossi taasavamine koos uue ekspositsiooniga „Minu vaba riik“. Riigi ja kodanikuühiskonna koostöö heaks näiteks on juulis pärast renoveerimist laiendatud muuseumiosaga avatud okupatsioonide ja vabaduse muuseum Vabamu koos uue püsinäitusega.

2018. aastal pandi nurgakivi Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA) uue saalikompleksi ehitusele, mida on oodatud aastaid. Saalikompleksi ehitust rahastavad Eesti Kultuurkapital ning Haridus- ja Teadusministeerium Astra meetmest Euroopa Liidu struktuurivahendite toel. Kompleks valmib sümboliseerivalt EMTA 100. juubeli aastaks.

2019. aastal on Sihtasutusel Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid soov rajada Haapsalu piiskopilinnuse pealinnusesse aasta ringi kasutatav keskaja ajalugu käsitlev tegevusmuuseum-teemakeskus. Muuseumisse luuakse atraktiivne ja aktiivset osalemist pakkuv ekspositsioon, mis võimaldab korraldada temaatilisi meelelahutusliku ja hariva sisuga keskaja kultuuri ning kombestikku tutvustavaid programme. Plaanide kohaselt avatakse piiskopilinnus enne 2019. aasta suvehooaega.

2018. aastal jätkus Narva linnuse restaureerimine. Küllastajatele avatakse 2019. aasta sügiseks kogu linnus (sh idatiiva ruumid, seni suletud müürikäigud, müüriharja galeriid, vahitorn, keldrikambrid), mille ajalooline keskkond ja sinna loodav ekspositsioon koos pakutavate teenustega moodustavad tervikliku elamusruumi.

Alustati Eesti Meremuuseumi Paksu Margareeta restaureerimist. Valmib juurdeehitus Paksu Margareeta sisehoovi, rekonstrueeritakse ajaloolise suurtükitorni ruumid, korrastatakse katuseterrass, muudetakse ruumid lifti ja parendatud küllastajatekonna abil kergesti ligipääsetavaks, senised kantselei- ja hoidlaruumid muudetakse näitusesaalideks. Kogu hoonekompleks taasavatakse tänapäevase ja paeluva kogupere ekspositsiooniga Eesti merenduse ajaloost, sh tekib võimalus eksponeerida ka rahvusvahelise tähtsusega unikaalset laevaleidu – keskaegse koge vrakki. Uued ekspositsioonid avatakse 2019. aasta lõpuks.

2018. aastal jõudsid otsustuste etappi mitmete suurinvesteeringute planeeringud. Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) praegune telekompleks ei vasta kehtivatele ohutusnõuetele, selle energiakasutus on ebaefektiivne ja hooned amortiseerunud. Kultuuriministeerium kavandab vahendid ERRi uue telekompleksi projekteerimise algatamiseks.

Eesti Rahvusraamatukogu hoone peab tulevikus muutuma turvaliseks, ökonoomseks ja otstarbekohaseks. Kasvama peab võimalus pakkuda uusi teenuseid. Rahvusraamatukogu hoonesse on planeeritud ka Rahvusarhiivi Tallinna osa koos filmiarhiiviga.

Kultuuriministeeriumi halduses olevatele riigiasutuse ja riigi osalusega sihtasutuste hoonete olukorra säilimiseks ja parandamiseks rakendab riik alates 2019. aastast lisavahendeid ning moodustati remondifond mahuga kaks miljonit eurot. Esimesed toetused otsustati 2018. aastal ja tööd tehakse 2019. aastal.

2018. aasta lõpul saavutati Vabariigi Valitsuse ja Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku vahel kokkulepe, mis tagab Niguliste kiriku hoone jäämise Eesti Kunstimuuseumi filiaaliks. Seeläbi säilib ajalooline pühakoda kirikukunsti eksponeerimispaiga ja kontserdisaalina avalikuks kasutuseks.

Kultuuritegelaste järjepidevamaim tunnustamissündmus on toimunud aastast 1995, kui antakse välja Eesti Kultuurkapitali aastapreemiad, mis määratakse aasta jooksul enim silma paistnud kultuuri- ja spordivaldkonna tegelastele. Sihtkapitalid esitavad Eesti Kultuurkapitali aastapreemiale oma kandidaadid ning kultuurkapitali nõukogu kinnitab igas valdkonnas ühe laureaadi. Kokku antakse välja kaheksa aastapreemiat. Peale selle annavad sihtkapitalid välja ka oma valdkonna aastapreemiad – sihtkapitalide aastapreemiad, mille määrab iga sihtkapitali nõukogu. Keskmiselt annab sihtkapital välja kümnekond aastapreemiat.

Alates 2012. aastast tunnustab Kultuuriministeerium kultuurisõbra tiitliga organisatsioone ja eraisikuid, kes on kultuurivaldkonda oluliselt panustanud ja avaldanud seeläbi positiivset mõju kultuurisündmuste toimumisele ning valdkonna ja ühiskonna arengule. 7. märtsil 2018 tunnustati 30 ettevõtet ja eraisikut ehk kultuurisõpra, kes olid 2017. aastal kultuurivaldkonda enim panustanud. Aasta kultuurisõbra tiitliga pärjati Utilitas ja Kristjan Rahu, Rain Lõhmus, Armin Karu, Eva ja Bengt Heyman ning Turid Farbregd. 2018. aasta kultuurisõprade tunnustusüritus toimub 15. jaanuaril 2019 Tallinna lauluväljaku klaassaalis.

Lisaks tunnustamistele toetab Kultuuriministeerium õpinguteks välismaa kõrgkoolides või teadusasutustes Eestist pärit 20 kõrghariduse omandajat kultuuristipendiumitega kogusummas 46 tuhat eurot.

Kehtiva autoriõiguse seaduse kohaselt hoiab riigile pärimise teel üle läinud autoriõigust ja korraldab sellega kaasnevat tegevust Kultuuriministeerium. Kogunevat raha kasutab Kultuuriministeerium stipendiumide maksmiseks. Stipendiume makstakse üliõpilastele, kelle tegevusvaldkond on seotud õiguste pärandaja loomevaldkonnaga. Kultuuriministeerium annab välja Eduard Wiiralti nimelisi stipendiume eesmärgiga edendada kunstiüliõpilaste õppe- ja loomingulist tegevust ning toetada nende enesetäiendamist. Stipendiumi makstakse Eduard Wiiralti teoste kasutamise eest kogutud autoritasudest. 2018. aasta anti välja kolm Wiiralti stipendiumi kogusummas 9000 eurot. Uue stipendiumina annab Kultuuriministeerium alates 2019. aastast välja Artur Lemba nimelist loomingulist stipendiumit. Selle eesmärk on toetada heliloomingu, klaveri ja muusikateaduse üliõpilaste loomingulist tegevust, samuti Artur Lemba (1885–1963) loomingut või temaga seotud tegevuste uurimist.

Stipendiume mobiilsuse toetamiseks eraldab ka Haridus- ja Teadusministeerium üldistel alustel kõigi kõrgkoolide üliõpilastele, sh Kristjan Jaagu programm, DoRa+ programm.

Riigi ja erasektori koostöö ühe parema näitena on viimastel aastatel toodud Kultuuriministeeriumi initsiatiivil ASi Swedbank, Eesti Rahvuskultuuri Fondi ning maestro Paavo Järvi 2015. aastal asutatud Sihtasutus Eesti Pillifondi tegevust, mille kollektiooni (omanikeks erainvestorid) kuuluvad keelpillid, mis anti fondi vahendusel muusikute kasutusse. Eesti Pillifondi kollektiooni koguväärtus on juba ca 1,3 miljonit eurot.

Kultuuriministeeriumi valitsemisalas on erivajadustega inimeste kultuurile ligipääsetavuse ja kättesaadavuse parandamise jätkuvalt panustatud. Näiteks eesmärgiga tagada ka erivajadustega inimestele parem informatsiooni kättesaadavus, on Kultuuriministeeriumi koduleheküljel, uus toetuste infosüsteem ja muud allasutuste infosüsteemid viidud või praegu viiakse vastavusse EL Komisjoni rakendusotsusega 2018/2048 ligipääsetavusest. Rakendusotsus toetub World Wide Web Consortium (W3C) avatud standarditele.

Kultuuriministeerium tellis Eesti Rahvusringhäälingult kuue mängufilmi (Kolme katku vahel; Laanetaguse suvi; Lõppematu päev; Need vanad armastuskirjad; Näitleja Joller; Pisuhänd) varustamise vaegkuuljatele mõeldud eestikeelse subtiitertõlkega, mis tehti üldsusele kättsaadavaks portaalis arhiiv.err.ee.

Tallinna Kunstihoone planeerib 2019. aasta jooksul läbi viia põhjaliku ligipääsetavuse auditi. Lisaks finantseeris ministeerium Tallinna Kunstihoonesse invatõstki paigaldamist, mida saab kasutada ka väikelapse jalutuskäruka liikujad.

Etenduskunste valdkonnas andsid kirjeldustõlkega etendusi 2018. aasta jooksul nii Endla teater kui Ugala.

Nägemispuudega või mõne muu trükitud teksti lugemispuudega inimestele parema kultuurist osasaamise võimaluse tagavad Eesti Pimedate Raamatukogus igal aastal valmistatud ja Veebiraamatukogust 840 lugejale kasutatavaks tehtud kokku üle 4250 eesti- ja võõrkeelset heli ning e-raamatut, ajalehte ja ajakirja. 2018. aastal lisandus kogusse ka üheksa kirjeldustõlkega filmi.

Muuseumide ühine soov on kaasata pakutavatesse teenustesse kõiki külastajaid, olenemata inimese erivajadusest. Kõige süsteemsemalt on selles suunas tegutsenud juba mitmeid aastaid Eesti Kunstimuuseum, kelle viie filiaali haridusprogrammides saavad osaleda nii liikumis-, nägemis-, kuulmis-, intellekti- ja liitpuudega lapsed, noored kui ka täiskasvanud. Ka 2018. aastal loodi seal juurde mitmeid erivajadustega õpilastele mõeldud muuseumitunde. Vastavalt võimalustele on muudetud muuseumihooneid ja mälestisi liikumispuuetega inimestele ligipääsetavaks. Näiteks loodi eelmisel aastal Kultuuriministeeriumi toetusel Haapsalu toomkiriku juurde invatee. Kõigi uute ja uuenevate muuseumide ja püsinäituste puhul püütakse maksimaalselt arvestada erinevate erivajadustega. Näiteks on Okupatsioonide ja vabaduse muuseum Vabamu uus püsiekspositsioon on ratastoolis külastajale ilma kaasabita läbitav, erilahendused on ka nägemis- ja kuulmispuudega külastajatele. Samuti on ratastooliga ligipääs olemas kõikidesse hoonetesse ja näitustele eelmise aasta alguses täismahus avanenud Eesti Ajaloomuuseumi Maarjamäe kompleksis. Ratastooliga ligipääsetav on ka eelmise aasta lõpus avatud Palamuse muuseumi uus peahoone.

2018. aasta tõi juurde uue koostöö riigi ja erasektori vahel Konrad Mägi Sihtasutus loomisega. Sihtasutuse eesmärgiks on Eesti kunstiajaloo ühe olulisima maalikunstniku Konrad Mägi elu, loomingu ja pärandi avalikes huvides tutvustamine ja jäädvustamine Eestis ja välismaal. Selle nimel toetab ja edendab sihtasutus uurimistegevust ja näituste korraldamist, publikatsioonide väljaandmist, organiseerib Konrad Mägi kadunud teoste otsimist ning korraldab Konrad Mägi elu ja loomingulise pärandiga seotud erinevaid tegevusi. Fondi tegevust rahastavad ettevõtja Enn Kunila ja Eesti riik.

2015. aastal avanenud ja Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF) rahastatava loomemajanduse arendamise meetme elluviimise tulemusena on meetme 2015–2020 kogueelarvest (20 miljonit eurot) rahastamisotsustega kaetud enam kui 95% ning 2018. aastaks seatud tulemusnäitajate (toetusi ja mitterahalist abi saavate ettevõtete arv) sihttasemed on ületatud neljas tegevussuunas – loomeettevõtjate toetamisel inkubaatorite, ärikiirendite ja tugistruktuuride kaudu ning loomemajandusala teadlikkuse ja teadmiste ning oskuste suurendamise tegevustes. Toetusmeetme seitsmest tegevussuunast on 2019. aasta alguseks kogu eelarve otsustega kaetud loomemajanduse tugistruktuuride arendamiseks. Loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse arendamise taotlusvoorst 2016. aasta lõpul toetatud üheksast projektist on 2018. aasta lõpuks edukalt lõpetatud viis, kolme elluviimine jätkub. Vabanenud vahendite kasutamiseks kuulutas EAS oktoobris välja uue taotlusvooru, taotluste esitamise tähtaeg on 2019. aasta veebruari algul.

Valdkondade üleselt tegutseb lisaks loomemajanduse arenduskeskus Loov Eesti, kelle projektide raames toimub uute innovaatiliste äriideede valideerimine, meeskondade loomine, tootearendus ja ärimudeli loomine; võrgustamine; arendusprogrammi pakkumine toote või teenuse turule toomiseks.

2018. aastal korraldas EAS koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Kultuuriministeeriumiga ideekonkursi ekspordi, tootearenduse, digitaliseerimise, loomemajandusala teadlikkuse tõstmise ning loomemajanduse teiste sektoritega sidumise teemavaldkondades. Konkursi tulemusena valis EAS 26 esitatud ideest välja 10 projekti ja nimetab nende elluvijad oma partneriteks.

2018. aastal valmis kolm olulist uuringut: Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus, Eesti raamatukogude ja muuseumide külastajate ja mittekülastajate ning teenuste kasutajate ja nende eelistuste uuring, Eesti ettevõtete ja sihtasutuste disainikasutuse uuring.

Loomemajanduse sektorit kaardistatakse 4aastase intervalliga. 2018. aasta kevadel valminud Eesti loomemajanduse olukorra neljanda uuringu ja kaardistuse kohaselt oli Eestis loomemajanduse sektoris 2015. aasta andmetel 30,7 tuhat töötajat (4,8% Eesti töötavast rahvastikust) ning sektoris tegutses 9098 ettevõtet ja asutust (11,6% Eesti ettevõtete üldarvust). Loomemajanduse ettevõtete ja asutuste kogutulu oli 1,5 miljardit eurot (2,9% SKPst), mis on samaväärses suurusjärgus põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügi terviknäitajaga (3,4%). Lisaks on loomemajandussektoril oma osa atraktiivse elukeskkonna loomisel, turismitulude suurendamisel ja digimajanduse arenemisel.

Lähiaastatel saavad loomeinimeste sissetulekute oluliseks suurendamiseks tulla lisavahendid aina rohkem vabalt turult ja seega peab loomemajanduse ettevõtete suutlikkus iseseisvalt tulu teenida suurenema. Sektoris tervikuna on ettevõtlikkusteadlikkus kasvanud, äri- ja tegevusmudelid on korrastunud, majandustegevuse aruandlus on paranenud. Tuleviku edu suhtes on kriitilise tähtsusega loomemajanduse sektori parem koostöö erinevate majandusharudega (nt turismi arendamine välituristidele täiendavate kultuuriteenuste pakkumise kaudu; tööstusettevõtete tootearenduse ja innovatsiooni üks orgaaniline osa peaks olema tootedisain; Eesti toodete ja teenuste ekspordile aitab kaasa riigi parem tuntus maailmas, kus just kultuur saab olla oluliseks riigi esmatutvustajaks; muuseumid, kunst, IT- ja filmisektor saaks teha palju tihedamat koostööd haridussektoriga).

Nii Kultuuripoliitika 2020 kui ka Eesti infoühiskonna arengukava 2020 seavad eesmärgiks väärtusliku kultuuripärandi digiteerimise ja vajaduse tagada veebis loodud kultuuripärandi talletumine, kättesaadavus ja kogutud kultuuripärandi pikaajaline säilivus.

Suurimaks valdkondadeülese koostöö saavutuseks võib lugeda ühist digiteerimis- ja sellega seotud taristu arendamise tegevuste planeerimisega lõpusirgele jõudmist. Kultuuripärandi digiteerimise 2018–2023 tegevuskava sai kultuuriministri allkirja ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministri heakskiidu 2018. aastal. Alanud on tegevuskava dokumendi-, filmi-, foto- eseme-, kunsti- ja trükipärandi digiteerimise projektide elluviimine, nii taristu projektide analüüs kui ka elluviimine. Rakenduvate tegevuste maksumuseks on 9,16 miljonit, millest 8,28 miljonit on plaanis katta Euroopa Liidu struktuurivahenditest.

2019. aastal alustatakse hangete tulemusena pärandiobjektide digiteerimist, viiakse ellu tegevuskava taristuprojektide tegevusi ja analüüsitakse pärandiandmete kirjeldamise metastandardeid. Toimub mäluasutuste töötajate digipädevuse teadmiste tõstmine ning laiem avalikkuse teavitamine digiteeritud ja avalikustatud pärandiobjektide kasutusvõimalustest.

Lähtuvalt nimetatud poliitikatest ja tegevuskavast käivitus ja valmis 2018. aastal projekt „Pikaajalise säilitamise arhitektuuri analüüs“, mida rahastati Euroopa Regionaalarengu Fondist. Analüüsi eesmärk oli töötada välja säilitamisväärtusega digitaalsele ainesele sobiv pikaajalise säilitamise arhitektuur ja seda toetav valitsemise administratiivne lahendus. Selgitati välja, et pikaajalise säilitamise visioon ei näe ette uue infosüsteemi disainimist. Eestis on olemas kolm asutust, kes on võimelised pikaajalise säilitamise teenuseid pakkuma. Rahvusarhiivil, Eesti Rahvusraamatukogul ja Kultuuriministeeriumil on välja töötatud protsessid digitaalsete objektide vastuvõtuks, säilitamiseks ja juurdepääsu võimaldamiseks. Keskse pikaajalise teenuse arendamisel tuleb rakendada nimetatud asutuste olemasolevaid protsesse (valik ja kaalutlemine, vastuvõtt,

säilitamine ja juurdepääs). Teised asutused peavad tagama, et pikaajalisele säilitamisele kuuluvad digitaalsed objektid jõuaksid kõrge pikaajalise säilitamise valmisolekuga asutustesse. Selgitati välja, et pikaajalise säilitamise keskne teenus ei anna kokkuhoidu jooksvates kuludes, kuna pikaajalise säilitamisega veel ei tegeleta. Keskse teenuse loomisel tuleb investeerida olemasolevate pikaajalise säilitamise teenuste laiendamisse, et lisanduvaid kliente teenindada. Selle teenuse käivitamine eeldab Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumi vahel tihedat koostööd. Keskne teenus peaks toetama kultuuripärandi digiteerimist, säilitamist ja kättesaadavaks tegemist.

Välissuunalised tegevused

Mitmekesine kultuur aitab kasvatada vastastikkust mõistmist. Lisaks sellele, et kultuuriga saab tutvustada oma riiki, saab kinnistada ka oma riigi positiivset kuvandit, mis läbi aidata kaasa välispoliitika eesmärkide saavutamisele. Eestis on kultuurivaldkonna välissuunalise suhtluse peamiseks koordineerijateks ja toetuste andjateks Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Haridus- ja Teadusministeerium, Välisministeerium ja Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus (edaspidi *EAS*), aga koordineerijatena ka kultuurivaldkonna arenduskeskused.

Lisaks on kultuuri rahvusvahelistumise oluliseks lülits Eesti saatkondades tegutsev kultuuriesindajate võrgustik, kelle ülesandeks on aidata Eesti loovisikutel, kollektiividel, loomeettevõtetel ja kultuuriorganisatsioonidel jõuda rahvusvahelisele areenile, toetada tugevaid rahvusvahelistumise võimekusega tegijaid ning tutvustada nende tegevuste kaudu Eestit ja Eesti kultuuri maailmas. Erinevate saatkondade juures tegutsevad kokku kaheksa kultuuriesindajat: Moskvast, Helsingist, Berliinist, Brüsselist, Pariisist, Londonist, New Yorgist ja Pekingist. Loomevaldkondade rahvusvahelistumise edendamisse panustab ka Vabariigi Valitsuse 2016–2019 tegevusprogramm, millest tulenevalt loodi 2018. aasta alguses Kultuuriministeeriumis ekspordinõuniku ametikoht, kes keskendub muuhulgas ka Eesti kultuuri ekspordi võimekuse parandamisele ja eri valdkondade sidustamisele.

2018. aasta oli maailmas toimuvate eesti kultuurisündmuste poolest tihe. Põhirõhk oli Eesti Vabariigi 100. juubeli tähistamisel, kaalukaid ettevõtmisi jagus ka väljapoole Euroopat, muuhulgas Hiinasse, Jaapanisse ja USA-sse.

Kultuuriministeeriumi taotlusvooru „Eesti kultuur maailmas“ rahaliseks mahuks oli 2018. aastal 650 tuhat eurot ning kokku toetati 70 projekti tegevusi. Lisaks toetati „Riikidevaheliste kultuurikoostöölepete täitmine“ raames 42 projekti kokku ca 180 tuhande euroga. Rahvusvahelisi kultuurikoostööprojekte toimus peaaegu kõikides Euroopa riikides, kuid ka väljaspool Euroopat – USA-s, Kanadas, Hiinas, Jaapanis ja Austraalias. Samuti oli fookuses juubeliaasta.

Oluline on märkida, et Riigikantselei koordineeritav EV 100 välisprogramm ja selle maht andis Eesti kultuuri rahvusvahelistumisele tervikuna ainulaadse tõuke, millesarnast ei ole varem olnud. Lisaks andis juubeliaasta võimaluse rahvusvahelisel suunal mitmete ametkondade ja organisatsioonidega koostööd oluliselt tihendada ning loodi uusi koostööplatvorme nii Eestis kui ka välismaal. Näiteks moodustati ametkondadest rahvusvahelist programmi koordineeriv nõuandev komisjon, mis aitas koordineerida infovahetust ja eri asutuste tegevusi. Selline koordinatsioon võiks jätkuda ka edaspidi. Hindamatu töö tegid kultuuriesindajad ja Eesti saatkonnad üle maailma.

2018. aastal on Kultuuriministeeriumil kehtivad kultuurikoostöölepped ligi 50 riigiga. Uuendatud sai Eesti-Flandria koostööprogramm aastateks 2019–2022, kolmepoolne koostööprogramm Leedu ja Lätiiga aastateks 2019–2022 ning algasid ettevalmistused kultuurikoostööprogrammide uuendamiseks Venemaa, Belgia Vallooni ja Ungariga 2019. aastal. Lisaks on Kreeka pöördunud meie poole ettepanekuga uuendada Eesti ja Kreeka valitsuste vahel 1999. aastal sõlmitud kultuuri-, haridus- ja teaduskoostöö kokkulepet. Kreeka soovib lepet täiendada digi-, küberturvalisuse ja tehisintellekti teemadega.

Heaks võimaluseks riikidevahelisest kultuurikoostöö tugevdamisest Põhjamaadega on Eesti-Rootsi kultuurifondi loomine 2018. aastal. Fondi esimene panus 10 miljoni Rootsi krooni väärtuses on Rootsi kingitus Eestile Eesti Vabariigi 100. juubeli puhul.

Oluline on välja tuua uuendatud Eesti, Läti ja Leedu kolmepoolne kultuurikoostööprogramm aastaiks 2019-2022, mis allkirjastati 18. oktoobril 2018 Vilniuses Balti Kultuurikomitee korralisel istungil. Ühisprogrammis on muuhulgas mainitud ka äsjaloodud Eesti-Läti-Leedu Balti kultuurifond, mille eesmärgiks on tugevdada piirkonna kultuurikoostööd. Ühise fondi ideed arutati juba 2017. aasta sügisel Balti Assambleel (parlamentidevaheline koostöökogu) ning kultuuriminister Indrek Saar tegi Läti ja Leedu kolleegidele ettepaneku fondi loomiseks 2017. aasta detsembri alguses Valkas toimunud Läti 100 tähistaval sünnimisel, misjärel alustati ettevalmistustega. Fondi asutamisleping allkirjastati kultuuriministrite poolt Riias 8. juulil toimunud laulu- ja tantsupeo raames. 26. oktoobril tutvustasid kolm Balti kultuuriministrit fondi põhimõtteid ka Vilniuses Balti Assambleel (parlamentidevaheline koostöökogu), kellele fondi tegevustest regulaarselt edaspidi ka aru antakse. Fond alustab tegevust 2019. aastal ning eelarve on 300 tuhat eurot aastas, millest toetatakse Eesti, Läti, Leedu kultuuri rahvusvahelistumist ning arhitektuuri, kujutava kunsti, disaini, kirjanduse, muusika, etenduskunste, raamatukogude, muuseumite ja arhiivide koostööprojekte eelkõige väljaspool Balti riike.

Seoses juubeliaastaga on 2018. aasta Balti koostöö olnud väga viljakas. Aprillis avati Pariisis ajaloolises Orsay muuseumis Balti sümbolismi näitus, mille avas kõrgetasemelise tseremooniaga Prantsuse president Emmanuel Macron, Eesti president Kersti Kaljulaid, Läti president Raimonds Vējonis ja Leedu president Dalia Grybauskaitė koos kõigi nelja riigi kultuuriministritega. Balti fookus oli ka 2018. aasta Londoni raamatumessil ja festivalil Les Boréales Caenis Prantsusmaal. Toimunud on mitmeid ühiseid filmiprogramme festivalidel üle maailma. Mais toimus kolme Balti kultuuriministri samaaegne visiit Veneetsia arhitektuuribiennaalile (avati Eesti, Läti ja Leedu paviljonid), juulis toimusid ministrite visiidid Leedu ja Läti laulupeole ning sügisel Eestisse Arvo Pärdi Keskuse avamisele.

Eesti kultuuri rahvusvahelisi tähtsündmusi toimus Euroopas kümneid. Näiteks Eesti Festivaliorkestri esinemine esimese Eesti orkestrina Londonis BBC Promsil Paavo Järvi dirigeerimisel ning kontsert Hamburgis Elbfilharmonie's. Gramophone'i klassikalise muusika auhinnagala Londonis tõi Eesti muusikud suurde rambivalgusesse, kui Eestisse tuli kaks Gramophone'i auhinda, mida peetakse õigusega klassikamaailma Oscariks.

Ka väljaspool Euroopat on 2018. aastal toimunud tihe kultuurivahetus. Hiina ning Kesk- ja Ida-Euroopa riikide kultuuriprogrammi raames esines Hiinas 2018. aastal arvukalt Eesti artiste. Eesti Kontserdi ja maineka Shanghai kunstifestivali allkirjastatud koostööleping on Eesti muusikutele ja teatritele loonud Hiina suunal paremaid võimalusi. Samuti soodustab koostöö Hiina artistide ja teatrite etenduste jõudmist Eesti publikuni. 2018. aasta heaks koostöönäiteks oli Saaremaa Ooperipäevade peakülaliseks olev Shanghai Ooper.

Varasemast aktiivsem oli 2018. aastal tegevus ka Jaapani suunal. Eraldi tasub siin välja tuua kunstinäituse „Eesti mütoloogiline muinasmaailm Kaljo Põllu loomingus“ avamine, mitmed kontserttuurid, sh Eesti Rahvusmeeskooril, kes andis ühtlasi kaks kontserti koos Jaapani NHK sümfooniaorkestriga Paavo Järvi dirigeerimisel.

Ameerikas oli aasta üheks tähtsündmuseks Michel Sittowi näituse avamine Washingtonis, Eesti Filharmoonia Kammerkoori (EFK) ja Tallinna Kammerorkestri (TKO) ning Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri (ERSO) kontserttuurid.

2018. aastal toimusid aktiivsed ettevalmistused Eesti Euroopa kultuuripealinna tiitlile kandideerimiseks. 2024. aastal kannab Euroopa kultuuripealinna tiitlit kolm linna, nende seas üks Eesti linn, mis valitakse välja Kultuuriministeeriumi koordineeritava konkursiga. Varasemad kogemused näitavad, et ainuüksi kandideerimisprotsess annab linnale hea võimaluse neid teemasid mõtestada ja realiseerida uusi algatusi. Linnade kogemused kinnitavad, et kultuur saab targa tegutsemise korral olla võimalus ja ressurs. Kultuuripealinn 2024 konkursi infopäev toimus 20. veebruaril 2018. Kultuuripealinna rahastamise memorandum oli arutlusel Vabariigi Valitsuse kabinetistiingil 30. augustil, kus otsustati, et tulevast Eesti kultuuripealinna rahastatakse kuni 10 miljoni euroga. 1. oktoobriks laekusid kolme linna taotlused, mida arutas rahvusvaheline ekspertkomisjon eelvaliku kohtumisel Tallinnas 22.–23. oktoobril. Lõppvooru pääsesid Narva ja Tartu. Kultuuripealinn 2024 selgub 2019. aasta sügisel.

Väljapaistvate kultuuritegelaste austamiseks ja mälestuse jäädvustamiseks on viimastel aastatel kodumaa mulda sängitatud mitmeid olulisi kultuuritegelasi, kes teise maailmasõja käigus sõjapagulastena välismaale sattusid. Erinevate Eesti kultuuriorganisatsioonide ja lähedaste perekondade koostöös maeti 2018. aastal Tallinna Metsakalmistule ümber Eduard Tubin (18. juunil 2018) ja Henrik Visnapuu (26. juunil 2018).

Kultuuriministeeriumi ja selle allasutuste või partnerite kaudu osaleb Eesti enam kui 15 rahvusvahelise organisatsiooni, foorumi ja koostööprogrammi töös – näiteks kultuuriorganisatsioonidest Ühinenud Rahvaste Hariduse-, Teaduse- ja Kultuuriorganisatsioon (UNESCO), Euroopa Arhitektuuripoliitikate Foorum (EFAP), Euroopa audiovisuaalsektori vaatluskeskus (European Audiovisual Observatory), Rahvusvaheline Kultuuripärandi Säilitamise ja Restaureerimise õppekeskus (ICCROM), Filmi- ja audiovisuaalloomingu koostootmise ja levi toetuse Euroopa Fondi osalusleping „Eurimages“, Soome-ugri Rahvaste Konsultatiivkomitee, Põhja-Balti mobiilsus- ja residentuuriprogramm jm. 2018. aastal liitus Kultuuriministeerium IFACCAGA (International Federation of Arts Councils and Culture Agencies), mis on globaalne võrgustik, kuhu kuulub liikmeid enam kui 70 riigist. IFACCA vahendab ja pakub kultuuripoliitika alast informatsiooni liikmesorganisatsioonidele ja nende töötajatele – poliitikakujundajatele, nõunikele, tegevjuhtidele, toetuste jagajatele ja administreerijatele, uuringute tegijatele.

Kultuurikoostöö rahvuskaaslaste ja hõimurahvastega

Välismaal elavate eestlaste ja hõimurahvaste rahvusliku identiteedi säilimist ja kultuurikontaktide hoidmist toetavad Haridus- ja Teadusministeerium (edaspidi *HTM*) ning Kultuuriministeerium (edaspidi *KUM*) Rahvuskaaslaste programmi kaudu. Lisaks toetab KUM väliseestlaskonnale suunatud tegevusi kultuuriekspordi taotlusvooru „Eesti kultuur maailmas“ ja HTMi eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe programmi abil. Kultuuri-, haridus- ja teadusalast koostööd hõimurahvastega toetab HTM Hõimurahvaste programmi tegevustega (254 tuhat eurot aastat) ning KUM Fenno-Ugria asutuse tegevustoetusega.

2018. aastal toetas HTM rahvuskaaslaste programmi kaudu eesti keele ja kultuuri õppega seotud tegevusi välismaal 453 tuhande euroga. Lisaks rahastasid Kultuuriministeerium ja Riigikantselei väliseesti kultuuriseltside tegevusi kokku 150 tuhande ning KUM rahvuskaaslaste tagasipöördumist 90 tuhande euroga. Rahvusarhiiv viib ellu väliseesti arhiiviprojektide konkursse eesmärgiga toetada väliseesti kultuuripärandi kogumist, korrastamist ja digiteerimist. 2018. aasta konkursi eelarve oli 163,5 tuhat eurot.

Rahvuskaaslaste programmi haridusprojektide konkursi kaudu toetas HTM eesti keele ja kultuuri õpet ning eestikeelset hariduse andmist umbes 80 välismaal asuvas õpetuskohas. Rahvuskaaslaste programmist toetati ka välismaal elavatele lastele mõeldud e-põhikooli „Üleilmakool“ arendamist, mis pakub kursuseid Eesti riikliku õppekava alusel eesti keeles ja kirjanduses, ajaloos, maateaduses ja informaatikas. 2018/2019. õppeaastal õpib koolis Üleilmakool 185 õpilast 26 erinevast riigist. Valmisid eesti keele e-õppe edasijõudnute kursus „Keeletee“ (B1-tase) esimesed peatükid nii individuaalõppeks kui ka klassiruumis õppimiseks.

Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ja Riigikantselei toel toimus Eesti Vabariigi 100 juubeli programmi raames viis väliseesti 12–17aastastele lastele suunatud eesti keele ja kultuurilaagrit Eestis. Viidi ellu ka 18–26aastastele väliseesti noortele suunatud noortevahetus. Vajadus selliste noortevaheliste koostöövormide järele on suur ja vajab kindlasti täiendavat rahastamist. Rahvuskaaslaste stipendiumiprogramm toetas väliseesti noorte õpinguid Eesti kõrgkoolides ja kutseõppeasutustes.

Rahvuskaaslaste programmiga toetati paljusid väliseestlaskonna traditsioonilisi kultuuriüritusi: eesti kultuuripäevade korraldamine, eesti teatrite esinemised väliseesti kogukondades, väliseesti kooride ja rahvatantsu kollektiivide esinemised ning nende juhendajate koolitused Eestis. Enamik väliseesti kultuuriprojekte olid 2018. aastal seotud vabariigi juubeliaasta tähistamisega.

Esile võib tõsta mitmes välisriigis toimunud fotonäitust „Eesti läbi 100 silmapaari“, Okupatsioonide muuseumi (VABAMU) rändnäitust „Masters of our own homes: Estonia 100“, mida eksponeeriti nii Kanadas kui ka USAs. Meelde jäävad olid veebruarikuine Estival Stockholmis, märtsis New Yorgis toimunud Eesti kultuuripäevad, maikuised kultuuripäevad Siberi Eesti küldes Krasnojaskis ning septembris ja oktoobris toimunud kultuuripäevad Kaukaasia eestlaste küldes. Augustis toimusid Eesti Rahva Muuseumis väliseesti kultuuriseltse kaasav Eesti Kultuuriseltside Ühenduse festival „Sajaga seltsis“ ja väliseesti tantsujuhtide suvine õppelaager Kihnus ja Pärnus. Septembris leidis aset Euroopa eestlaste 5. laulu- ja tantsupidu Leicesteris Kesk-Ingliismaal. Suur roll väliseestlaskonna kaasamisel oli EV 100 meeskonnal. Nende algatusel toimus 19. augustil Tallinna lauluväljakul EV 100 suvise peonädala üleilmne üheslaulmine, toetati lasteraamatu „Pisike puu“ väljaandmist (selle sai igas välisriigis juubeliaastal sündinud laps) jpm. Eesti Vabariigi 100. aastapäeva tähistasid eesti kogukonnad üle maailma – Soomes, Kanadas, Ameerika Ühendriikides, Suurbritannias, Šotimaal, Venemaal, Tšehhis, Austrias, Rootsis, Saksamaal, Hollandis, Luksemburgis, Šveitsis, Prantsusmaal, Ukrainas, Austraalias jm.

Rahvuskaaslaste programmi üks eesmärk on soodustada väliseestlaste Eestisse tagasipöördumist. Integratsiooni Sihtasutuse kaudu toetati 2018. aastal rahaliselt 120 väliseestlase tagasipöördumist. KUM on seadnud sihiks luua 2019. aastal Integratsiooni Sihtasutuse juurde Rahvuskaaslaste infokeskus, mis hakkab pakkuma tagasipöördujatele täiendavat nõustamisteenust, kompaktselt infot Eestis töötamise ja õppimisvõimaluste kohta ja teisi tugiteenuseid. Kavas on luua teenuse elluviimiseks vajalik digitaalne teenuseplatvorm, et vähendada väliseestlaskonnale pakutavate teenuste hajusust ja parandada infovahetust erinevate väliseesti kogukondade ning Eestis asuvate organisatsioonide vahel.

Haridus- ja Teadusministeeriumi Hõimurahvaste programmi ellurakendamine ja Fenno-Ugria asutuse tegevus toetab omariikluseta hõimurahvaste võimalusi oma keele ja kultuuri arendamiseks ning tugevdab rahvusvaheliselt Eesti riigi kuvandit. Samuti toetavad rahvusvahelised kultuurikoostöö lepingud Ungari, Soome ja Vene Föderatsiooniga koostöö arendamist hõimurahvastega. Positiivselt tuleb esile tõsta Fenno-Ugria Asutuse tegevust iga-aastaste hõimupäevade läbiviimisel, hõimuklubi töö korraldamisel Tallinnas koostöös Eesti Keele Instituudiga ning võrgustikutöö edendamist hõimurahvastega nii Eestis kui ka Eestist väljas.

2018. aasta olulisemad hõimuliikumist puudutavad kultuurisündmused Eestis, kus osalesid ka soome-ugri rahvaste esindajad, oli aprillis toimunud Tallinn Music Week, juulis Võrumaal Säna kultuurimõisas toimunud V rahvusvaheline soome-ugri filmifestival FUFF ja XXII eesti ETNO muusikalaager ning Viljandi Pärimusmuusikafestival.

7.–9. septembril toimus Fenno-Ugria Asutuse, Riia Läti Seltsi ja Liivlaste Liidu koostöös ning Eesti Vabariik 100 toel V soome-ugri festival Lätis, Dundagas, Salaspilsis ja Riias, kus külastati ka liivlaste asualasid. Festivali põhiesinejaks oli kammerkoor Collegium Musicale, kes tutvustas Veljo Tormise loomingut ja panust läänemeresoome rahvaste muusika taasavastamisel. Lisaks toimusid mitmed loengud ja seminarid. EV 100 välisprogrammi kuuluv kontserdisari „Unustatud rahvaste radadel“ oli mõeldud kingitusena Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva puhul hõimurahvastele tutvustamiseks Eesti koorilaulukultuuri. Liivimaa kontserdid olid pühendatud ka Läti Vabariigi 100. aastapäevale.

2018. aasta tähtsündmusteks olid oktoobri kolmandal nädalavahetusel toimunud hõimupäevad Tallinnas, Tartus, Narvas ja teistes Eesti piirkondades. Tartu ülikooli Narva kolledžis toimus III rahvusvaheline teaduskonverents „Uralo-indogermanica“. Rahvusvaheline hõimupäevade konverents ERMis kuulus Eesti Vabariik 100 rahvusvahelisse programmi ja keskendus soome-ugri rahvaste ajaloo saja aasta pöördelistele sündmustele. Konverentsil osalesid ajaloolased Eestist, Soomest, Ungarist, Karjala Vabariigist, Mari-, Komi-, Udmurdimaalt ja Mordvast.

Hõimupealinna tiitlile konkureeris 2018. aastal kolm soome-ugri asulat. Setumaal Obinitsas valis Soome-Ugri Rahvaste Noorte Assotsiatsioon soome-ugri kultuuripealinnaks 2019 Untšo (Šorunža) küla Marimaal Vene Föderatsioonis. Kultuuripealinna tiitel aitab tugevdada kohalikke soome-ugri kogukondi ja pakub neile uusi arenguvõimalusi. Lisaks toetab KUM Eesti Ingerisoomlaste Liidu tegevust, mis hoiab kultuurialast suhtlust Leningradi oblastis tegutsevate kaasmaalastega.

Käimas on soome-ugri maailmakongressi ettevalmistusprotsess. 26.–27. oktoobril toimus soome-ugri rahvaste maailmakongressi vahekonverents Värskas, kus osales ligi sada soome-ugri rahvaste esindajat Ungarist, Soomest ja Vene Föderatsioonist, sh Siberi aladelt. 2020. aastal Tartus toimuva maailmakongressi teemaks on „Kultuur – keel ja meel“. Kongressile oodatakse ka Soome, Ungari ja Venemaa presidente.

ÜRO kuulutas 2019. aasta põlisrahvaste keelte aastaks ja määras teema-aasta juhiks UNESCO. Põlisrahvaste keelte aasta eesmärk on suurendada teadlikkust põlisrahvaste keelte kadumisohust ning aidata kaasa nende keelte hoidmisele ja arendamisele maailmas. Aasta raames pööratakse tähelepanu ka eesti keelemurretele ja Eestis kõneldud põliskeeltele nagu liivi ja vadja keel. Lisaks koostab Fenno-Ugria Asutus põlisrahvaste keele aastale pühendatud näitusi.

Eesti Vabariik 100 juubeli programmi tegevused

2018. aastal jõudis kulminatsioonini alates 2014. aastast Riigikantselei koosseisus töötava EV 100 korraldustoimkonna juhtimisel ja Kultuuriministeeriumi ning teiste ministeeriumide ja organisatsioonide ning vabaühenduste koostöös ette valmistatud Eesti Vabariik 100 juubeli programm (edaspidi *EV 100 programm*). Kokku on EV 100 programmi raames 2018. aasta lõpuks toimunud ligi 3000 sündmust kodu- ja välismaal, Eesti inimesed on teinud oma kogukonnale juubeli puhul ligi 1500 kingitust. Sündmuste puhul on fookuses hoitud laste ja noorte sihtgruppide, kes hakkavad Eesti tulevikku kujundama juba mõnekümne aasta pärast.

Juubeliaasta programm täitis oma eesmärgi kaasata pidustustesse Eestiga seotud inimesed üle maailma nii geograafilises kui ka sihtgruppide lõikes. Ühelt poolt viidi EV 100 programmi raames läbi kõigi aegade suurim kultuuriekspordiprojekt EV 100 välisprogramm, teisalt näitavad uuringud Eesti elanike rahulolu juubeliaasta sündmustega.

EV 100 juubelisündmused on toonud kultuuriväljal kaasa seninägematut koostööd, mis on tegevuste õnnestumist veelgi suurendanud. Võrreldes seniste praktikatega kujunes pretsedendituks EV 100 programmiga seotud eravahendite kaasamise maht, sest algatusi ja sündmusi on toetanud üle 100 ettevõtte – näiteks on oluliselt toetatud EV 100 filmiprogrammi filmide valmimist, muusikaõppeasutustele muusikainstrumentide ostmist ja kunstinäituste korraldamist kogu maailmas.

Koostöö ja sünergia otsimine paljude projektidega ning nende vahel on teinud võimalikuks juubelisündmuste pidevas avalikkuse huviorbiidis püsimise. Samuti on õnnestunud täita EV 100 programmi oluline eesmärk – jutustada erinevate tegevuste ja formaatide kaudu Eesti Vabariigi sündimise lugu.

2019. aastal keskendub EV 100 juubeli programm „Vabadussõda 100“ seonduvatele tegevustele. Programm kestab 2020. aasta veebruarini, kui tähistatakse sajandi möödumist Tartu rahu sõlmimisest.

EV 100 juubelisündmuste programm on üles ehitatud kahele suurele sambale – Eesti inimeste omaalgatusele ja EV 100 korraldustoimkonna või selle partnerite tegevustele. Seepärast oli tuhandeid sündmusi Vastseliinast Washingtonini hõlmav kalender juubeliaasta sündmuste lisamiseks kõigile avatud. Juubeli perioodi algusest juubeliaasta lõpuni on EV 100 kodulehele sisestatud ligi 3000 sündmust (20. novembri seisuga 2942).

EV 100 programm andis kogukondadele võimaluse Eesti jaoks oluliste algatuste elluviimiseks, mis olid juba ammu oma aega oodanud. Selliselt, ühiselt Eesti elu paremaks tegevate kingitustena tähistasid Eesti Vabariigi juubelit paljud sõpruskonnad, vabaühendused, riigiasutused, ettevõtted, liidud ja seltsid. EV 100 kodulehe kaudu anti teada ligi 1500 kingitusest. EV 100 programm jaguneb suuremateks alamprogrammideks, mida ühendab teemana lapsed ja noored. Järgnevalt laste ja noortega seotud suurematest algatustest.

„Igal lapsel oma pill“ – sellega soetati muusikaharidust pakkuvatele asutustele uusi pille. Üle 400 muusikaharidusasutuse ja orkestri said aastatel 2015–2018 ligi 3000 pilli. Pillide kogumaksumus oli ligi 1,8 miljonit eurot, toetasid ka omavalitsused ja eraannetajad (ligi 80 tuhande euro ulatuses).

„Laste Vabariik“, mis viis 2017. aasta suvel EV 100 tähistamise üle riigi. Külastati 53 kohta. Elamustuuri teatrit, mänguala ja töötubasid külastas viie kuu jooksul üle 30 tuhande inimese, lastele kingiti üle 16 tuhande „Laste Vabariigi“ passi, 75 korda mängiti Kätlin Vainola näidendit „Kõige parem kingitus“ ja korraldati 254 töötuba.

„Eesti 100 tamme” – EV 95 ajal korjasid Eesti lapsed tammetõrusid ja kasvasid neist tammepuud, mille „Eesti 100 tamme” raames parkidesse istutasid. Istutati üle 5000 puu 30 registreeritud tammikuga. Kõik tammikud avati sümboolselt 1. juunil, kui riigi esindustammiku Tamsalus avas Eesti Vabariigi president.

„Meresõber“ rändav merekool, mis annab nii lastele kui ka täiskasvanutele võimaluse proovida omal käel erinevaid meresportivahendeid, saada vahetu kogemus merel käimisest ning tutvuda merega seotud vaba aja veetmise võimalustega. „Meresõber“ on tegutsenud hooajati kolm aastat, kui on liikunud suvekuudel üle Eesti. Kolme aasta jooksul on „Meresõber“ külastanud 20 sadamat ja osalejaid on kokku olnud ligi 2200. Novembris alustas „Meresõber“ aastaringsete tegevustega koolides.

„100 e-külalistundi“ oli Tagasi Kooli kingitus, millest sai 2017/2018. õppeaasta jooksul osa ca 123 tuhat õpilast 382 Eesti ja väliseesti koolist. E-külalistunni formaat võimaldas tänu tehnoloogilistele lahendustele olulistel teemadel kõikjal Eestis ühel ajal arutleda.

Suuremad programmid olid:

EV 100 arhitektuuriprogramm „Hea avalik ruum“: eesmärk oli rekonstrueerida avalik linnaruum paljudes Eesti linnades. Juba praegu on avatud Valga, Põlva, Tõrva ja Rapla linnaväljakud. Ehitus käib Võrus ja Kuressaares.

EV 100 raamatusari: EV 100 puhul ilmub 44 raamatuga raamatusari, mis jutustab Eesti arengulugu erinevate valdkondade kaudu. EV 100 toimkonna ja ettevõtjate kingitusena jõuab raamatusari maakondade kõige suuremate lugejaskondadega 440 kooli- ja rahvaraamatukogu kasutajani.

EV 100 juubelimatkad: matkamessil kuulutati välja EV 100 juubelimatkadega programm. Eesti Matkaliidu ja Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) koostöös toimus üle Eesti ligi 200 matka. RMK kingitus Eesti 100. juubeliks oli matkateede võrgustiku rändnäitus „Eesti mets räägib Eesti lugu“, millega sai täiendust üleriigiline matkateede võrgustik. Sellele märgiti juubeliaastaks Eesti ajaloo põnevate isikute ja sündmustega seotud 100 kultuuriobjekti. Juubelimatkade sari lõpetati jõulumatkadega 26. detsembril. Tasuta matku, millest kõikidel soovijatel osa oli võimalik võtta, toimus üle Eesti ligi 90.

EV 100 filmiprogramm: esimene mängufilm oli „Seltsimees laps“, mis kogus kinos üle 100 tuhande vaataja ning kuulus Aasia olulisema Busani festivali programmi. Järgmisena linastus „Võta või jäta“, mis on ühtlasi Eesti nominatsioon Oscarile. Järgnesid „Põrgu Jaan“, „Eia jõulud Tondikakul“, „Lotte ja kadunud lohed“ ning 2019. aasta veebruaris linastuv „Tõde ja õigus“.

Dokumentaalfilmidest linastus kogumik „Juured“ ja täispikk loodusdokumentaalfilm „Tuulte tahatud maa“, mis tõusis oma ligi 20 tuhande vaatajaga Eesti vaadatuimaks dokumentaalfilmiks. Samuti jõudis ERRi eetrisse draamasari „Pank“.

EV 100 teatriprogrammi „Sajandi lugu“ raames tuli lavale 14 lavastust 844 inimese loomisel. Programmiga loositi koostööpartneriteks suured ja väikesed teatrid. Kogu sari etendus maratonina Eesti Teatri Festivalil „DRAAMA 2018“ 3.–9. septembril. Programmi jooksul anti üle 200 etenduse 40 tuhande vaatajaga, kusjuures etendustegevus veel jätkub. Septembri seisuga oli 196 etendust 39 503 vaatajaga. 1940. aastaid kajastav „BB ilmub öösel“ (Tartu Uue Teatri ja Von Krahli Teatri koostöös) pärjati teatrikunstis eriauhinna ja lavastajaauhinnaga.

EV 100 spordiprogrammi raames anti välja üle 22 tuhande EV 100 Eesti meistrivõistluse medalit. Rahvusvahelistest spordivõistlustest toimusid Eestis esimest korda näiteks IronMan ja UEFA Superkarika finaali.

Eesti suurim kingitus maailmale EV 100 puhul oli Maailmakoristuspäev, kui 15. septembril toimus maailma ajaloo suurim prügikoristusaktsioon. Aktsioonist võttis osa 158 riiki 15 miljoni inimesega. Eesti koristuspäeval osales 9500 inimest.

EV 100 kunstiprogrammi kuulus ligi 100 eriilmelist Eesti eri paigus ja ka üle maailma toimunud kunstisündmust. Kunstiprogrammi olid Eesti sünnipäeva valitud tähistama suurnäitused Ameerika Ühendriikides, Jaapanis, Itaalias ja mujal Euroopas, aga samas on olulised kunstisündmused toimumas ka Virtsus, Valgas, Moostes, Sillamäel ja paljudes teistes Eesti paikades. Michel Sittowi näitus KUMUs purustas 65 tuhande külastajaga publikurekordi, Konrad Mägi suurnäitus Roomas Galleria Nazionale d'Arte Moderna e Contemporanea, „Kunstnikud kogudes“ raames tegutsesid 10 kunstnikku üle Eesti väikestes muuseumides, Edward von Lõnguse tänavakunst tutvustas Eestit Euroopas.

EV 100 muusikaprogrammiga jõudsid kuulajateni Eesti Vabariigi 100. sünnipäevale pühendatud muusikaelu tähtsündmused ja mitmed spetsiaalselt selleks tellitud ja kirjutatud uued heliteosed. Need moodustasid EV 100 muusika tähtsündmuste tuumiku, kuid programmi mahtus hulgaliselt eri kontserte ja muusikasündmusi. Helilooja Erkki-Sven Tüürilt telliti EV 100 juubeli tähistamiseks sümfoonia (IX sümfoonia „Mythos“), mille esiettekanne nii Tallinnas kui ka Brüsselis kõlas Eesti Festivaliorkestri esituses Paavo Järvi dirigeerimisel.

EV 100 programmi sündmused jõudsid kõikjale Eestisse. EV 100 toimikond pidas eriliselt silmas Ida-Virumaad. Esimest korda toimusid festivalid Station Narva ja Baltic Sun, IDeeJazz laienes Narva ning juunis avati Kiviõli elamuspark, mis pakub tegevusi ka suvekuudel. Narvas anti üle riiklikud teenetemärgid ja detsembris avati Vaba Lava Narva teatrikeskus.

Juubeliaasta suursündmused jagunesid kolme perioodi: sünnipäevanädal veebruaris, peonädal augustis ja november, mil pärast I maailmasõja lõppu 100 aastat tagasi sai jätkata tööd Eesti Ajutine Valitsus ja teised riiklikud struktuurid.

2018. aasta veebruaris toimunud üritused jutustasid Eesti riigi sünnilugu linnades üle Eesti – Haapsalus, Narvas, Pärnus, Viljandis, Tartus, Paides ja Tallinnas, kõikjal kaasnes sündmustega ulatuslik kultuuriprogramm. ERRil valmis iseseisvuse väljakuulutamist kajastav miniseriaal „Hetk ajaloos“, mis jätkus novembris ja vaatles Ajutise Valitsuse tööleasumist I maailmasõja lõpust Vabadussõja alguseni.

Suvised peonädala olulisemateks sündmusteks olid I üldluulepidu Rakveres, kommunismiohvrite memoriaali avamine Maarjamäel ja üheslaulmine „Laulu võim“, mis tõi teleülekanne vahendusel üle ilma kokku laulma üle 52 tuhande liikmelise koori.

Juubeliaastal tähistati suurejoonelisemalt ka traditsioonilisi sündmusi: aastavahetust (koostöös Eesti maakonnakeskustega), emadepäeva (koostöös Meestelaulu Seltsiga) ja isadepäeva (koostöös Kaitsevägega).

Koostöö ERRiga on kõik nimetatud sündmused kogu Eesti inimestele kättesaadavaks teinud, parandanud teadlikkust Eesti riigi sünniloost ja loonud positiivset motivatsiooni kogukondadele ja üksikisikutele nii sündmustel osalemiseks kui ka EV 100 tähistamiseks kohapeal.

EV 100 pakkus lisaks täiendavale rahastusele välisprogrammi kaudu võimaluse kõnetada rahvusvahelisi partnereid mitmekülgsemalt ning viisil, kus põimuvad riigi juubeli teema, kultuuri- ja äridiplomaatia. Eesti artistid ja kultuuriorganisatsioonid said ette kanda tavapärasemast keerukamaid ideid, mille väljaarendamiseks pakkus EL Nõukogu eesistumise ja EV 100 kokku 18 kuud kestnud välisprogramm sobiva raamistiku.

Tänu varakult alanud ettevalmistustele said projektide elluviijad töötada oma ideede ja suhete arendamisega pikema perioodi jooksul, mis võimaldas lisaks sisule põhjalikult läbi mõelda kommunikatsiooni- ja turundustegevused. Pikema aja jooksul, kuid samas väga konkreetsete fookustega eesistumine ja EV 100, toimis ka asutuste omavaheline koostöö ja infovahetus. Kultuur 2020 üheks põhimõtteks on, et näeksime kultuuri võimalusi erinevates eluvaldkondades. Välisprogrammi ehk välisriikides toimuvate avalike sündmuste teema juures tõi see lisaks Kultuuriministeeriumile regulaarselt laua äärde võimalusi arutama Välisministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, EASi, lisaks teatud teemadel Vabariigi Presidendi Kantselei, Maaeluministeeriumi jt asutuste esindajad. Tekkis koordineerimisvõrgustik, mis aitas kaasa olulise info jagamisele, tegevustes ühisosa leidmisele ja Eesti tutvustamisvõimaluste strateegilisuse kasvule.

Välisprogrammi raames toimus üle 500 ürituse. Mitmetel juhtudel realiseerusid välisprogrammi kaudu valdkondades pikalt sobivat aega ja ressursse oodanud algatused. Tuues vaid mõned erakordsemad näited tasub nimetada Eesti Kunstimuuseumi näituste seeriat välisriikides, Eesti Festivaliorkestri esimesi ja edukaks osutunud välisturneesid, Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri, Eesti Filharmoonia Kammerkoori, Tallinna Kammerorkestri, Eesti Rahvusmeeskooori, Vox Clamantise jt esinemisi maailma tipplavadel, peakülalise staatust Londoni raamatumessil ja sellega kaasnevat kultuuriprogrammi, teater NO99 külalissetendusi mainekates teatrikeskustes, Eesti džässmuusikute ülesastumisi kõrgelt hinnatud välisfestivalidel jpm.

EV 100 raamistik pakkus lisavõimalusi ka väljaspool Eestit elavatele eestlaste kogukondadele ja hõimurahvastega seotud ühendustele. Suuremate ühiskingitustena kingiti väljaspool Eestit sündivatele lastele raamat „Pisike puu“, suurendati Eestis toimuvate keele- ja kultuurilaagrite tegevuste mahtu ning mitmekordistati välismaal elavatele kogukondadele suunatud toetuste mahtu.

EV 100 programmi kommunikatsioonitegevuste eesmärgiks on tagada Eesti elanike teadlikkus Eesti Vabariik 100 juubelisündmustest ja nendel osalemise võimalustest. Kommunikatsiooni- ja turundustegevused toimuvad koostöös programmi kuuluvate sündmuste korraldajatega, samuti tehakse suurematele sündmuste sarjadele teavituskampaaniaid (nt EV 100 sünnipäevanädal veebruaris, EV 100 tamme algatus, EV 100 suvine peonädal).

Inspired Universal McCanni 2018. aasta augustis tehtud uuringust selgub, et teadlikkus EV 100 juubeliaastast on väga kõrge. 96% küsitletutest teavad, et 2018. aastal tähistatakse Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva. Eesti rahvusest küsitletute puhul küündis teadlikkus 98%, muude rahvuste puhul 92%, Ida-Eesti vastajate puhul 90%-ni. Rahulolu EV 100 tähistamisega on kasvanud 86%-ni (2017. aastal 75%).

Mõnda EV 100 algatust teadis spontaanselt 69% sihtrühmast (2016. aasta uuringus 24% küsitletutest). Tuntumad olid EV 100 Üheslaulmine, EV 100 juubelimatkad, EV 100 luulepidu, filmi- ja teatriprogramm.

Vähemalt mõningal EV 100 üritusel on osalenud veerand elanikkonnast (25%), ligi pooled (49%) on üritusi jälginud meedia vahendusel.

Suuremad teavituskampaaniad „Hakkame sättima!“ ja „Hakkame taas-sättima!“ on muutunud argifolkloori osaks. Tagasiside uuringud näitasid mõlema kampaania suurt märgatavust (vastavalt 72% veebruaris ja 74% augustis), kampaaniaid pidasid meeldivaks üle 80% küsitletutest.

EV 100 juubeliaasta tähistamisel on olnud strateegiliseks meediapartneriks Eesti Rahvusringhääling, kes on teinud suurematest sündmustest otseülekanded või telesaated, mis on enamasti olnud Eesti tele-etri hetke vaadatuimad.

Juubeliaastale pandi väärikas punkt üle-eestilise lõpupeoga „Sajaga edasi, Eesti!“, mis tõi linnaväljakutele hinnanguliselt enam kui 67 tuhat inimest. Esmakordselt toimus üle Eesti linnaväljakutel samaaegset aastavahetuse pidu koos artistide, Vabariigi Presidendi uusaastaläkituse ühise jälgimise ja ühise hümnilaulmisega. Samuti saadi juubeliaasta lõpupidudest osa Eesti Televisiooni vahendusel sadades tuhandetes Eesti kodudes.

III Valdkondlikud prioriteedid

Arhitektuur

2018. aasta arhitektuurivaldkonna olulisim tegevus riigi tasandil on seotud eelmisel aastal alanud ruumiloome ekspertrühma tööga. Ekspertrühm tegutses Riigikantselei juures 2018. aasta septembrini. Töö käigus räägiti laiapõhjaliselt läbi ruumiloomet puudutavad probleemid riigis ja sõnastati ettepanekuid kitsaskohtade leevendamiseks. Ekspertrühma lõpparuanne valmis oktoobri algul ning seda tutvustati 26. oktoobri avalikul seminaril Eesti Arhitektuurimuuseumis. Kultuuriminister viib aruande koos ettepanekutega Valitsuskabinetti eeldatavalt 2019. aasta alguses.

Ekspertrühm tõi kvaliteetse elukeskkonna kavandamise korralduses riigi tasandil välja hulga süsteemseid probleeme ja võimalusi, mille lahendamine eeldab pidevat tähelepanu. Selle pideva tähelepanu saavutamiseks on tarvis tõsta ametkondade ruumipädevust ning vaadata üle nende ülesanded. Ekspertrühma hinnangul ei ole riik piisavalt selgelt sõnastanud kvaliteetset elukeskkonda kui riigi üht eesmärki, samas on ruumil mängida suur roll inimeste igapäevase heaolu, tervise ja ka majanduse arenguvõimekuse juures. Ekspertrühm teeb ettepaneku koondada otseselt ruumiga tegelevad erinevate ministriumide osakonnad üheks ruumiloome üksuseks, mille ülesandeks jääks ka arhitektuurivaldkonna eest vastutamine.

Riik väärtustab terviklikku elukeskkonda kui olulist komponenti säästva arengu eesmärkide saavutamisel. 2018. aastal jätkus programmi Hea Avalik Ruum raames kavandatud linnakeskuste väljaehitamine. Eesti Vabariigi 100. sünnipäevaks jõuti valmis väljakud Tõrvas, Põlvas ja Valgas. Tehti ka ettevalmistustöid programmi jätkumise korraldamiseks. Eesti Arhitektide Liit pidas läbirääkimisi esimesest voorust välja jäänud linnaliste asulate omavalitsustega ning otsis programmijätkule rahastusvõimalusi. Kultuuriministeerium toetab programmi jätkumist Rahandusministeeriumi regionaalpoliitika meetmete raames, sest tegemist on otsese reageerimisega elanikkonna regionaalsele kahanemisele. Kokkulepet jätkuprogrammi rahastamiseks seni leitud ei ole, töö jätkub 2019. aastal.

Kultuuriministeerium teeb ruumikohast koostööd teiste ministriumidega. Keskkonnaministeeriumi juures alustas tööd Maastikukonventsiooni rakendamise tööühm ja alustati metsanduse arengukava aastani 2030 väljatöötamisega. Kultuuriministeerium esindab vaadet metsale ja maastikule nii ruumilise elukeskkonna kui pärandi poolt. Rahandusministeeriumi planeeringute osakonnaga jätkub suhtlus ja koostöö planeerimist puudutava seadusloome ja korraldusliku arenduse teemadel.

Jätkus koostöö ka Haridus- ja Teadusministeeriumiga toetamaks ruumiõppe käivitamist üldhariduskoolides. Praeguseks on gümnaasiumi valikkursuse „Arhitektuur kui elukeskkond“ ainekava avalikustatud riigi õppekava infoportaalil ning gümnaasiumid saavad seda oma õppeplaani kokkupanemisel rakendada. Eesti Kunstiakadeemia ja Tallinna Ülikooli ühisõppekava kunstiõpetajate ettevalmistamiseks sisaldab üle aasta arhitektuuri kursust, mis valmistab tulevasi õpetajaid ette antud valikkursust läbi viima.

Kuigi kehtiva riigihangete seadusega on tagatud raamistik ideekonkursside korraldamiseks ja väärtuspõhiste riigihangete läbiviimiseks, teeb Kultuuriministeerium jätkuvalt koostööd valdkonna erialaliitude, eeskätt Eesti Arhitektide Liiduga ja ettevõttega Riigi Kinnisvara AS, et töötada välja parim riigihanke läbiviimise praktika, mis tagaks kvaliteetse ehitatud keskkonna arengu ja autoriõiguste kaitse selle loomisel.

Kultuuriministeerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium osalevad ka arhitekti kutset andva kogu tegevuses Eesti Arhitektide Liidu juures, Kultuuriministeerium sisearhitekti kutset andva kogu töös Eesti Sisearhitektide Liidu ning maastikuarhitekti kutset andva kogu töös Eesti Maastikuarhitektide Liidu juures. Rahandusministeerium osaleb ruumilise planeerija kutset andva kogu töös Eesti Planeerijate Ühingu juures ja kutsestandardi uuendamisel. Lisaks nõustab Rahandusministeerium vastavalt vajadusele kohalike omavalitsuste ja ministeeriumide planeeringuhangete korraldamist ning neis kvaliteedikriteeriumide järgimist.

2018. aastal said valmis mitu tähelepanuväärset avaliku sektori osalusel rahastatud hoonet. Eesti Kunstiakadeemia (Kuu Arhitektid) on saanud uue õppehoone, Raplas avati riigigümnaasium (Arhitektuuribüroo Salto) ja Vastseliinas rajati palverännumaja (KAOS Arhitektid). Hoonete lahendused on valitud arhitektuurivõistluste kaudu.

Kultuuriministeerium toetas Eesti arhitektide osavõttu 24. maist 25. novembrini 2018 toimuvast XVI Veneetsia arhitektuuribiennaalist. 2018. aasta biennaalil esindas Eestit Veneetsias projekt „Nõrk monument“ (kuraatorid Liina Linsi, Roland Reemaa ja Tadeáš Ríha), mis tegeles mälu ja ruumi politiseerimise teemaga. Projekt pälvis oma kontseptuaalsusega hulga positiivset tagasisidet.

Kultuuriministeeriumi taotlusvooru „Arhitektuuri ja disaini projektid“ raames toetab riik valdkondlikult olulisi algatusi. 2018. aasta voorust toetas ministeerium erinevate näituste, töötubade, festivalide ja visioonivõistluste korraldamist.

Toetatakse Eesti Arhitektuurikeskuse kui Kultuuriministeeriumi strateegilise partneri tegevusi, mis keskenduvad muu hulgas valdkonna ettevõtete konkurentsivõime ja ekspordivõimekuse tõstmisele. Arhitektuurivaldkonnas tegutsevate ettevõtjate ekspordivõimekuse kasvatamist toetatakse Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse rakendatava loomemajanduse arendamise meetme raames eesmärgiga suurendada ekspordivate ettevõtete arvu, nende lisandväärtust ning tulu ettevõtte ja töötaja kohta.

2017. aastal sai Eesti Arhitektuurikeskus valdkondliku arenduskeskusena EASilt loomemajanduse meetmest toetuse kaheaastasele projektile, mille käigus elluviidavate tegevustega aidatakse suurendada arhitektuurivaldkonna ettevõtete ekspordivõimekust koolituste, kontaktkohtumiste ja välisurgu tundvate ekspertide kaasamise kaudu ning toetatakse büroode osalemist välismaistel konkurssidel. Projekti eesmärk on kasvatada valdkonna ekspordikäivet, suurendada ekspordivate ettevõtete arvu valdkonnas ning tihendada ühist tootearenduse koostööd sidusektoritega (puitmajade, mööbli ja materjalide tootjad, ehitusettevõtted jms).

2018. aasta sügisel korraldas EAS kahe meetme raames ideekonkursi ettevõtlusteadlikkuse ja loomemajandusalase teadlikkuse ning teadmiste ja oskuste kasvatamiseks. Konkursi tulemusena sai 26 esitatud ideest rahastuse kuus projekti, nende hulgas Eesti Arhitektuurikeskuse projekt PuitAIT vol 3 – MAJAMASINAD, mis konkureeris ettevõtlusteadlikkuse meetmes ekspordi, tootearenduse ja digitaliseerimise suurprojektina ning Eesti Arhitektide Liidu projekt PuuExpo, mis konkureeris loomemajandust teiste sektoritega siduva suurprojektina.

Kokkuvõttes võib 2018. aasta olulisima tegevusena esile tõsta ruumiloome ekspertrühma tööd, mis andis selgema vaate tegevustele, mida riik peaks arhitektuuri edendamisel tulevikus kavandama. Valdkondlike prioriteetide sidumine riigi üldisemate eesmärkidega peaks tõstma ruumiloome mõistmist ja väärtustamist igal tasandil. Ekspertühma töö fookus oli suunatud ka sellele, kuidas riik võiks valdkondlikke teadmisi kodanike huvides maksimaalselt ära kasutada ning milliseid korralduslikke muudatusi selle soodustamiseks oleks tarvis teha.

Disain

2018. aastal tegi Kultuuriministeerium enda juhtimisel koostöös EASiga uuringu „Disainikasutus Eesti ettevõtetes ja sihtasutustes“, mille eesmärk oli kaardistada ja analüüsida disainikasutust nii era- kui ka riigi osalusega ettevõtetes ning riigi asutatud sihtasutustes ja MTÜdes. Tegemist on 2013. aastal korraldatud samalaadse uuringu jätkuga, mis peaks andma sisendi riigipoolse sekkumise tegevuskavade koostamiseks, looma tervikpildi disainikasutuse hetkeseisust ja ülevaate, kuidas organisatsioonid võiksid disainiredelil kõrgematele astmetele jõuda. Uuring valmis oktoobris ning seda tutvustatakse valdkonnale ja avalikkusele 2018. aasta novembri lõpust. Uuringu tulemused näitavad, et Eesti ettevõtted kasutavad oma tegevuses rohkem disaini kui viie aasta eest, kuid disainiredeli ülemistele pulkadele, kus paiknevad ettevõtted kasutavad disaini uute toodete ja teenuste väljatöötamisel ja ettevõtte strateegilisel juhtimisel, on endiselt astunud vaid vähesed.

Vastavalt Riigikantselei juures 2016.–2017. aasta tegutsenud avaliku sektori ja sotsiaalse innovatsiooni rakkerühma ettepanekule moodustati 2018. aasta suvel eksperimentaalselt ministeeriumideülene innovatsiooniüksus, kuhu võeti konkursi korras tööle kolm disainerit

Jätkus koostöö ka Haridus- ja Teadusministeeriumiga toetamaks ruumiõppe käivitamist üldhariduskoolides. Praeguseks on gümnaasiumi valikkursuse „Disainiprotsess“ ainekava avalikustatud riigi õppekava infoportaalis ning gümnaasiumid saavad seda oma õppeplaani kokkupanemisel rakendada. Eesti Kunstiakadeemia ja Tallinna Ülikooli ühisõppekava kunstiõpetajate ettevalmistamiseks sisaldab üle aasta disaini kursust, mis valmistab tulevasi õpetajaid ette antud valikkursust läbi viima.

Kultuuriministeeriumi taotlusvooru „Arhitektuuri ja disaini projektid“ raames toetab riik valdkondlikult olulisi algatusi. 2018. aasta vóorst toetas ministeerium muu hulgas üht disaininäitust koos töötoaga, tüpograafiaseminari ja Disainiauhindade väljaandmist.

Disainiauhindu annab välja MTÜ Eesti Disainikeskus iga kahe aasta järel ning tunnustatud saavad parimad disainilahendused viies kategoorias: BRUNO tootedisainiauhind, graafilise- ja veebidisain, teenusedisain, noored disainerid ja disainiharidus. 2018. aasta konkursile esitati kokku 415 tööd ja anti välja 32 auhinda. Konkursi raames toimusid erinevad sündmused: kaks nädalat kestnud näitusel Viru Keskuses oli väljas 189 nominendi tööd, toimusid erialased seminarid näiteks teenusedisaini ja keskkonnadisaini teemadel, tagasisideseminar graafilise ja veebidisaini kategooriatele jms.

2017. aastal valminud disaini arengukava Design Estonia programm pälvis valdkonna organisatsioonidelt kriitikat ning MTÜ Eesti Disainikeskus asus aasta algul arengukava täpsustama, mis päädis uue ülesehituse ning muudetud ja täiendatud sisuga. Uue arengukava tööversioon on antud valdkonda tagasisideks ning 23. novembril toimus disaini ökosüsteemi toimijate kohtumine, kus arutleti ka programmdokumenti. Plaanis on koostada ka lähiaastate tegevuskava. Kultuuriministeeriumi ja teiste riiklike üksuste osa kava elluviimisel täpsustub.

2017. aastal sai Eesti Disainikeskus valdkondliku arenduskeskusena EASi rakendatavast loomemajanduse arendamise meetmest toetuse järjekordsele kaheaastasele projektile, mille raames soovitakse viia Eesti disainiteenus eksporditurgudele ja tekitada kvaliteetne tulemuslik kontakt Eesti ettevõtjate ja disainibüroode vahel. Keskendutakse tegevustele, mis aitavad ületada valdkonna kaardistatud ökosüsteemi barjääre ja täidavad muuhulgas Eesti Disainikeskuse strateegilisi eesmäärke. Disainibüroodele suunatud ekspordiprogramm annab vajalikud teadmised ekspordiks, mentori arendustöökaks ning reaalse väliskogemuse ühel eksporditurul. 2018. aastal osales disainibüroode ekspordiprogrammis kaheksa disainibürood, kellest kõik on muuhulgas käinud oma sihtriikides võimalike koostööpartneritega kohtumas. Vahetult enne Eesti Disainiauhindade raames toimunud näituse avamist koolitati ajakirjanikke. Koolituse läbis viis ajakirjanikku, kes on pädevad kirjutama disainist kui lisandväärtuse andjast ja majanduse käivitajast.

2018. aasta aprillis lõppes Eesti Disainikeskuse loomemajanduse arendamise meetme raames ellu viidud ettevõtjatele suunatud arenguprogramm Disainibuldooser, mis oli kolmas sellelaadne arenguprogramm. Kogenud disainijuhtide ja rahvusvaheliste ekspertide abiga läbisid 15 ettevõtet disaini strateegilist kasutamist õpetavad koolitused ja disainiauditid ning viis ettevõtet viisid täide ka oma uute toodete ja teenuste arendusprojektid. Programm jätkub 2019. aastal parendatud kujul „Disaini meistriklassi“ nime all.

2018. aastal valmisid lõplikult ka kolm loomemajanduse arendamise meetmest investeringutoetuse saanud disainivaldkonna objekti. Tallinna Ettevõtlusinkubaatorid on loonud Eesti disaini esindusruumi ja ekspordiplatvormina toimiva Tallinn Design House, mida kasutab hetkel ligikaudu 100 disainerit ja lepingupartnerit. KM Ideas OÜ lõi moedisaineritele Tallinnasse ühise tootmisüksuse, mis pakub jagatud tootmisvõimalust miniseeriade tootmiseks. Kiviõli tootmisüksusesse, mis oli rajatud projekti väliselt, on tänu Tallinna tootmisüksuse rajamisele tööle võetud täiendavalt üle 20 inimese. Pre Production OÜ valmistas lansseerimiseks ette moetööstuse IT-struktuuri, mis kujutab endast *online pattern*-platvormi. Uus lahendus kiirendab tootearenduse protsessi moetööstuse jaoks kümme korda.

2018. aasta novembris valmis Tallinn Design House eestvedamisel Eesti disainerbrändide kogumik, mis annab tervikliku ülevaate siinsest disaini- ja moemaastikust ning Eesti uuemast heliloomingust.

Etenduskuunstid

2018. aastal jätkas riik oluliste valdkonda edendavate eesmärkide elluviimist etenduskuunstide valdkonnas. Jätakuvalt toetatakse erinevaid etendusasutusi, lähtudes nii nende sisulisest mitmekesisusest kui ka regionaalsest kättesaadavusest, samuti silmas pidades, et kultuuritöötajad saaksid oma töö eest väärikat palka. Palgatõusud on teatrivaldkonda toonud suuri lisavahendeid. 2018. aastast on piirmäärased muutnud ka Kultuurkapitali näitekunsti sihtkapital, pöörates eraldi tähelepanu esitajate toetamisele ja ühe projekti etenduskordade arvule.

2018. aastal toetas Kultuuriministeerium 22 etendusasutust, sealhulgas 11 eraetendusasutust, kaheksa riigi osalusega sihtasutust, kaks munitsipaalteatrit ja avalik-õiguslikku Rahvusooper Estoniat. Statistikalale tuginedes võib öelda, et suurenesid nii teatrite tegevustoetused, teenitud piletitulu, mängitud etenduste kui ka uuslavastuste arv. Tegijate ja kogejate üha suurenev teatrihuvi on muidugi erakordne, kuid ühtlasi võib näha, et teatav publiku kasvu lagi hakkab kätte jõudma.

Etendusasutuste külastuste ja lavastuste statistika 2018. aasta kohta avaldatakse 2019. aasta esimeses pooles. Tuginedes 2017. aasta näitajatele saab välja tuua, et Eesti teatrit käidi 2017. aastal vaatamas üle 1,1 miljoni korra (täpsemalt 1 163 958 külastust, mis jääb umbes 20 tuhat alla 2016. aasta arvule). Kokku andsid teatrid 6713 etendust ja mängukavades oli kokku 559 lavastust. Võrreldes 2016. aastaga kasvas repertuaaris olevate lavastuste arv (540st sai 559) ning ka uuslavastuste arv tõusis üle 200 lavastuse. 2017. aastal oli 204 uuslavastust – neist pea pooled sihtasutustes ja linnateatrites ning pooled eraetendusasutustes või projektilavastused.

65% vaatajatest külastas täiskasvanutele mõeldud lavastusi, ligi veerand lastelavastusi ning ülejäänud kümnendik teismelistele ja noortele mõeldud lavastusi (lavastused 12–20aastastele). Vaatajate jaotus sihtrühmade järgi on samal tasemel püsinud ligi 10 aastat, vaatamata uuslavastuste ja etenduste arvude pidevale tõusule. Mitmeid aastaid räägitakse, et Eestis on liiga palju uuslavastusi, kuid pigem võiks olla ühe lavastuse elukaar pikem ehk toimuda rohkem etendusi. Seda muutust Kultuurkapitali uued piirmäärad ja nõuded etenduste arvule toetavadki. Selleks peab aga olema mitmekesiseid paiku, kus etendusi anda.

Kui 2017. aastal renoveeriti mitmeid sihtasutuste hooneid, siis 2018. aastal valmisid kaks olulist eraetendusasutuste kodu. Üks neist meie UNESCO kaitse väärilises vanalinnas, Ladina kvartalis asuv Theatrum ning teine Narvas detsembris avatud Vaba Lava. Narva Vaba Lava valmimine endises Baltijetsi tehasehoones riigi ja erasektori koostöös on mitmes mõttes teatriajalooline sündmus. Kaasaegne teater saab taas osaks Narva kultuurielust ja kindlasti tihendab see sõbralikke kultuurisidemeid Venemaa teatritegijatega.

Sama ajalooline sündmus on kahtlemata ka SA NO99 teade oma loomingulise tegevuse lõpetamisest. Rahvusvahelises plaanis Eestis hetkel tuntumat või meile rohkem tunnustust toonud teatrit ei ole. NO99 lavastused muutsid ka Eesti vaatajate teatriarusaamasid ning nende kunstiline tase ühiskondlike teemade käsitlemisel on igati mälestusväärne.

EV 100 programmi raames on nii meil kui ka mujal aasta jooksul olnud muidki märgilisi teatrisündmusi. Teatrite ühiskingitus „Sajandi lugu“ ei jätnud külmaks ühtki teatriprofessionaali ega vaatajat, sündis põnevaid koostöölavastusi väga erinevate teatrite vahel, näiteks Rahvusooper Estonia (RO Estonia) ja Kanuti Gildi SAAL. Meie populaarseim näitekirjanik Andrus Kivirähk pani paberile mitmete ühislavastuste aluseks olnud näidendid. „DRAAMA 2018“ festivalil said Balti Draama Foorumi väliskülalised osa kõikidest lavastustest ning arutelud kestsid pikalt. Balti koostöö tihendamist tõestab ka vastloodud Balti Kultuurifond. Näiteks on selle fondi vastu huvi tundnud juba kaasaegse tantsu tegijad, kes planeerivad Balti Draama Foorumile analoogset tantsuplatvormi.

Eesti Vabariigi 100. juubeliaasta tähistamise lõpetas mitmekülgne Estonia Now festival Glasgow's, Suurbritannias. Sealse publiku ette toodi nii Rahvusooper Estonia balletikunst, kaasaegne tants, filmikunst, muusika kui ka toidu- ja e-kultuur. Aasta jooksul näidati Eesti sünnipäevaks teatrit kümnetes lähemates ja kaugemates Euroopa riikides. Olulised olid Eesti Teatri Päevad Krasnojarskis, koostööprojektid lätlaste ja leedulastega ning soomlastega ooperirindel.

Kultuuriministeeriumi erinevate taotlusvoorude toel jõuab mitmesugune rahvusvaheline teatrikunst ka Eesti vaatajateni. Eestisse tuuakse silmapaistvaid etenduskunstnikke, tutvustatakse nende loomingut ning meelitatakse produtsente ja festivalikuraatoreid vaatama siinseid lavastusi, et sünniks uued koostööprojektid. Viimasele eesmärgile keskenduvad nii etenduskunstide keskused (Vaba Lava, Sõltumatu Tantsu Lava, Kanuti Gildi SAAL) kui ka üha kasvav hulk Eestis toimuvaid rahvusvahelise haardega festivale.

Välissuhtluse arendamine on üks paljudest ministeeriumi olulisima valdkondliku partneri Eesti Teatri Agentuuri tegevustest. Lisaks panustab arenduskeskus omadramaturgia arendamisse, statistika kogumisse ja info vahendamisse kogu Eesti teatris toimuva kohta. 2018. aastal toimus agentuuris näidendivõistlus koostöös Eesti Lastekirjanduse Keskuse, VAT ja NUKU teatriga. Sel korral oodati laste- ja noortenäidendeid, et ka noorele vaatajale tehtava teatri osakaal uuslavastustest ei langeks.

Nii nagu repertuaari kavandamisel ei tohi unustada nooremaid vaatajaid, tuleb parimad tingimused luua ka tulevastele teatritegijatele. Kõik õppejõud ja tudengid ning teatri- ja muusikamaailma eliit rõõmustas Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA) uue saali sarikapeol, kus ehitusjärgule vaatamata tutvustati põnevaid uusi tehnoloogilisi lahendusi tulevases saalis. EMTAs toimunud struktuurimuudatused tõid lavakunstikooli värsked tuuled ning uue peakoordinaatori Jaak Prints. Planeerimisel on ka rahvusvaheline kaasaegse füüsilise teatri magistriõppekava Jüri Naela eestvedamisel.

Endiselt on edukalt toiminud ministeeriumi, heategevusfondi Aitan Lapsi ja AS Pandipakendi koostöös sündiv projekt „Teater lasteaeda!“. Projekti teisel, 2017/2018. hooajal külastati 130 lasteaeda ja etendusi vaatas 8200 last. Projekt jätkub ka kahel tuleval hooajal – seni, kuni kõikides Eesti lasteaedades on lapsed keskkonnateemalistest etendustest tasuta osa saanud. Hea koostöö selle projektiga kindlasti aga ei lõppe. Tänu programmile „Teater maal“ jõuab professionaalne lasteteater jätkuvalt igasse Eesti maakonda ja valda.

Muudatused ja uuendused võtavad vahel eeldatust rohkem aega ja vajavad ka selgitustööd. Seetõttu ei olnud ka võimalik 2018. aasta jooksul etendusasutuste seaduse uuendatud versiooni vastu võtta. Kuna valdkonnas ei ole veel parimate lahenduste osas üksmeelt, jätkame seaduse aruteludega ka 2019. aastal.

Filmikunst

2018. aasta on olnud Eesti filmile erakordne nii linastunud filmide hulga, kvaliteedi, mitmekesisuse kui ka publikuhuvi mõttes. 2018. aastal püstitati Eesti filmi vaatajarekord ning kodumaise filmi vaatajate arv ületas esmakordselt 600 tuhande vaataja piiri. 2017. aastal käis terve aasta jooksul Eesti filme vaatamas 282 421 inimest. Selline vaatajanumbrite kasv ei ole ega saagi olla tavapärane, kuid tõendab taaskord, et kui kvaliteetseid kodumaiseid filme toodetakse, leidub neile ka vaatajaid.

Läbi aegade ühe meeldejäävaima filmiaasta loomises mängis olulist rolli Eesti Vabariik 100 konkursi käigus loodud filmide linastumine terve 2018. aasta jooksul, kui ekraanile jõudis neli täispikka mängufilmi, üks täispikk dokumentaalfilm, üks dokumentaalfilmide kassett ja kümneosaline telesari. Täispikk animafilm „Lotte ja kadunud lohed“ linastus 2019. aasta jaanuaris ning mängufilm „Tõde ja õigus“ linastub 2019. aasta veebruaris, misjärel on linastunud kõik Eesti Vabariigi sajandaks juubeliks loodud filmid.

Eesti mängufilmide kõrgest kvaliteedist ja publiku huvist nende vastu annab tunnistust enam kui 115 tuhat kinokülastust filmil „Seltsimees laps“, 56 tuhat kinokülastust filmil „Võta või jäta“ ja esimese kahe kinolinal olnud nädalaga saavutatud enam kui 60 tuhat kinokülastust filmil „Eia jõulud Tondikakul“.

Aasta vaadatuimaks filmiks kujunes „Klassikokkutulek 2: Pulmad ja matused“ 146 501 vaatajaga, millele järgnes kultusbändi Queen loost kõnelev „Bohemian Rhapsody“ 135 250 vaatajaga. Sellele järgnesid juba „Eia jõulud Tondikakul“ ja „Seltsimees laps“. Seega on aasta neljast enim vaadatud filmist kolm eestikeelsed, seljatades mitmed suured Hollywoodi produktsioonid nagu „Imelised 2“ (107 545 vaatajat), „Grinch“ (89 687 vaatajat) ja „Täht on sündinud“ (62 313 vaatajat).

Lisaks mängufilmidele meelitavad kinopublikut saali ka kvaliteetsed dokumentaalfilmid nagu „Rodeo“, „Ahto. Unistuste jaht“ ja „Tuulte tahatud maa“. Neist viimane on toonud kinosaalidesse üle 40 tuhande vaataja, mis on Eesti dokumentaalfilmide rekord. 2018. aastal linastus kinodes kokku 13 Eesti mängufilmi, 10 täispikka dokfilmi ja kaks lühifilmide kassetti.

Riik on loonud eeldused professionaalse filmitootmise järjepidevuse püsimiseks ja endiselt on kõiki olulisemaid filmivaldkonna tegevusi kattev organisatsioon Sihtasutus Eesti Filmi Instituut (EFI), mis toetab filmide arendamist, tootmist ja turundamist.

2018. aastal toetas riik EFI kaudu kodumaiste filmide tootmist kokku 3 miljoni euroga, millest suurem osa jaguneb stsenaariumi-, arendus-, tootmis-, dokumentaalfilmide-, animafilmide, vähemuskaastootmise- ja ristmeediatoetusteks. Eesti Filmi Instituut toetas 2018. aastal seitsme mängufilmi, nelja lühifilmi, 13 dokumentaalfilmi ja kahe täispikka animafilmi tootmist. Eeltoodule lisanduvad 11 uut „Eesti lugude“ lühidokumentaalfilmi ja kuus portreefilmi.

Eesti juubeliaasta on erakordselt tihe olnud Eesti filmide rahvusvahelisel tutvustamisel. Aasta esimeses pooles toimus turundustöö Cannes'i, Berliini, Annecy, Clermont Ferrand'i filmiturul ning väiksematel festivalidel ja turgudel. Balti riikide filme tutvustavaid fookusprogramme viidi läbi Karlovy Vary, Locarno ja San Sebastiani filmifestivalidel. Nagu filmide levigi mõttes on niivõrd suurel mahul fookusprogrammidega osalemine rahvusvahelistel festivalidel kõike muud kui tavaline. Seejuures tuleb tunnustada valdkonna esindusorganisatsioone, kes on niivõrd tiheda programmiga vastu pidanud ja kellelt see on kahtlemata suurt pingutust nõudnud.

EV 100 filmide eriprogrammid toimusid Krakówi, Reykjaviki, Stockfishi ja Mostra FF-l. Balti filmipäevad toimusid ka Tallinnas, Riias ja Vilniuses.

Rahvusvahelise koostöö arendamisel oli märgiline Cannes'is toimunud Eesti ja Ühendkuningriigi (UK) produtsentide ühiskohtumine UK paviljonis. Cannes'i filmifestivali külastas ka kultuuriminister Indrek Saar, kes kohtus festivali jooksul lisaks paljudele filmitegijatele veel Rootsi, Soome ja Ühendkuningriigi kultuuriministritega.

19. juulil saatis kultuuriminister Indrek Saar ametliku pöördumise Põhjamaade Ministrite Nõukogu eesistuja riigi Rootsi kultuuriministrile Alice Bah Kuhnke'le palvega alustada läbirääkimisi Eesti võimaliku liitumise üle põhjamaade tele- ja filmifondiga. Läbirääkimised liitumise üle said seeläbi formaalse alguse ning hetkel käivad.

Stuttgarti filmifestivalil toimus Eesti animafilmide ning Krakówi filmifestivalil nii Eesti anima- kui ka dokumentaalfilmide fookusprogramm. 11.–16. juunil toimus Annecy rahvusvaheline animafilmide festival, kus linastus hulgaliselt Eesti filme. Suur Eesti animafookus oli ka Hiroshima rahvusvahelisel filmifestivalil. Karlovy Vary filmifestivalil oli eriline tähelepanu Balti riikide dokumentalistika uuel lainel.

Lisaks toimusid 23.–24. augustil Balti filmipäevad, mille raames linastusid Riias ja Vilniuses erinevad Eesti filmid. Helsinki rahvusvahelise filmifestivali programmis linastus Eesti filmide fookusprogramm ja lisaks oli üldprogrammi valitud hulgaliselt teisigi Eesti filme. Lisaks filmiprogrammile toimus festivali raames filmitööstusele mõeldud Finnish Film Affair.

Reykjavikis toimus oktoobri alguses Balti fookus, mille raames jõudsid Islandile mitmed Eesti dokumentaal- ja lühifilmid. Toimus Eesti, Läti, Leedu ühine vastuvõtt rahvusvahelisele filmitööstusele. Toimus ka Eesti ja Islandi produtsentidele mõeldud kohtumisüritus edendamaks omavahelist suhtlust veelgi ning anda produtsentidele võimalus uusi kontakte luua.

2018. aasta alguses teatas Kultuurkapital, et toetab Eesti regionaalse kinovõrgu arendamist ja kinodesse digitaalse projektsiooni- ja helitehnika soetamist 500 tuhande euroga. Projekti kaugem eesmärk on toetada Eesti kinovõrgu arengut selliselt, et kinod tekiksid kõikjale kuni 25 km raadiusega aladele. Eestis on veel palju kohti, kus kinosid ei ole ja tihti ei jõua inimesed kinno selle kauguse pärast. Projekti eesmärk on motiveerida filmilevitajaid näitama rohkem ka Eesti filme, sest tihti eelistatakse kinodes Hollywoodi filme nii vaadatavuse kui aegade poolest. Koostöös kohalike omavalitsustega on Kultuurkapital tänaseks toetanud Tõrva, Tartu Elektriteatri, Kilingi-Nõmme, Mustvee ja Rapla kinoprojektsiooni tingimuste parandamist.

Kultuuriministeerium toetab endiselt väärtfilmikinode kaudu väärtfilmide kättesaadavaks tegemist ja põhjamaade ainsat A-kategooria filmifestivali PÖFF. Samuti jätkub filmitagasimaksefondi Film Estonia meetme rakendamine mahus kaks miljonit eurot eesmärgiga tuua Eestisse välisriikide produktsioone.

Helikunst

2018. aastal jätkas riik oluliste valdkonda edendavate eesmärkide elluviimist helikunsti valdkonnas, kui toetas tiptasemel muusikakollektiivide ja korraldajate tegevusi siseriiklikult ja rahvusvaheliselt, samuti tugistruktuuride toimimist. Tänu Eesti Vabariigi 100. juubeli tähistamisele suunatud EV 100 programmile elavnes võrreldes 2017. aastaga veelgi eesti muusika ja muusikute tutvustamine välisriikides. Meie kollektiive saatis edu nii rahvusvahelistel suurfestivalidel kui ka maailma kontserdielu esindussaalides. Samuti sõlmiti uusi mõjukaid rahvusvahelisi koostöökokkuleppeid. Eesti muusikute rahvusvaheline edu kulmineerus maailma ühe prestiižikama muusikaauhinna Gramophone'i auhinnaga, mille pälvisid Neeme Järvi ja Eesti Filharmoonia Kammerkoor. Ka Eesti-siseselt laiendasid muusikaelu korraldajad tegutsemishaaret varasemast julgemalt, hoides fookuses Ida-Virumaad. Narvas taasavati uusi kontserdikorraldusvõimalusi pakkuv Aleksandri kirik ning samuti kinnitas senisest tugevamalt kanda ooperifestival ja Station Narva.

2018. aastal toetas Kultuuriministeerium riigi osalusega kolme sihtasutust: SA Eesti Riiklikku Sümfooniaorkestrit, SA Eesti Kontserti ja SA Eesti Filharmoonia Kammerkoori, lisaks 11 valdkonna tugioorganisatsiooni ja kollektiivi, kellest kõige uuemad, 2015. aastal riigi ja erasektori koostöös loodud SA Pillifondi ja Eesti Festivaliorkestri tegevuse edukus kinnitas riikliku toetuse olulisust ja mõju.

Eesti Pillifondi omanduses on 2018. aasta lõpu seisuga üheksa hinnalist keelpilli ja kaks poognat, mis on antud kasutamiseks Eesti tippinterpretidele. Aasta fookuses oli pillimeistrite koolituse käivitamine koostöös Suurbritannia ja Saksamaa ekspertidega, mis tagab, et tulevikus on ka Eestis rahvusvahelisel tasemel pillimeistrid. Pillifondi tegevuse laiemaks avalikuks tutvustamiseks ja keelpillidealase teabe tõstmiseks alustati koos Eesti Kontserdiga kontserdisarja „Pillifondi pillid Raekojas“. Jätkub mitmekülgne töö pillifondi kui kasuliku investeerimisinstrumenti tutvustamisel ning uute investorite ja hinnaliste instrumentide leidmisel.

Eraldi väärib Eesti muusikaelu rikastamisel ja kodumaise heliloomingu propageerimisel ja rahvusvahelisel areenil Eesti tutvustamisel esiletõstmist Eesti Festivaliorkester Paavo Järvi juhtimisel, kes esines 2018. aasta esimeses pooles Euroopa olulistel kontserdimajades. Tänu orkestri senisele edukale rahvusvahelisele tegevusele saadi kutse klassikalise muusika maailma tipp-sündmusele BBC Promsile Londonis ning maailma eliitklassi kontserdimajja Elbphilharmonie'sse, kus esineti täissaalidele. Samal ajal alustati ka pikema Jaapani turnee ettevalmistust.

Riiklikke sihtasutusi ja tugioorganisatsioone toetati kokku 15,5 miljoni euroga. Tänu Eesti Vabariik 100 programmile lisandus muusikavaldkonda tavapärase toetuste kõrval ca 2,1 miljonit eurot toetusi, mis jagunes 938 tuhat eurot siseriiklikele ja ligi 1,2 miljonit eurot rahvusvahelistele tegevustele. Lisaks sellele panustasid projektide välispartnerid mitme miljoni euroga.

Kultuuriministeeriumi toetusprogrammist „Muusikafestivalid, -korraldajad ja suursündmused“ mahuga 830 tuhat eurot toetati 56 eraõigusliku kollektiivi ja korraldaja ettevõtmisi, millest suuremad olid SA Lootsi Koja tegevused (Nargenfestival, Arvo Pärdi Päevad), Tallinn Music Week, Jazzkaar, Põhjamaade sümfooniaorkester, Rahvusvahelise Pärnu Muusikafestivali Järvi Akadeemia ja Vox Clamantis. Sündmuste žanriline mitmekesisus (põhiliselt süva-, nüüdis-, pärimus-, džäss-, elektrooniline-, eksperimentaalne jm muusika) tagas erinevate publikurühmade kaasatuse.

Üle poole Kultuuriministeeriumist ja Hasartmängumaksu Nõukogust toetatud projekte ja korraldajaid on aktiivsed nii regionaalselt kui ka noorteprogrammide korraldamises. SA Eesti Kontsert korraldas maakondades üle 400 kontserdi, mille puhul on piirkondliku muusikaelu aktiveerijana oluline roll SA Eesti Kontserdi haldusalas olevatel kontserdimajadel Jõhvis, Tartus ja Pärnus. Vähemalt 40 Kultuuriministeeriumi toetusprogrammide vahendeid saanud festivali ja korraldajat tegutsevad edukalt väljaspool Tallinna kaasates kohalikke kogukondi. Eesti Muusikanõukogu korraldatud rahvusvaheline muusikapäev viis 1. oktoobril žanriliselt mitmekesise paleti muusikat üle 100 kontserdiga ka neisse Eesti piirkondadesse, mille elanikel on vahetuid muusikakogemusi harva. Rahvusvahelise muusikapäeva muutis tänavu eriliseks ka see, et selle raames pandi pidulik punkt EV 100 kingitusele „Igal lapsel oma pill“ ning toimusid laste tünukontserdid.

Muusikaelu korraldajad on olnud väga aktiivsed ka erinevas vanuses ja huvidega noortele sündmuste korraldamisel. Järjepidevust tõestas festivali Eesti Muusika Päevad noortefestival „Mini-EMP“, samuti Jazzkaare festivali noorte meediatiimi töö, mis oli 2018. aastal esimest korda rahvusvahelise haardega. Samal ajal toimusid ka traditsioonilised noortele suunatud ettevõtmised. SA Eesti Kontsert korraldas üle Eesti vähemalt 350 koolikontserti, mitme festivali kavas on lastekontserte või lastele ja noortele suunatud tegevusi (Rahvusvaheline Pärnu Muusikafestival, Eesti Muusika Päevad, Jazzkaar, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester jt). Taotlusvoorst „Muusikakonkursid ja noor muusik“ toetati 17 projekti. 2018. aasta keskmes oli kõrgetasemeline vabariiklik Eesti interpretide konkurs puhkpillidele, mis koondas rekordarvu osavõtjaid. Jätkus Eesti Vabariik 100 muusikahariduse projekt „Igal lapsel oma pill“, mille abil uuendati lastele muusikaõpet pakkuvate asutuste pilliparke. Toetuse sihtgrupiks olid muusikakoolid, kultuuri- ja noortekeskused, pillistuudiod, orkestrid, üldhariduskoolid ja koolieelsed lasteasutused. SA Eesti Kontsert sai partneri staatusesse Loov Euroopa rahastatavas laste muusikafestivali projektis „Big Bang project“, mis hõlmab kaheksa riigi kontserdiorganisatsioone.

Rahvusoper Estonia andis 2018. aastal kokku 415 etendust ja kontserti, mille hulgas kuus uuslavastust. Külalisetendustega käidi Jõhvis, Pärnus, Tartus, Viljandis, Paines ja Haapsalus. Välistegevused viisid rahvusoperi loomingulise kollektiivi Läti, Leetu ja Suurbritanniasse Šotimaale. Teatribussi vahendusel said rahvusoperi neljast etendusest osa Pärnu, Viljandi, Tartu ja Narva inimesed. Lisaks korraldas Rahvusoper Estonia lastele ja noortele seitse erinevat haridusprojekti.

2018. aastal toetas ministeerium Eesti heliloojate loomingulist tegevust, mille tulemusel sündisid Eesti juhtivatele muusikakollektiividele ja interpretidele suurvormid ja kammerteosed, mille esmaettekanded toimusid nii Eestis kui ka välismaal. Oluline osa uuest heliloomingust saavutas sarnaselt möödunud aastale ka 2018. aastal rahvusvahelise kõlapinna tänu Eesti Vabariik 100 mõjukale välisprogrammile. Suurimad Eesti heliloomingu tellijad ja propageerijad on festival „Eesti Muusika Päevad“ (2018. aastal üle 40 uudisteose maailmaesiettekanded erinevate põlvkondade heliloojatele), kollektiividest Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Eesti Rahvusmeeskoor, Tallinna Kammerorkester, ansambel U:, Collegium Musicale jt. Eesti heliloojate uudislooming on kõlanud maailma juhtivatel süva- ja nüüdismuusika kontaktisündmustel. Eesti Muusika Infokeskuse (EMIK) andmetel toimusid 2017. aastal vähemalt 129 teose maailmaesiettekanded. 2018. aasta tulemused selguvad 2019. veebruaris. EMIKi digitaalses käsikirjade kataloogis on üle 10 tuhande teose, kataloogimine jätkub koostöös Eesti Muusikafondiga.

Muusikavaldkonna ettevõtlussuunda arendab jõuliselt valdkondlik arenduskeskus MTÜ Music Estonia (ME), millel oli 2018. aastal 37 liiget. ME osaleb kolmes rahvusvahelise kaasfinantseerimisega projektis. Projekti „Eesti muusikatööstuse ekspordivõimekuse arendamine“ raames jätkab ME programmide Volüüm ja Intro elluviimist, korraldati eksperimentaalne programm reklaamimuusika teemal ning muusika ja mänguarendajate vahel toimus esimest korda Music Game Jam. Valmimas on Downtown OÜ rajatav Baltikumi tänapäevaseim produktsioonistuudio, kus on toimunud juba rahvusvahelised laulukirjutajate ja produtsentide laagrid.

ME juht kuulub rahvusvaheliste mõjuorganisatsioonide European Music Export Exchange ja International Association of Music Information Centres juhtkonda. Music Estonia koordineeris ka Eesti esindust messidel ISPA ja APAP (New York City, jaanuar), Jazzahead! (Bremen, aprill), Classical:NEXT (Rotterdam, mai), Eurosonic Noordslag (Hamburg, oktoober), WOMEX (Gran Canaria, oktoober), Music and Media Finland (Tampere, oktoober). Tänu ME tegevustele peaks tulevikus Eesti muusikasektoris rohkem iseseisvaid ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimelisi ettevõtteid olema. ME osaleb kolmes rahvusvahelise kaasfinantseerimisega projektis ning korraldas kahte arendusprogrammi.

Kultuuriministeriumi erinevatest meetmetest eraldatud toetuste kaasabil keskenduvad muusikavaldkonna ettevõtlusele ja tugistruktuuride loomisele ka Eesti Muusika Infokeskus, loomemajandus- ja *showcase*-festival Tallinn Music Week. Organisatsioonidest on rahvusvaheliselt aktiivsed nii SA Eesti Kontsert kui ka Eesti Jazzliit ja Jazzkaar, Tallinn Music Week, Estonian Record Productions ja Pille Lille Muusikute Fond, kelle vahendusel toimuvad meie muusikute ulatuslikud välistuurid ja rahvusvahelised koostööprojektid. Tänu SA Eesti Kontserdi rahvusvahelisele tegevusele andsid ligi kümnes maailma riigis kontserte seitse kollektiivi, lisaks toodi Berliinis lavale Arvo Pärdi ja Robert Wilsoni suurprojekt „Aadama passioon“. Eesti Filharmoonia Kammerkoori, Vox Clamantist, ansambli Estonian Voices, ansambel U:'d, Eesti Rahvusmeeskooori, Hortus Musicust jt on saatnud aasta vältel edu maailma mainekates kontserdisaalides. Eesti muusikud on olnud aktiivselt esindatud rahvusvahelistel mõjukatel kontaktsündmustel nagu APAP ja ISPA New York Citys, Classical:NEXT Rotterdamis, Jazzahead! Bremenis, Womexil Gran Canarial, erinevatel messidel Hiinas ja Shanghais jm. Esimest korda saavutasid muusikaorganisatsioonid laiaulatusliku edu Loov Euroopa rahvusvahelises programmis, kust saadi toetust neljale projektile.

Kirjandus ja kirjastamine

Eesti kirjandusel läheb hästi, valikuvõimalusi on palju ja iga lugeja peaks leidma oma lemmiku. Kuigi täpset statistikat 2018. aasta kohta veel ei ole, saab teha järeldusi eelmiste aastate põhjal – kui 2016 aastal ilmus 3794 nimetust raamatuid ja brošüüre, trükiarvuga 4,28 miljonit eksemplari, siis 2017. aastal ilmus 3916 nimetust ja trükiarv oli langenud 4 miljoni peale. Algpärase eestikeelse ilukirjanduse numbrid olid 2016. aastal 325 nimetust ja trükiarv 246 tuhat eksemplari ning 2017. aastal anti välja 396 nimetust ning trükiti 258,6 tuhat eksemplari.

Eesti ilukirjandusel läheb väga hästi ka rahvusvaheliselt – detsembri lõpu seisuga ilmus Eesti Kirjanduse Teabekeskuse andmetel välismaal 2018. aastal 98 teost 27 keeles.

2018. aastal olid Eesti kirjandus ja kirjanikud rahvusvaheliselt nähtavad ja äratasid tähelepanu. Kevadel oli Eesti EV 100 programmi raames koos Läti ja Leeduga Londoni raamatumessil peakülalised. Selleks sündmuseks valmistuti üle kuue aasta ja ettevõtmine õnnestus. Eesti juubeliaastal oli Eesti kirjandus Londonis esindatud nii kõrgel tasemel ja nii suures mahus esimest korda.

Eesti kirjanduse eestkõnelejaks oli Londoni messil kirjanik Mihkel Mutt, nn messi päevaautor. Koos temaga olid tähelepanu keskpunktis kirjanikud Andrei Ivanov, Maarja Kangro ja Rein Raud. Eesti lastekirjandust esindas Piret Raud, kellele oli pühendatud eriseminar, ning teised autorid ja illustraatorid. Paljud kohtumised, vestlusringid ja usutlused näitasid Eesti kirjanduse elujõudu.

Messile järgneval nädalavahetusel toimus Londonis Notting Hillis Coronet Print Roomis veel eraldi Eesti kirjanduse festival EstLitFest, kus esinesid Eesti ja Ühendkuningriigi kirjanikud ja muusikud ning kus esitleti värskest inglise keeles ilmunud kirjandust. Londoni publikule näidati Regent Street Cinemas Andrus Kivirähki romaanil „Rehepapp“ põhinevat filmi „November“.

Kirjanduse kõrval oli Eestil võimalus laiemale publikult tutvustada ka Eesti illustraatorite loomingut. Eesti Lastekirjanduse Keskuse (ELK) eestvedamisel toimusid näitused nii Londonis kui ka Oxfordis. Näitus „Jookseb koos huntidega“ oli Eesti, Läti ja Leedu illustraatorite ühisenäitus messi näitusealal. Oxfordi Story Museumis oli suur rahvusvaheline näitus „It’s Always Tea Time“. Royal Over-Seas League galeriis oli 20. maini näitus POP UP Creators. Illustratsiooniprojekt POP UP Creators sai alguse 2017. aasta alguses. Selles osales 18 professionaalset illustraatorit ja koomiksikunstnikku neljast riigist, kes õpetasid 16–24aastaseid noori 16 erinevast ülikoolist ja kolledžist. Õpetajate käe all löid 160 üliõpilast ja õpilast illustreeritud lood, mille kirjastasid osalevate riikide partnerkirjastused voldikraamatu formaadis. Voldikraamatuid tutvustati Londoni raamatumessil 2018, lisaks avati digitaalne platvorm Pathways, kust kirjastajad saavad tulevikus noorte andekate kunstnike kohta infot hankida. POP UPi eesmärk oli luua võrgustik, mis suurendaks koostööd Suurbritannia ja Baltimaade lastekirjanduse organisatsioonide vahel ning edendaks silmapaistvate illustraatorite ja koomiksikunstnike loomingut rahvusvahelisele turule.

Eesti Lastekirjanduse Keskus pälvis Londoni Raamatumessil kirjanduse ja kirjastamise valdkonna tunnustamistseremoonial auhinna „Literary Initiative Award“ projekti eest „Laste Vabariik“.

Eesti kirjandus oli fookuses ka Turu Raamatumessil, kus tähistati Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva. Eesti kirjanikud ja kultuurimõtestajad tutvustasid uusi kirjandusteoseid, mis olid just soome keelde tõlgitud. Räägiti nii kultuuri, poliitika kui ka ajaloo teemadel, valutati südant, kuidas lapsi ja noori lugema innustada. Eestit viisid peakülaliseks Turu raamatumessile Eesti Instituut Soomes ja Eesti suursaatkond Soomes.

Riigi toel osalevad Eesti Kirjanduse Teabekeskus, Eesti Lastekirjanduse Keskus ja korraldajana Eesti Kirjastuste Liit igal aastal suurematel raamatumessidel Bolognas, Londonis, Frankfurdis ja Helsingis. Tunnustusena kordaläinud esinemisest peakülalisenä Londoni Raamatumessil on Eestit peakülalisenä osalema kutsutud mitmetel messidel.

Eesti kirjandus ja eestlaste meelelaad saab maailmale tuntuks tõlgete kaudu. Selleks, et oleks midagi tõlkida ja võõrsil avaldada, peab olema loodud teos. Kirjanikul peab olema aega ja võimalust keskenduda loomisele. 2018. aastal said koos Kirjanike Liidu toetusega kirjanikupalka 12 kirjanikku ning kirjanikupalga maksmine jätkub järgmistelgi aastatel.

Kirjanikupalga eelarve eraldab Kultuuriministeerium toetusena loomeliidule, palga saajad valib välja ja palga maksab Eesti Kirjanike Liit. Esimese viie kirjanikupalka saanud kirjaniku asemele valiti 2018. aasta lõpus uued viis kirjanikku. 2016. aastast rakendunud palga eesmärk on võimaldada tippvormis vabakutselistel kirjanikel pühenduda pikema perioodi vältel loometööle ja rikastada seeläbi Eesti kultuuri. Kirjanikupalk tagab vabakutselistele tipp-professionaalidele töötasu ja sotsiaalsed garantiid. See annab loojale kindlustunde ja loomerahu.

Haridus- ja Teadusministeeriumi toel valmistati ette raamatusarja „Eesti mõtteloo“ 24. aastakäik ning anti välja kuus teost: 139. Loit Reintam „Kummardus mullale“, 140. Uno Lõhmus „Mõtteid inim- ja põhiõigustest“, 141. Nigol Andresen „Eluteater“, 142. Linnar Priimägi „Minu Goethe“, 143. Henrik Visnapuu „Millal sünnib inimene“, 144. Välisministrid „Isamaa saadikud“.

Riik peab tähtsaks laste ja noorte lugemust ja väärtustab tööd, mida Eesti Lastekirjanduse Keskus teeb lastekirjanduse populariseerimisel, kogumisel ja lastele kättesaadavaks muutmisel.

Kultuuriministeeriumi kaudu rahastatakse jätkuvalt valdkonna kompetentsikeskust Eesti Lastekirjanduse Keskus, kes kogub, säilitab ja vahendab eesti laste- ja noortekirjandust. ELK korraldab aasta ringi seminare ja õpitubasid lasteaija- ja klassiõpetajatele nii uuemast lastekirjandusest kui ka viisidest, kuidas lapsi lugema meelitada. Väga populaarsed on koolitused lastevanematele ja õpetajatele laste lugemisharjumuste kujundamiseks. Järjest enam koguvad populaarsust laste ja noorte loovkirjutamise kursused, see omakorda annab lootust, et kirjanike järelkasv on tagatud.

Kultuuriministeerium toetab jätkuvalt laste- ja noorte lugemust ja annab rahvaraamatukogudele täiendavat toetust. Heategevusfond „Aitan lapsi“ toetusel said 25 rahvaraamatukogu üle Eesti põneva disainilahendusega eraldi lastekirjanduse riulid „Rampsid“. Raamatuid riulitesse aitab valida ja töötajaid koolitab Eesti Lastekirjanduse Keskus.

Lastekirjanduse keskusel ja Kultuuriministeeriumil on tore iga-aastane traditsioon kinkida kõikidele Eestis sündivatele lastele raamat. EV 100 eestvedamisel kingiti „Pisike puu“ ka igale 2018. aastal välisriigis sündinud ja rahvastikuregistrisse kantud Eesti kodaniku lapsele. Uute omanikeni jõuavad raamatud kohalike raamatukogude kaudu.

2018. aastal koostas ja andis ELK välja raamatu „Eesti lastekirjanduse kuldvara“, kuhu on koondatud esseed sajast raamatust, milleta enamik eestlasi oma lapsepõlve ette ei kujutaks.

Eesti Lastekirjanduse Keskus kuulutas välja 27. Sten Roosi muinasjutuvõistluse võttes sellega teatepulga üle senistelt korraldajatelt Ants ja Ann Roosilt. Haridus- ja Teadusministeeriumi toetusel toimuvast võistlusest võtab igal aastal osa enam kui 200 last.

Rahvusvaheliselt oli Eesti lastekirjandusele 2018. aasta väga hea ja edukas – ilmus 31 teost. Eesti lastekirjanduse populaarseimad autorid on jätkuvalt Piret Raud ja Andrus Kivirähk.

Kujutav kunst

Kujutava kunsti valdkonnas toimusid 2018. aastal – muuhulgas EV 100 programmi raames – mitmed tähelepanuväärsed sündmused Eestis ja maailmas. Kunstipärandi kontekstis jääb see aasta ajalukku Eesti päritolu maalikunstniku Michel Sittowi pärandi suurejoonelise ülevaatenäitusega, mida Eesti Kunstimuuseum (EKM) korraldas tippmuuseumidest partneritega nii Washingtoni rahvusgaleriis kui ka Tallinnas Kumus. Eesti kunstiklassika tutvustamine maailmas jätkus EKM eestvedamisel veebruaris Rooma rahvuslikus kunstimuuseumis Konrad Mäe isikunäitusega, Baltimaade ühisprojektiga „Vabad hinged“ Pariisi Orsay kunstimuuseumis, Kaljo Põllu loomingusse sissevaatega Jaapanis ning suure Eesti kunsti ülevaatenäitusega Tretjakovi galeriis Moskvast. Eesti nüüdiskunst oli esindatud suurte grupinäituste ja märkimisväärsete isikunäitustega mainekates näitusepaikades mitmel pool maailmas, sealhulgas astus näiteks Kris Lemsalu suurte sooloprojektidega üles nii Londoni verivärskes Goldsmiths galeriis kui ka ajaloolises Setsessioonis Viinis. Eesti kunsti elu ilmestasid institutsioonide rahvusvaheliste suurprojektide kõrval ka EV 100 programmi raames ellukutsutud ühekordsed regionaalsed algatused, näiteks sekkuv näitusesari „Kunstnikud kogudes“ Eesti väikemuuseumides.

Kunstieliu korralduses 2018. aastal suuri muudatusi ette ei võetud, tööd alustas uuenenud Kunstihoone sihtasutus. Uues õppehoones Põhja-Tallinnas alustas sügissemestrist tööd Eesti Kunstiakadeemia. Uusi algatusi sündis – nagu kunstivaldkonnas tavaks – eelkõige eraalgatuslikult, näiteks poole aastaga jõuliselt end näitusepildis kehtestanud Kogo galerii Tartus. Ennekõike 20. sajandi alguse Eesti kunstipärandi rahvusvaheliseks tutvustamiseks löid erasikud kevadel Konrad Mägi Sihtasutuse.

2018. aastal jätkas Kultuuriministeerium kunstivaldkonna rahastamisega seonduvate teemade lahenduste otsimist. Toimusid arutelud Kultuurkapitali kujutava- ja rakenduskunsti sihtkapitali esindajate ja kunstimuuseumide juhtidega, et kaardistada võimalusi muuseumide sisutegevuste stabiilsemaks rahastamiseks tegevustoetuste kaudu. Lahendused Kultuurkapitali vahendite vabastamiseks muuseumide põhitegevuse rahastamisest loodetakse leitakse lähiaastatel.

2019. aastaks tuuakse täielikult ministeeriumi toetusele üle SA Kunstihoone sihtasutus, mis vabastab Kultuurkapitali kujutava- ja rakenduskunsti sihtkapitali vahenditest muudele valdkondlikele algatustele samuti olulise summa. 2019. aastal jätkatakse kunstnikupalga maksmise toetamist koos Kunstnike Liiduga 12 palga ulatuses, osalist riigieelarvelist tegevustoetust makstakse edasi nii Eesti Kunstnike Liidu galeriidele kui Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumile. Tegevustoetust saab 2019. aastal ka Narva kunstiresidentuur, kus renoveeritakse ministeeriumi toel tegevuse laiendamiseks täiendavad eluruumid külaliskunstnikele. Oluliselt tõstetakse SA Kaasaegse Kunsti Eesti Keskuse tegevuseks ja Veneetsia kunstibiennaali Eesti paviljoni korraldamiseks mõeldud toetusi, et Eesti kunsti rahvusvahelist potentsiaali paremini suuta realiseerida. Kokku kasvab kunstivaldkonna ministeeriumipoolne rahastus 2019. aastal 1,32 miljoni euroni, mis tähendab 2018. aastaga võrreldes pea 60% tõusu. See on kunstirahastuse korrastamise protsessis oluline samm.

Kunstieliu rahvusvahelistumise nimel tehti 2018. aastal nii riiklikult rahastatud institutsioonide kaudu kui ka kunstnike ja kunstikorraldajate isiklike jõupingutuste tulemusel märkimisväärsed samme. Eesti kunst on rahvusvahelises näitusepildis nähtav, meie kunstnikest ja ka Eestis toimuvatest näitustest kirjutavad rahvusvahelised kunstiväljaanded. Ka vanema põlvkonna kunstnikke tuuakse süsteemselt rahvusvahelisse vaatevälja. Eesti kunstiprofessionaalid on hästi võrgustunud ning Eestit külastavate kunstikontaktide arv järjest kasvab, möödunud aastal peamiselt siin toimunud mahukate kunstisündmuste, näituste ja festivalidega seoses, aga ka põhjalikumate uurimisvisiitide vormis.

Veneetsia kunstibiennaali rahvuspaviljoni projekti valis ka seekord välja rahvusvaheline žürii, kelle otsusel näidatakse 58. kunstibiennaalil 2019. aasta maikuust Veneetsias Kris Lemsalu projekti tööpealkirjaga „Funtain“. Läbirääkimised ühisturunduse ja sündmustepõhise koostöö osas Veneetsias käivad nii Baltimaade kui ka Põhjamaade riikide esindajatega. Eesti paviljon kolib 2019. aastal uutesse ruumidesse, renditakse tööstuspind Giudecca saarel, mis jääb peamisest turismipiirkonnast küll eemale, kuid on hea nähtavuse ja ligipääsuga ning võimaldab kunstnikel teostada ambitsioonikamaid väljapanekuid.

Eesti kunstnikud osalevad riigi toel kahes väga mainekas residentuuriprogrammis. Esimest korda osalesid kaks Eesti kunstnikku Brüsselis WIELSi kunstikeskuse kutsel sealses stuudioresidentuuris: kuuekuulisest programmist said osa Paul Kuimet kevadel ja Jaanus Samma sügisel. Neljandat korda oli Eesti kunstnikul 2018. aasta oktoobris ja novembris võimalus viibida New Yorgi ISCP (International Studio and Curatorial Program) residentuuris. Sinnagi valis rahvusvaheline ekspertžürii fotokunstnik Paul Kuimeti.

2018. aasta augustis toimus Narvas esmakordselt Eesti kunstiresidentuuride ümarlaud, kus vastastikku jagati kogemusi ja kontakte ning sõnastati algatuste suurimad väljakutsed rahvusvaheliste võrgustike tugistruktuuridena. Narva kunstiresidentuuri jõulise arengu kõrval ning mitme pikaajalisema algatuse tuules on Eestis viimastel aastatel alustanud mitmeid täiesti uusi residentuure ja loomemaju, Narvas oli koos kokku 12 erineva valdkonna ja tegevuspõhimõttega loomemaja esindajat. Kultuuriministeeriumilt saavad projektipõhist toetust neist üksikud, regulaarset tegevustoetust makstakse hetkel vaid Narva kunstiresidentuurile, mille väljaarendamine piirkonna kujutava kunsti ekspertkeskuseks koostöös residentuuri tegevust korraldava Eesti Kunstiakadeemia sihtasutusega on nii kunsti- kui ka lõimumispoliitika vaates prioriteetne. Residentuurimaja avalikkusele suunatud tegevused, mis seisnesid lõppenud aastal rahvusvaheliste kunstnike pikema- ja lühiajaperioodiliste töölähetuste kokkuvõtetes ning mitmekesiste valdkondadeüleste töötubade, arhitektuuri-, muusika- ja filmisündmuste ning näituste programmis (suurematest näiteks linnafoorum „Narva-Detroit“, Paul Kuimeti näitus „Five Volumes“ jpm), tõestasid, et Eesti kunstipublik ja kitsamalt ka Narva noored on residentuuri enda jaoks üles leidnud. Kunstnike päringud resideerumisvõimaluste kohta Narvas tõestavad, et hästi on suudetud arendada ka rahvusvahelist kontaktivõrgustikku.

Kui Narva residentuurimaja tegutseb osaliselt ka piirkonna nüüdiskunstikeskusena, korraldades aastas üks-kaks suuremat näituseprojekti, siis regionaalsete näitusemajade areng on riigi vaates jäänud pigem tagaplaanile. Suurt osa kohalike näituseasutusi peavad üleval kohalike omavalitsuste või erasektori toetused, aga ka kolmanda sektori organisatsioonid (nii omatulu kui ka entusiasmipõhjalt), oluline on näituseelu toimumises Eesti Kultuurkapitali roll valdkonna põhiraahastajana. Tartus alustas tegevust täiesti uus eragalerii Kogo, mille ruumid Aparaaditehase territooriumil on muutunud populaarseks näitusehuviliste sihtkohaks. Galerii esindab tähelepanuväärset valikut noori kunstnikke Eestist ja lähiregioonist ning soovib areneda rahvusvahelisel kunstiturul osalevaks müügigaleriiks. Tähelepanuväärseid eraalgatusi on arenduses ka Viljandis ja Valgas, aga kõik – nii alustavad kui ka pikalt tegutsevad galeriid ja näitusemajad, seda üldjuhul hoolimata võimalikust osalusest kunstiturul – vajaksid oluliselt rohkem avalikku toetust, seda eriti investeringute ja halduskulude osas. Lahenduste leidmine kunstielu regionaalse arengu jätkusuutlikuks arendamiseks on ministeeriumil kavas järgmiste aastate jooksul.

Täna on heal tasemel näitusekeskkonnad loodud eelkõige Tallinnasse ja Tartusse, väiksemate kohtade galeriivõrgustik (aga ka pikalt suuremate investeringuteta jäänud näitusepinnad suurtes linnades) vajab lähiaastatel jõulist panustamist. Näitusemajade tehnilise varustatuse osas on veel palju areneda. Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus (EKKAK) jätkas ka 2018. aastal galeristide koolitusprogrammi läbiviimist. Täiendkoolitused näitusemajade juhtidele ja töötajatele peavad jätkuma ka tulevikus. Näituste statistika valmib 2019. aasta alguses.

Riiklike kunstimuuseumide ja riigi asutatud sihtasutuse Eesti Kunstimuuseum näitustegevus on olnud jätkuvalt kõrgel tasemel ja mitmekesine. Kasvanud on nii rahvusvaheliste koostööprojektide kui ka välismaal korraldatud näituste arv (siin on oluliseks teguriks olnud 2017. aastasse jäänud eesistumise ja EV 100 rahvusvaheliste projektide lisarahastusega programm). 2018. aasta hittnäitused purustasid publikurekordid ilmselt pikaks ajaks, aga meeldiv on tõdeda Eesti inimeste näitusekülastuste stabiilset ja süsteemset kasvu ka väljaspool suursündmusi. Muuseumide kogumispoliitika jätkub stabiilselt, seda peamiselt Eesti Kultuurkapitali toel. Järgnevatel aastatel võtab Kultuuriministeerium eesmärgiks muuseumide põhitegevuse – näituste, trükiste ja sündmuste – korraldamise finantseerimise ministeeriumi eelarvest, vabastades Kultuurkapitali vahendid väiksematele omaalgatustele ja loovisikutele.

Kunstituru arendamisel tehti 2018. aastal mitu märkimisväärset edusammu. EKKAK avalikustas kevadel Eesti kunstituru indeksi, mille abil saavad kõik turuosalisel selgema pildi kunstituru hinnaliikumistest. Eesti galeristid osalesid arvukatel kunstimessidel, Temnikova & Kasela oli esindatud näiteks nii New Yorgi Armory Show'1 kui ka Baseli Liste kunstimessil. Samuti on tähelepanuväärne mittetulunduslike algatuste aktiivne osalemine alternatiivmessidel, mis võimaldavad arendada kunstisuhteid ja luua nähtavust kunstnikele ka turuväliselt.

Kunstiteoste tellimise seaduse raames toimus 2018. aastal üheksa kunstiteose tellimise konkursi, valmis viis kunstiteost kokku 270 tuhande euro ulatuses. Seaduse rakendamisel on jätkuvalt suurima tellijana kogenuimaks lüliliks Riigi Kinnisvara AS, kes viib toimuvatest kunstihangetest läbi enamiku. Asjaosalised on kogemuste põhjal välja toonud mitmeid ebakõlasid seaduse rakendamisel, millest põhiosa eeldaksid aga süsteemi jõulist muutmist just keskse tellija põhiseks. Arutelusid seaduse parema toimimise tagamiseks soovib ministeerium osapooltega kindlasti jätkata. Nii tellijate, kunstnike kui ka žüriiliikmete motivatsioon parima kunstilise tulemuse saavutamiseks peab olema tagatud ilmselt enama kui kodanike kohusetunde põhjal.

Kunstivaldkonna areng on viimastel aastatel olnud silmapaistev, valdkond on mitmekesisumas, fookuses on väga erinevate põlvkondade loovisikud ning erinevad kunstireaalsused, saavutatud on tähelepanuväärset rahvusvahelist kõlapinda. Avalikest vahenditest toetatud kunstielu vajaks endiselt võimalustest oluliselt suuremat toetust, kuid viimastel aastatel jõudsalt kasvanud ministeeriumi toetus valdkonnale on võimaldanud süsteemset arendustegevust ning jõulisi algatusi, mille mõju on pikaajaline. Kunstiasutusi juhivad motiveeritud ja hästi võrgustunud eksperdid, kunstnike looming on omanäoline ja silmapaistev. Valdkonna hetkepotentsiaali arvestades ja rahastuspoliitika jätkumise eeldusel jätkub areng positiivses suunas kindlasti ka lähiaastatel.

Kultuuriajakirjandus ja meedia

Tänapäeva üleilmastunud, digitaliseerunud ja tihti ärihuvidele allutatud meediakeskkonnas on kultuuriajakirjanduse roll avardunud. Kultuuriajakirjanduselt ei oodata enam kultuurihuviliste maitse ja hinnangute kujundamist, kultuuriloojatele tagaside andmist või kultuurielu sündmuste jäädvustamist. Kultuuriajakirjandus peab silma paistma süvenemise, intelligentsuse, konstruktiivse kriitika ja alternatiivi pakkumisega peavoolumeediale.

Eestis moodustab kultuuriajakirjandus võrgustiku, mille osadeks on riigi toetatud väljaanded, Eesti Rahvusringhääling ja erameedia. Siinkohal keskendume SA Kultuurileht väljaannetele ja avalik-õiguslikule Eesti Rahvusringhäälingule (ERR).

Kultuuriministeeriumi asutatud ja toetatav Sihtasutus Kultuurileht annab jätkuvalt välja Eesti tähtsamaid kultuuriajakirju ja -ajalehti: Akadeemia, Diplomaatia, Keel ja Kirjandus, Kunst.ee, Looming, Loomingu Raamatukogu, Muusika, Sirp, Teater.Muusika.Kino, Täheke (2018. aastal anti välja ka vene-, võru-, setu- ja mulgikeelsena), Vikerkaar, Õpetajate Leht, Värske Rõhk, Hea Laps, võrukeelne Uma Leht ja Müürileht. SA Kultuurileht väljaannete palett annab veelgi parema võimaluse kultuuriajakirjanduse lugejatel olla kursis eesti nüüdiskultuuri ja nüüdisaegsete mõttevooludega. 2018. aastal valiti ajakirjale Hea Laps ja ajalehele Sirp uued peatoimetajad.

Tänu Haridus- ja Teadusministeeriumile on kõikides Eesti koolides võimalik lugeda ajakirja Akadeemiat ja enam kui 500 koolis ajakirja Hea Laps. Haridus- ja Teadusministeerium rahastab Õpetajate Lehe, ajakirjade Akadeemiake ja Horisont väljaandmist ning toetab ajalehe Sirp teadusrubriiki (teadusinfo leheküljed igas numbris) ja keeleinfo lisalehte, mis ilmub neli korda aastas.

Kultuuripoliitiliselt on äärmiselt oluline, et kultuuriajakirjad oleksid lugejatele võimalikult kättesaadavad. Selleks on digiteeritud kõik ajakirjade Looming, Akadeemia, Vikerkaar, Teater.Muusika.Kino, Kunst.ee ja Täheke aastakäigud ning need on kolm kuud pärast ilmumist tasuta kättesaadavad Rahvusraamatukogu digitaalarhiivis DIGAR. Samuti saab ajakirju Looming, Vikerkaar, Teater.Muusika.Kino, Akadeemia, Keel ja Kirjandus ning Muusika tellida ja lugeda e-ajakirjadena. Kõik pabervariandi tellijad saavad juurdepääsu ka ajakirja digivariandile.

Sõltumatu ja usaldusväärse info kättesaadavuse tagamine on avalik-õigusliku meediaorganisatsiooni Eesti Rahvusringhäälingu üks peamisi eesmärke. Rahvusringhääling lähtub oma sisuvalikutes Eesti Rahvusringhäälingu seadusest, ERRi strateegilistest eesmärkidest ja on soodustanud oma tegevusega eesti keele ja kultuuri arengut, kultuurilise mitmekesisuse säilimist ning aidanud kaasa Eesti ajaloo ja kultuuri jäädvustamisele ja hoidmisele. ERRi saatekavades on lai valik saateid, mis kajastavad nii kunsti-, kirjanduse-, muusika- kui ka ajaloosündmusi.

Esilinastusid kodumaised sarjad „Pank“ ja „Miks mitte“. Kavas oli ka Euroopa kultuuripärandi aastaga seotud sündmuste saatesarjad. Läbilõikena Eesti kultuurimaastikul toimuvast salvestati ja anti eetrisse valik kultuuri- ja muusikasündmustest, mis on Eesti kultuuri seisukohast märgilised. Raadioteatris valmis kuus algupärast kuuldemängu.

2018. aastal tähistasid kõik ERRi kanalid Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva suurejooneliselt. Kavas oli palju ülekandeid, suurprojekte ja erisaateid. Auditoriumi huvi saadete ja ülekannete vastu oli erakordselt suur.

Televiisori vaatamine ja raadio kuulamine on Eesti elanike jaoks endiselt tähtsal kohal, kuigi Euroopa trend näitab teleri vaatamise aja langust. Selgelt positiivset trendi võib näha ERRi telekanalite osas, kus erinevalt teistest Eesti suurtest meediagruppidest on 2018. aastal kasvanud ERRi telekanalite vaatamisele pühendatud aeg ja igapäevaste vaatajate hulk. Samuti pühendasid Eesti elanikud 2018. aastal enim aega ERRi telekanalite vaatamisele – 18,8% kogu vaatamisajast. Eesti Televisioon on alates 2017. aasta septembrist olnud kõige vaadatum telekanal Eestis. Tugeval positsioonil on ka ERRi raadiojaamad. Kantar Emori Raadiouuringu andmetel on Vikerraadio kuulajate arv päevas teiste jaamadega võrreldes suurim ning Raadio 4 on venekeelsetest jaamadest esikohal.

ERRi uudistesaadet on endiselt kvaliteetse ajakirjanduse kaubamärk. Hea koostöö uudistetoimetuses on oluliselt suurendanud operatiivsust ja muutnud töö efektiivsemaks.

Koostöö on tihenened ja areneb veelgi ka SA Kultuurileht väljaannetega, eelkõige kultuuriportaali sisu loomisel.

Kultuuriportaal on Eesti kultuurimeedia ristumiskoht, kust kultuurihuviline leiab Eesti ja maailma kultuuris toimuva ühest kohast.

2018. aastal on ERRi veebikeskkonnad oma külastatavust oluliselt kasvatanud. 2018. aasta 10 kuu jooksul on ERRi veebidel olnud keskmiselt 534 tuhat unikaalset külastajat nädalas. 2017. aasta samal perioodil oli see näitaja 380 tuhat. Teadusportaali novaator.err.ee külastajate arv on 26 tuhat ning kultuuriportaali kultuur.err.ee 22 tuhat.

Rahvusringhäälingul on oluline roll Eesti ajaloo ja kultuuri jäädvustamisel helis ja pildis ning aastakümnete jooksul salvestatud materjali säilitamisel, restaureerimisel ja digiteerimisel.

ERR arhiiv jätkab arhiivimaterjalide digiteerimist. Arhiivi veebilehel arhiiv.err.ee on 2018. aastal üldsusele tasuta kättesaadavaks saanud 5000 audiofaili, 3500 videofaili ja 14 tuhat fotot.

Loomemajanduse arendamise kaudu panustati ka audiovisuaalmeedia valdkonna arendamisele. BMO OÜ elluviidava projekti „Loomemajanduse arenduskeskus Creative Gate“ raames osaleti Clermont-Ferrandi filmiturul Prantsusmaal, toodi Eestisse kõrgema kategooria filmimuusika superviisoreid, mentoreid ja koolitajaid, oldi ACE (Ateliers du Cinema Europeen) koolituse kaaskorraldaja ning arendatakse digitaalset platvormi ürituste salvestamiseks ja edastamiseks.

Loome- ja sisutööstuse rahvusvahelise inkubaatori/ärikiirendi Storytek projekti raames tutvustati kiirendit ja selle residente Latitute konverentsil, Cannes'i filmiturul ja innovatsioonikonverentsil InfiniTUFF ning toimusid innovatsiooni ja tehisintellekti meistriklassid. Projekti tegevusi viidi ellu ka PÖFF Industry programmi raames.

Kultuuriline mitmekesisus

Eesti on kultuuriliselt mitmekesine riik, kus elab üle 190 erineva rahvuse. Eestis räägitakse emakeelena 109 keelt: Eesti elanikkonnast 68,4% jaoks on emakeeleks eesti keel, 29,6% jaoks vene keel ja vaid 2% Eesti elanikkonnast räägib emakeelena ülejäänud 107 keelt.

Demograafiliste prognooside ja rändestsenaariumide kohaselt kasvab Eesti ühiskonna kultuuriline mitmekesisus kiiresti. 2017. aastal esitletud „Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring“ (EIM) ja „Eesti inimarengu aruanne 2016/2017“ näitavad, et suurenev sisseränne esitab poliitikakujundajatele üha uusi väljakutseid. EIM 2017 järgi vähenes avatud ja positiivse kultuurihoiakuga inimeste osakaal sallivuse koondindeksi alusel eestlastel 35%-lt 31%-le ja teistel rahvustel 62%-lt 57%-le. Muutus on ilmselt osaliselt seotud Euroopa Liidu rändekriisiga, mis mõjutas negatiivselt inimeste hinnangut eri rahvuse konfliktide paratamatuse, kultuuride kokkupuute ja koostöövõimaluste suhtes.

Vastavalt Eesti Integratsiooni Monitooringu (EIM) 2017 andmetele ei tunne 58% teistest rahvustest inimestest mingit survet oma rahvuskultuurist loobumiseks ja eestistumiseks ning 85% leiab, et Eestis on ruumi mitmesugustele keeltele ja kultuuridele.

2017. aastal Integratsiooni Sihtasutuse (INSA) läbiviidud uuringu „Eesti rahvusvähemuste rahvuskultuurialastes tegevustes osalemise mõju nende etnilisele identiteedile“ kohaselt oli 78,2%-l vastanutest tugev etniline identiteet, 70,7% vastanutest oskas emakeelt enda hinnangul vähemalt B1-tasemel; 88,4% küsitletutest oli huvi oma etniliste juurte ja päritolukultuuri vastu kasvanud. Uuringu tulemused kinnitavad, et omakultuurialastes tegevustes osalemine on positiivselt seotud tugeva riigiidentiteedi ja aktiivse osalemisega ühiskonnaelus laiemalt ning vähemuskultuuride toetamine on lõimumise seisukohalt oluline.

Kultuuriministeerium toetab INSA kaudu rahvusvähemuste kultuuriseltside ja katusorganisatsioonide tegevust ning seltside jätkusuutlikkuse ja haldusvõimekuse kasvu. Kultuuriministeeriumi juures tegutsevad nõuandva koostööplatvormina rahvusvähemuste kultuurinõukoda, Ida-Virumaa rahvuskultuuriseltside ümarlaud ja romade nõukoda.

Aasta-aastalt on rahvusvähemuste kultuuriseltside tegevustoetus nende kultuuri ja rahvusliku eripära säilitamiseks kasvanud. 2014. aastal oli toetusmeetme mahuks 320 tuhat eurot, 2018. aastal kasvas see 452 tuhande euroni. 2018. aastal eraldati vastavat tegevustoetust 18 rahvusvähemuste kultuuriseltside katusorganisatsioonile, kelle kaudu toetati omakorda 258 kultuuriseltsi tegevust. Kultuuriministeerium toetas kahte vähemusrahvuse kultuuriomavalitsust vähemusrahvuse kultuuriautonoomia seadusest tulenevate eesmärkide täitmiseks, milleks on rahvusvähemuse kultuuri edendamine ja emakeelse õppe korraldamine. 2018. aastal anti tegevustoetust Eesti Rootslaste Kultuuriomavalitsuse Sihtasutusele ja Eesti Ingerisoomlaste Liidule.

Haridus- ja Teadusministeerium toetas üldharidusprogrammist rahvusvähemuste laste pühapäevakoolide tegevusi. Arendati pühapäevakoolide koostööd ning toetati 30 rahvusvähemuste pühapäevakoolide tegevust emakeele, rahvuskultuuri ja kombestiku õppeks. Samuti toetati Rahvusvähemuste Pühapäevakoolide Seltsi tegevust, sh koolitusi õpetajatele tööks vajalike pedagoogika- ja metoodikaalaste teadmiste ning pädevuste täiendamiseks. Lisaks toetas HTM muu emakeelega laste eesti keele õpet ja sisserrändajate kohanemist Eesti koolides ja lasteaedades. 2017/2018. õppeaastal rahastati mitmeid tegevusi, mis aitavad tolerantsuse kasvule ning lõimumist soodustavate avatud väärtushoiakute tekkele ja kinnistumisele ühiskonnas kaasa.

Koostöös rahvusvähemuste kultuuriseltsidega korraldati talgupäev „Teeme ära!“. Inimõiguste Keskus korraldas 25. aprillil mitmekesisuse päeva ning lisaks toetati septembris-oktoobris toimunud rahvuste päeva üritusi ja hõimupäevade tähistamist.

Euroopa kultuuripärandiaasta ning Eesti Vabariik 100 juubeliaasta raames tähistati septembris rahvuskultuuride kuud. Ida-Virumaa integratsioonikeskuse algatusel rajati Eesti Vabariigi 100. sünnipäevaks Narva kultuurilist mitmekesisust sümboliseeriva rahvuspuude salu, kuhu istutati 37 erinevat rahvuspuud, mis sümboliseerivad Eestis elavaid suuremaid rahvusgruppe.

Rahvuskultuuride kuu avaüritus toimus Moostes ja oli pühendatud kultuuripärandi aastale. Kohtumistel osalesid nii eestikeelsete kultuuriorganisatsioonide kui ka rahvusvähemuste kultuuriseltside esindajad eesmärgiga kavandada koostööprojekte, millest kolm parimat said INSAlt rahalise toetuse. Jõhvi kontserdimajas toimus XV vähemusrahvuste kultuurifestival „Rahvuskultuuride loomepada“ ja Jõhvi Kontserdimaja kohvikus Noot rahvustoitude nädal.

Toetati mitmeid traditsioonilisi festivale: suvefestivali „Multikultuurne Pärnu“, XV rahvusvähemuste kultuurifestivali „Rahvuskultuuride loomepada“ Jõhvis, Idamaa rahvaste kevadfestivali „Novruz Bajramõ“ Tallinnas, ukraina kultuuri rahvusvahelist laste- ja noortefestivali „Kvitõ Ukrainy“ ning rahvusvahelist vaimuliku muusika festivali Mustvees.

Lisaks toimus juunis XXVIII Eesti ingerisoomlaste laulu- ja tantsupidu ning Naissaarel 19. augustil Rootsi päev, mil taaspühitseti taastatud Naissaare Püha Maarja kabel, kus osales lisaks president Kersti Kaljulaidile Rootsi kroonprintsess Victoria.

Lisaks toetati Eestimaa Rahvuste Ühenduse kultuuriprogrammile rahvuste päevale pühendatud etnolaada, SA Eesti Vabaõhumuuseumi näitust „Kes me oleme? Portreelood Eestis elavatest rahvustest“ ning MTÜ Läti Rahvuskultuuri Seltsi Eestis korraldatud kultuuripäevi Eesti ja Läti Vabariik 100 auks.

2017.–2018. aastal viis Kultuuriministeerium Euroopa Komisjoni toetusel ellu romade lõimumist toetava projekti (ESTROM). Projekt fokuseerus lõimumise kohaliku tasandi sidusrühmade väljaselgitamisele, aidati kaasa Kultuuriministeeriumi romade lõimumise nõukoja ja kohalike omavalitsuste vahelisele koostööle. Viidi läbi romade kuuluvustunnet ja ühiskonnaelus osalemist mõõtev uuring ning roma lastega töötavate pedagoogide küsitlus, korraldati neli koolitust roma noortele ja seminar roma lastega töötavatele õpetajatele. Toetati noorte roma aktivistide individuaalseid koolitusi ning loodi romade lõimumist toetava võrgustiku veebisait www.eestiromad.com.

Ühise kultuuriruumi kujundamiseks toetati erinevaid koostööprojekte. Eesti Instituut algatas 2018. aastal kaks projekti: septembris käivitus projekt „Kultuurisamm“ ja venekeelne veebilehekülj portaalis kultuur.info/ru. Euroopa Sotsiaalfondi rahastatud „Kultuurisamm“ pakkus õppekäike, loenguid ja arutelusid Tallinna ja Harjumaa vene emakeelega püsielanikele ja uussisserrändajatele. Eesti Instituudi koostööpartneriteks on kohalikud kultuuriasutused ja kodanikuühendused, samuti kaasati eestlastest vabatahtlikke.

Selleks, et kutsuda venekeelseid elanikke Eesti kultuurisündmusi rohkem külastama, pakub Eesti Instituut 2018. aastast senisest enam venekeelset kultuurinfot. Võrreldes 2017. aastaga kultuurikalendri venekeelse osa kasutajate hulk kahekordistus: ca 50 tuhandelt külastajalt 105 tuhande külastajani (võrreldud 2017. ja 2018. aasta ajavahemikku märtsist septembrini). Püsivalt on kasvanud ka Facebooki venekeelse lehekülje kultuur.info/ru jälgijaskond.

2018. aastal rahastati kümnet kultuuri- ja spordiprojekti, mis löid soodsa põhja eri emakeelt kõnelevatele Eesti inimestele omavaheliseks lävimiseks. Toetati töötubade, meistriklasse ja arutelude läbiviimist ning massi- ja meeskonnaspordiüritusi, kus löid kaasa eri kultuuritaustaga inimesed. Enamjaolt on koostöötegevustesse kaasatud Ida-Virumaa ning Harjumaa need piirkonnad, kus elab palju venekeelseid inimesi. Esiletõstmist väärivad projektid on Eesti Jalgpalli Liidu „Me kõneleme jalgpalli!“, Narva Ooperipäevad, SA Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi lõimumisprogramm „Sport ühendab!“, kahepäevane festival „Mägede hää!“ Kohtla-Järvel ning kaheksandat korda toimunud Narva Energiajooks. Lisaks korraldati mitmeid EV 100ga seotud sündmusi, mis aitasid kaasa riigiidentiteedi kasvule. Näiteks toimusid veebruaris mitmed sündmused Narvas – Vabariigi President jagas aumärke, pidas Narva raekoja platsil kõne jm. Oluliseks sündmuseks oli teatrikeskuse Narva Vaba Lava avamine 1. detsembril, mille järel toimus linnas rahvusvahelise etenduskunstide nädala programm.

2018. aastal viidi ellu traditsioonilisi tegevusi, kuid loodi rahvusvähemusorganisatsioonide tegevuse laiendamiseks ja kultuurilise mitmekesisuse nähtavamaks muutmiseks ka uusi koostööplatvorme. Oluline on lisaks juba tegutsevatele inimestele kaasata uusi inimesi nii rahvusvähemuste võrgustikesse kui ka kodanikuühiskonda. Siinkohal on mitmed tegevused koostöös Siseministeeriumiga 2019. aastaks juba planeeritud. Lisaks pikemat aega Eestis elanud rahvusvähemustele on edaspidi oluline kaasata ka uued rahvusvähemuskogukonnad ning leida tegevusi, mis aitaksid võrgustikku noorte hulgas suurendada.

Muinsuskaitse

2018. aasta oli kultuuripärandi jaoks väga tähendusrikas, sest kogu Euroopa tähistas kultuuripärandiaastat, Muinsuskaitseamet sai 25aastaseks ja Eesti Vabariik 100aastaseks. Aasta valik oli sümboolne – möödus 100 aastat I maailmasõja lõpust, suurtest muutustest Euroopa kaardil ja mitmete rahvusriikide tekkest. Koos Eesti Vabariigi juubeliaastaga oli see suurepärase võimalus rääkida kultuuri ja pärandi rollist omariikluse loomisel, taastamisel ja hoidmisel.

Euroopa kultuuripärandiaasta 2018 oli Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu ühine algatus, millega tulid kaasa kõik liikmesriigid. Euroopa kultuuripärand on meie kõigi ühisvara, mis aitab ühisesse Euroopa (kultuuri)ruumi kuulumise tunnet luua ja tugevdada.

Eestis toimus teema-aasta jooksul sadu sündmusi, mis motiveerisid inimesi vaimset kultuuripärandit väärtustama ja ainelist kultuuripärandit edasi kandma. Aasta motoks oli „Tulevikul on ajalugu!“. Fookuses on olnud noored kui kultuuripärandi edasikandjad, toimunud on mitmeid noortele suunatud pärandikogumis- ja interpreteerimise aktsioone nagu „Päranditegijad“, „Püüa vanaema lugu purki“, rahvusvaheline sanditamifestival „Hakkame santima!“ kui ka loengusarju, näiteks vaimse kultuuripärandi päevad Eesti ülikoolides. Samuti võtsime Eestis osa üle-euroopalistest aktsioonidest nagu „Euroopa Aiad“, kellade helistamine Rahu Päeval 21. septembril ning tööstuspärandikuu oktoobris. Väga populaarseks osutusid Euroopa Muinsuskaitsepäevad ja interaktiivne seiklusmäng „Eesti 100 aaret“, mis andis võimaluse teha omal käel tutvust Eesti kõige olulisemate loodus- ja kultuuripärandi objektidega. Usume, et kaasava ja tänapäevase lähenemisega suutsime aasta jooksul kultuuripärandit (noortele) inimestele lähemale tuua, panna neid pärandile mõtlema, seda väärtustama ja edasi kandma.

Euroopa Liit viis kõigis liidu riikides läbi avaliku arvamuse ehk Eurobaromeetri uuringu. Sellest selgub, et 94% Eestis vastanutest peab kultuuripärandit riigile oluliseks, 89% Eestis vastanutest leiab, et (Euroopa) kultuuripärandit tuleks koolides õpetada, sest räägib meie ajaloost ja kultuurist. 64% sooviks Euroopa kultuuripärandist rohkem teada saada. Kui küsiti, kes peaks kultuuripärandi kaitsmisele kaasa aitama, nägid iseendal suuremat rolli Eestis vastanud, kui Euroopa Liidu keskmine vastaja (vastavalt 45% ja 34%).

Eestlaste kultuuri- ja pärandihuvi on väga suur, sellest tulenevalt pakub riik kultuuriteenuseid ja peab pärandit hoidma. 2019. aastal jõustub eeldatavasti uus muinsuskaitse seadus. Seaduse eelnõu läbis kooskõlastusringi kevadel ja 30. augustil otsustas Vabariigi Valitsus anda eelnõu Riigikogu menetlusse. Uue seaduse eesmärk on luua parem tasakaal mälestiste omanike kohustuste ja õiguste vahel, et tagada seeläbi kultuurimälestiste pikaajaline säilimine avalikes huvides. Uue seaduse alusel on plaanis hakata hüvitama mälestise omanikele neid kulusid, mis mälestise staatusega kaasnevad ehk kompenseerida uuringute ja muinsuskaitse järelevalvega seotud kulusid. Selleks on alates 2019. aastast nähtud riigieelarvest ette 1,4 miljonit eurot lisavahendeid. Muuhulgas räägib eelnõu esimest korda ka vaimsest pärandist ja annab Muinsuskaitseametile juurde muuseumivaldkonnaga seotud ülesanded. Sellega muutub kultuuripärandi valdkonna hääl tugevamaks.

Lisaks muinsuskaitse reformiga planeeritavale lisafinantseeringule on riik igal aastal stabiilselt toetanud mälestiste omanikke. Kultuurimälestisi toetatakse riigieelarvest Muinsuskaitseameti eelarve kaudu, mis oli 2018. aastal 4,17 miljonit eurot. Kultuurimälestiste omanikke toetati 775 tuhande ja pühakodasid 723 tuhande euroga. Muinsuskaitse valdkonna arendustegevusi toetati Kultuuriministeriumi eelarvest 67 tuhande euroga.

Järgmisel aastal Muinsuskaitseameti toetuskeemid muutuvad, sest võimalusi tuleb juurde. Lisaks hüvitistele, mis on mõeldud mälestiste omanikele, lisandub koostöös Maaeluministeriumiga täiesti uue meetmena taluarhitektuuri toetus, kust saab küsida toetust ka nende talude korrastamiseks, mis mälestised ei ole. Jätkub pühakodade toetamine. Riik on 15 aastat järjepidevalt toetanud pühakodade restaureerimist ja teeb seda edaspidigi. Võrreldes teiste kultuuriväärtustega on pühakodasid riigieelarvest toetatud suuremas mahus. Kahe arengukava perioodi jooksul on pühakodadesse ja nendega seotud erinevatesse tegevustesse investeeritud ühtekokku ligi 13 miljonit eurot. Mitmete kirikute restaureerimiseks on eraldatud raha otse riigieelarvest (Kuressaare Laurentiuse kirik, Narva Aleksandri kirik, Tartu Jaani kirik, Põide kirik), väiksemas mahus ka Riigikogu fraktsioonide määratud toetustega ja ka Eesti maaelu arengukava 2014–2020 LEADER meetme kaudu. Nii pühakodade kui ka kogu kultuuripärandi puhul laiemalt on tegemist väärtustega, mis vajavad säilimiseks pidevat hoolt ja kogu ühiskonnale olulise pärandina ka riigipoolset toetust.

Senised toetused ei ole olnud piisavad, et valdkonna mõõdikuid mõjutada. Heas ja rahuldavas seisukorras olevate ehitismälestiste osakaal püsib sama võrreldes 2017. aasta lõpu seisuga – 65,1% (5275 ehitismälestisest 3436). Teine indikaator on ühe protsendi võrra langenud – kasutuses on 5275 ehitismälestisest 3930 ehk 74,5% (Eesti säästva arengu strateegia „Säästev Eesti 21“ mõõdik).

Tühjad majad ei ole ainult muinsuskaitse probleem. Peale kahe linnapiirkonna kahaneb asustus igal pool Eestis. Muinsuskaitse puudutab see kõige valusamalt väikelinnades asuvaid muinsuskaitsealasid. Selle probleemi adresseerimiseks valmistab Kultuuriministerium ette meedet, kus umbes 3,3 miljonit eurot suunatakse muinsuskaitsealade arendamisele väikelinnades. Kaheksa väikelinna vanalinnad on ühtlasi riikliku kaitse all olevad muinsuskaitsealad. On raske ette kujutada Haapsalut ilma linnuse ja puitvilladeta või Viljandit lossimägede, Ugala ja vanalinnata. Neis linnades püütakse soodustada pärandil põhinevat arengut ja elavdada vanalinnu. Seda planeeritakse rahastada Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra finantsmehhanismist.

Kokku on Eestis 2018. aasta lõpu seisuga 26 475 kultuurimälestist. 2018. aastal tunnistas kultuuriminister mälestiseks 50 objekti, kuid kokkuvõttes on mälestiste nimekiri eelmisel aastal korraldatud kunstimälestiste inventuuri tõttu 63 objekti võrra väiksem. Uutest mälestistest on enamik (46 tk) arheoloogiamälestised. Nende hulgas on 16 laevavrakki, mis mereäärse riigina on osa Eesti rikkalikust pärandist. Hooneid võeti aasta jooksul kaitse alla neli, sealhulgas Rahvusraamatukogu hoone. 1993. aastal valminud rahvusraamatukogu on esimene pärast taasiseseisvumist valminud hoone, mis on ametlikult tunnistatud meie kultuuripärandi oluliseks osaks. See on märk üha noorema pärandi väärtustamisest. Kultuuripärand ei tähenda ainult sajandeid vanu väärikaid klassikuid, vaid selle kõrvale mahub ja rikastab pilti ka noorem pärand.

Üks suur osa Eesti nooremast pärandist on seotud militaarjalooaga. 2018. aastal valmis Kultuuriministeeriumi ja Eesti Teadusagentuuri koostöös tellitud Euroopa Liidu Regionaalarengu Fondist rahastatud ning Eesti Muinsuskaitse Seltsi läbiviidud uuring „Eesti sõjaajaloolise arhitektuuripärandi kaardistamine ja kasutusvõimaluste analüüs“, mille käigus kaardistati olulisem osa Eestis asuvast 19. ja 20. sajandi militaarpärandist. Kaardistati seda, mis on säilinud, kuid kaitse all ei ole. Kaardistus on ühtviisi abiks nii muinsuskaitsejatele, planeerijatele, turismikorraldajatele kui ka kõigile teistele, kes eri ajaperioodidel Eestisse jäänud militaarse jalajälje vastu huvi tunnevad. Uuringu tulemusena on suur hulk põnevat materjali avalikult kättesaadav ja kasutatav. Kõik väärtuslik ei peagi riigi kaitse all olema, teinekord töötavad teadlikkus ja kogukonnakaitse paremini.

Euroopa kultuuripärandiaasta on lõpule jõudnud. Selle eelkäija on Euroopa arhitektuuripärandi aasta, mida tähistati 1975. aastal, kui Euroopa Liitu kuulus vaid üheksa riiki. Maailm oli teistsugune ja Euroopa keskendus ühisest pärandist rääkides üksnes arhitektuurile. Täna mõistame kultuuripärandit Eestis ja Euroopas palju laiemas tähenduses. Kultuuripärandil on potentsiaali ja oma roll turismis, ettevõtluses, loomemajanduses ning seoseid nii keskkonna-, põllumajandus- kui ka teiste poliitikatega. Samas räägime füüsilise pärandi kõrval üha rohkem vaimsest pärandist – traditsioonidest, kommetest ja oskustest. Seega, kui pärandiaasta andis detsembris teatepulga üle järgmisele teema-aastale, milleks on laulu- ja tantsupeo aasta, ei hüppa me sellega ühelt teemalt teisele, vaid jätkame Eesti kultuuripärandi tutvustamist väga sümboliseks.

Muuseumid

2018. aasta oli Eesti muuseumide jaoks erakordselt toimekas, sest huvitavate näituste ja sündmustega tähistati vabariigi sünnipäeva nii kodus kui ka mujal maailmas. Viimasel aastakümnel on muutunud juba tavaliseks, et igal aastal avatakse külastajatele mõni uus või uuenenud muuseum. Erandiks ei olnud ka 2018. aasta.

Aasta algas muuseumimaailmas väärikalt – Maarjamäel avati Eesti Ajaloomuuseumi uuenenud kompleks. Maarjamäe ajalookeskuse südameks on lossis eksponeeritav püsinäitus „Minu vaba riik“, millega on osadeks võetud ja eksponeerimiseks seatud Eesti saja-aastane ajalugu. Seal asub ka Eesti muuseumide hulgas ainulaadne Laste Vabariik, kus lapsed saavad mängu ja ise läbiproovimise kaudu riigi korraldamisest hea ülevaate. See on mänguline õpikeskkond, kus on omavahel põimitud päris- ja fantaasiamaaailm. Maarjamäel on nüüd ka muuseumi uus hoidla.

Aprillis avati Harjumaal Turba asulas suurejooneliselt Eesti mootorisporti muuseum ehk MOMU, kus on esindatud mootorisporti lugu läbi kolme sajandi. Kokku on selles eraalgatuslikus muuseumis ligi 200 autot ja mootorratast, kõikvõimalikku mootorisportiga seotud varustust, mänguasju ning külluslikult auhindu.

Suvel avati uuenenud Okupatsioonide ja vabaduse muuseum Vabamu, mis paistab silma avatuse ja kaasa mõtlema kutsumisega. Selline üks tänapäeva muuseum olema peakski – avatud dialoogile ja kogukondade kaasamisele.

Nii, nagu igal aastal, toimus ka 2018. aastal koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Tartu muuseumidega Eesti lasteaiaõpetajate sügisseminar, seekord pealkirjaga „Üle metsa, vurr! Keel ja keskkond“. Seminaride eesmärk on tutvustada lasteaiaõpetajatele võimalusi emakeelepõhiste kultuuriväärtuste kujundamisel.

Muuseumiaasta lõppes Palamusel, kus Tootsi koolimaja kõrval avati uus külastuskeskus ning ka Tootsi koolimaja ise pakub nüüd külastajatele põnevamaid avastamisvõimalusi.

2019. aastal on oodata oluliste renoveerimistöode lõpulejõudmist – avatakse uuenenud Haapsalu muuseum-linnuse kompleks, Eesti Meremuuseumi filiaal Paksus Margareetas ja Narva linnus koos uuenenud püsiekspositsiooniga.

Samuti on järgnevatel aastatel põhjust oodata veelgi enam kõrgetasemelisi rahvusvahelisi näitusi, sest 2018. aasta lõpus muudeti muuseumiseaduses sätteid, mis lihtsustavad näituste Eestisse toomist. Seadusemuudatusega viidi Eesti riikliku kahjuhüvitise tagamise regulatsioon vastavusse rahvusvaheliselt aktsepteeritud praktikaga, mis peaks suurendama rahvusvaheliste koostööpartnerite silmis Eestis kehtiva näituse kahjuhüvitise süsteemi usaldusväarsust ning seeläbi vähendama meie muuseumide kindlustuskulusid.

Muuseumide jaoks oli oluline sündmus ka 4. oktoober, mil Vabariigi Valitsus kiitis heaks Kultuuriministeeriumi ettepaneku muuseumidele ühishoidlate rajamiseks. Riigile kuuluvatesse muuseumikogudesse kuulub ühtekokku 4,3 miljonit museaali. Praegu hoitakse suurt osa Eesti hindamatu kultuuriväärtusega museaale mitte hoidlates, vaid selleks kohandatud ruumides või hoonetes. Nõuetele mittevastavad ja ebaühtlased hoitutingimused seavad ohtu kultuuripärandi säilimise ja kasutamise. Analüüsi tulemusel leiti, et kõige efektiivsem oleks rajada kaks hoidlat – üks Põhja- ja teine Lõuna-Eestisse, sest ühishoidla teenindaks ühel ajal paljusid muuseumi üle Eesti. Hoidlaid ei planeeritaks pelgalt laohoonetena, vaid seal asuks konserveerimiskeskus, toimuks digiteerimine, korraldataks koolitusi ja muid vajalikke tegevusi. Ühishoidlate rajamise tempo sõltub riigi eelarvestrateegia läbirääkimistel saavutatavatest kokkulepetest.

Maaeluministeeriumi valitsemisalas tegelevad põllumajandusliku ja maaelu tutvustava ajaloo- ning maakultuuripärandi säilitamise, tutvustamise ja edasikandmisega SA Eesti Maaelumuuseumid ja SA Eesti Piimandusmuuseum. 2018. aastal alustati SA Eesti Maaelumuuseumid koosseisu kuuluva Tori Hobusekasvanduse kompleksi korrastamisega. 19. detsembril 2018 tutvustati esimest restaureeritud tallihoonet nr 6.

Muuseumikogusid silmas pidades on oluliseks teemaks muuseumide infosüsteemi MuIS arendamine. Praegu valmistatakse ette MuISi uue versiooni loomist, mis lähtub eelkõige andmekvaliteedist ja kasutajate vajadustest.

2018. aastal jätkus kuus aastat tagasi alanud muuseumivõrgustiku korrastamine. 2018. aasta jooksul valmistati ette ühinenud riigimuuseumide Eesti Ajaloomuuseumi ning Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi baasil Sihtasutus Eesti Ajaloomuuseum asutamine. Sihtasutus Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid asutas enda alla uue sihtasutuse, mis võttis üle endise riigimuuseumi Rannarootsi Muuseumi tegevuse. Hea meel on tõdeda, et otsusteni on jõutud kõigi osapoolte konstruktiivse dialoogi käigus. Töö jätkub ka 2019. aastal, mille lõpuks peaks Kultuuriministeeriumi haldusalas riigimuuseumina edasi tegutsema vaid Eesti Rahva Muuseum. Ülejäänud riigimuuseumid on ümber kujundatud sihtasutuseks või antud üle kohalikele omavalitsustele.

2018. aastal jõudis Riigikokku uue muinsuskaitseaduse eelnõu, mille eesmärk on muude muudatuste hulgas ka kultuuripärandi valdkonna strateegilisem juhtimine. Praegune Muinsuskaitseamet hakkaks koordineerima muinsuskaitse ja muuseumide valdkonda ühiselt ning oleks kultuuripärandi valdkonna kompetentsikeskuseks. Koostöö muuseumidega peaks aitama veelgi paremini kaasa kultuuripärandi väärtustamisele ja tänapäevasele kasutusele. Poliitikakujundamine jääks endiselt Kultuuriministeeriumile, kuid nõustamine, muuseumide infosüsteemi MuIS arendamine, muuseumikogudega seonduv (sh riikliku kogumispoliitika koordineerimine), valdkonnaülesed uuringud, statistilised analüüsid ning meetodiliste materjalide koostamine ja kättesaadavaks tegemine liiguks uuenenud ametisse. Muudatus ei puuduta muuseumide igapäevast juhtimist või juriidilist staatust, samuti ei ole eesmärk sekkuda muuseumide otsustusvabadusse iga muuseumi konkreetse teemavaldkonna arendamisel või teadustöös.

Haridusprogrammide pakkumine on üks olulisi võimalusi muuseumi kui haridusasutuse arendamises. Kultuuriministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium korraldasid 2018. aasta detsembris arutelu saamaks teada, kuidas muuta muuseumide ja haridusasutuste koostööd süsteemsemaks, et muuseumidesse jõudmisel oleks õpilastel senisest võrdsemad võimalused. Kaaluti erinevaid muuseumitundide riikliku rahastamise süsteeme, mille arutelu jätkub järgmisel aastal eelarve koostamise protsessis. Muuseumide infosüsteemi MuIS 2.0 arendamisel arvestatakse vajadusega lisada sinna muuseumitundide otsingu moodul.

Eesti muuseumid on jätkuvalt populaarsed ning järjepidevalt tähistatakse igal aastal ka üleeuroopalist muuseumiööd. Sellest, et Eesti muuseumidel läheb hästi ja neis toimub huvitavaid tegevusi, annab tõestust muuseumirottide auhinnale rekordiliselt esitatud 113 taotlust.

Suvel valmis EASi tellitud EL Regionaalarengu Fondist rahastatud ning AS Emori läbiviidud „Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuring“, mis oli muuseumide jaoks vägagi positiivne. Saime teada, et eelneva aasta jooksul on muuseume külastanud 60% Eesti elanikest ning veelgi enam on valmis muuseume edaspidi külastama. Huvi ja vajadus nii muuseumide kui ka raamatukogude teenuste järele on ühiskonnas suur, kuid mõlemad valdkonnad seisavad väljakutsete ees. Muuseumide puhul on selleks eri sihtrühmade senisest parem kaasamine ning neile suunatud teenuste arendamine ja teavitustöö. Uuringust tuli selgelt välja, et muuseumide digitaalsed teenused vajavad oluliselt arendamist ning Tallinnast ja Tartust väljapoole jäävad muuseumid vajavad samuti tuge ja arendust, et muuseumikülastused jaguneksid üle Eesti senisest enam. Uuringu järgi on muuseumikülastuse olulisim põhjus soov sisustada oma vaba aega huvitavalt, kuid põhjused olid seotud ka õpingute ja hobidega. Muuseumide mittekülastamise peamisteks põhjusteks öeldi ajapuudus, tervislikud põhjused ja keeruline ligipääs.

Raamatukogud

2018. aastal ja ka järgnevatel aastatel mõjutab haldusreform kõigi maakondade rahvaraamatukogude võrku ja selle juhtimist oluliselt. 2018. aasta liitmise tagajärjel omavalitsused suurenesid (nt Alutaguse vald, Põlva vald jne) ning 2019. aastal liidetakse jätkuvalt rahvaraamatukogude tegevust ja juhtimist ühtseks omavalitsuse teenuseks, mis aitab teenuse kvaliteeti ühtlustada ja tõsta. Näiteks liituvad 2019. aastal Saaremaa valla 26 külaraamatukogu Saare Maakonna Keskraamatukoguga. Raamatukoguvõrgu tegevuste ühendamist iseloomustavaks teiseks tendentsiks on omavalitsuse rahva- ja kooliraamatukogudest oma tegevuse ühendamine, Harjumaal on selliseid raamatukogusid näiteks ligi neljandik.

Positiivseks võib lugeda rahvaraamatukogudes laenutuste arv tõusu, mis küündib taas ligi 10,2 miljonini.

Suurenes Eesti Rahvusraamatukogu roll raamatukoguteenuste arenduskeskusena ja alustati raamatukogude infosüsteemi URRAM arendust seoses üldise andmekaitse määrusega.

Tervikuna arenes hoogsalt raamatukogude ja teiste mäluasutuste koostöö nii valdkondadeülese suuremahulise digiteerimise tegevustega kui ka pikaajalise digitaalse säilitamise tegevuste analüüsimisel. 2018. aastat võib raamatukogunduse valdkonnas nimetada ka valdkonna tegevuste analüüside ja uuringu aastaks, mis annab sisendi rahvaraamatukogu seaduse muutmiseks ja valdkonna tegevuste kavandamiseks järgnevatel aastatel.

2018. aastal viidi loomemajanduse arendamise meetme raames läbi Euroopa Liidu Regionaalarengu Fondist (ERF) finantseerituna, EASi tellituna ja AS Emori koostatuna „Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuring“, mis selgitas välja külastamise ja mittekülastamise põhjused, kasutajate soovid, tuvastas uued sihtgrupid ja võimalikud erinevate asutuste koostöövõimalused. Silmatorkavalt kriitiliseks osutusid raamatukogude kommunikatsioonitegevuste vähenenud efektiivsus ja ettevõtete huvipuudus raamatukogudega koostööd teha. Ettevõtted polnud piisavalt teadlikud, et raamatukogudega näiteks teenuse disaini, ürituste korraldamise või muudes teemades koostööd teha. Uuringu tulemusena saadud järeldused ja soovitusel on sisend valdkonna seadusandluse uuendamiseks, poliitika kujundamiseks ja mäluasutuste tegevusteks ning koostööks, mis toetavad muuseumide ja raamatukogude külastamise suurenemist.

Raamatukoguteenuste arendamise ja elukestva õppe toetamise eelduseks on erialaselt pädevad raamatukoguhoidjad, kelle koolitamiseks toetas Kultuuriministeerium 30 projekti, sest üha olulisem on innovaatiliste lahenduste juurutamisel maailma parimate raamatukogudega tutvumine. Jätkus ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) ellukutsutud ja Euroopa Sotsiaalfondist rahastatud digitaalse kirjaoskuse suurendamise tegevuse koolitusprojekt „e-Kogukond“. 2018. aasta lõpuks oli BCS Koolitus AS ja Eesti Rahvusraamatukogu koolituse läbinud 1000 raamatukogutöötajast 670 õppijat, kes oskavad kodanikke avaliku ja erasektori e-teenuste kasutamisel juhendada. Üle Eesti on toimunud paralleelselt ka Nutiakadeemia koolitused nutiseadmete kasutuse oskuste parendamiseks (nt Jõgevamaa, Põlvamaa, Tallinn jne). Samuti alustas Rahvusraamatukogu sel aastal uue kutsekvalifikatsiooni standardi alusel Eesti raamatukogude töötajate koolitamist.

Juurdepääs e-riigi teenustele avalikku tasuta raamatukoguteenust pakkuvatest rahvaraamatukogudest veel tänapäevane ei ole. Kuigi lugeja saab oma nutitelefoni jm seadme raamatukogu WiFi-võrku lülitada 77% kohaliku omavalitsuse rahvaraamatukogus (nt Saaremaal kõigis), siis ligi neljandikus raamatukogudest saab internetist e-teenuste tarbimiseks kasutada ainult raamatukogu seadmeid. Olukorda on muutmas MKMi rakendatav uue põlvkonna lairibavõrkude arendamise meetme raames paranenud internetiühenduste arv (nt viies Tartumaa raamatukogus). Raamatukoguteenuse baastaristu piirab aga siiski osale Eesti elanikest vabalt e-teenuste kasutamist, sest hajaasustusega piirkondade väiksemates rahvaraamatukogudes ID-kaardiga riigiteenuste kasutamiseks sobivad arvutid sageli puuduvad. Tartumaal oli abiks Swedbankist annetuse saadud arvutite taaskasutusse võtmine. Kohalikud omavalitsused jätkavad jõudumööda raamatukogude internetiühenduste kiiruste tõstmist ja uute tehnoloogiat kasutusega teenuste juurutamist (nt Pärnumaal graafikalauad, 3D-pliiatsid).

Eesti Rahvusraamatukogu avas 2018. aastal lugejate iseteeninduseks ja teavikute turvalisuse tagamiseks uue raadiolaineid kasutaval tehnoloogial töötava terviklahenduse. Samale teenusesüsteemile üleminekut juurutavad või kavandavad ka esimesed rahvaraamatukogud (nt Viljandi, Hiiumaa, Tallinn).

Mitmefunktsiooniliste keskustena tegutsemise nimel jälgib valdkond ühiskonna arengu trende ja tegeleb väljakutsetele lahenduste otsimisega. Eesti Vabariigi juubeliaastal 2018 täitus 100 aastat Eesti Rahvusraamatukogu loomisest ning seda tähistati rahvusvahelise juubelikonverentsiga „Imagine a National Library“, mis tõi Tallinnasse osavõtjaid 28 riigist. Valdkonna teine suursündmus oli Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu 95. aastapäeva ja Eesti Vabariigi 100. aastapäeva puhul Rakveres 18.–19. oktoobril korraldatud suurfoorum ehk Eesti raamatukoguhoidjate XI kongress „Raamatukogu on vabadus“, mis aitas luua ühist visiooni uue põlvkonna raamatukogudele.

Rahvaraamatukogude rahvusvaheliste koostööprojektide ja suhete arendamiseks osalesid Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu, Tallinna Keskraamatukogu, Eesti Rahvusraamatukogu ja Võru Keskraamatukogu esindajad Hiina Rahvavabariigis foorumil ning Hiina, Kesk- ja Ida-Euroopa riikide raamatukogude liidu loomise deklaratsiooni ja tegevuskava (2019–2020) leppe sõlmimisel. Leppega on kavas teha vastastikku kasulikke koostööd, et arendada innovaatilisi raamatukoguteenuseid, vahetada olulist kirjandust ja näitusi ning pakkuda töötajatele ühiseid koolitusi. Lisaks sellele on rahvaraamatukogud osalenud rahvusvahelistes projektides, kasutades selleks eri rahastusallikaid. Näiteks Hiiu Valla Raamatukogu projekt „Createams in Library“ (Nordplus Adult), millega loodi Soome, Läti, Leedu, Rootsi, Taani ja Islandi raamatukogude koostöövõrgustik.

Raamatukoguteenuse kättesaadavuse üheks kanaliks on infotehnoloogilised raamatukogusüsteemid ja nende veebipõhised lugejakataloogid. Haldusreformi järel tuli kõigis maakondades haldusalade muutuste tõttu tegeleda raamatukogu põhivara ja -teenuse andmete ümbertõstmisega süsteemide vahel. Lugejatele parema üle-eestilise inforessursi ülevaate ja mugavama teenuse osutamiseks analüüsiti 2018. aastal Eesti raamatukogusüsteemide teenuste vajalikkust ja suutlikkust, millele tuginedes koostatakse edaspidi raamatukoguteenuste jaoks sobiva infosüsteemi lahenduse ärianalüüs, et luua Eesti raamatukogude ja nende lugejate jaoks sobivaim raamatukogusüsteemi(de) arhitektuur ja valitsemise mudel. Raamatukogusüsteemide tänapäevastamise analüüs valmib 2019. aasta alguses. Praegu töötab raamatukoguvõrk, sh rahvaraamatukogude võrk kolmes tarkvarasüsteemis: Sierra (üle 90 raamatukogu, milles kõik Tallinna ja Tartu rahvaraamatukogud), URRAM (336-st 278 rahvaraamatukogu) ja RIKS (500-st 221 rahvaraamatukogu). Mitme raamatukogu lugejal tuleb sama väljaande leidmiseks sooritada mitu otsingut. Analüüsi alusel on võimalik sihipärane raamatukogusüsteemide arendamine, ühiste strateegiliste arengusuundade määratlemine ja ka raamatukogude valdkonna seaduste uuendamine, sest oluline on leida säästev raamatukoguprotsesside ja -teenuste rahastamise ning juhtimine üle terve raamatukogude võrgu.

Hetkel on e-raamatute tasuta laenutamise võimalus piiratud hulgal Eesti elanikkonnast. Tallinna Keskraamatukogu laenutab e-raamatuid oma registreeritud lugejatele e-raamatukogu ELLU keskkonnas ja katab ära tallinlaste vajadused. ELLU aastane kasutajate arv on 7,3 tuhat (aktiivseid 3200) ja laenutuskordade arv on *ca* 24 tuhat. Potentsiaalne e-raamatute lugejate arv võiks Eestis olla kokku 518 600 (aktiivseid *ca* 300 tuhat) ja laenutuskordade arv vastavalt ärianalüüsile kuni 135 tuhat aastas (arvestades väljaantavate teoste arvu ja raamatukogude eelarvet nende laenus litsentside soetamiseks). Eesti- ja välismaiste raamatute kõrval pakutakse võimalust lugeda mitmest keskkonnast ka e-ajakirju inglise, vene ja hiina keeles.

Raamatukoguteenuste arenduskeskuse rolli täitev Rahvusraamatukogu käivitas 2017. aastal koostöös Kultuuriministeeriumiga e-väljaannete laenutuse projekti, mille eesmärgiks on välja arendada ühtne e-teenus kõigile Eesti raamatukogudele ja nende lugejatele. 2018. aastal valmis e-väljaannete laenutuskeskkonna ärianalüüs, mis selgitas e-väljaannete müügituru, laenutuse õiguslikud võimalused ja osapooled, litsentsimudelid, e-laenutuse tulevase organisatsiooni ja infosüsteemi haldusmudeli ning esialgsed arendus- ja halduskulude mahud. Analüüsis on välja toodud vajadus leida lahendus e-raamatute laenutuste hüvitamiseks üleriigilise laenutuskeskkonna käivitumisel. Nimetatud analüüsile järgneb 2019. aastal eelanalüüs, mille käigus kaardistatakse detailselt tehnilise lahenduse komponendid ja protsessid ning selgitatakse välja nõuded tehnilisele platvormile. 2019. aasta teises pooles toimub hange e-laenutuskeskkonna tehnilise platvormi arendusele ja on plaanis alustada arendusega. 2020. aastal valmivasse e-laenutuskeskkonda e-raamatute suureneva soetuse tulemusel kasvab e-raamatute läbimüük, millega soodustatakse ka e-raamatute kirjastamise arengut.

2019. aastal käivitub Eesti Rahvusraamatukogu 43 451 m² hoone üle 50 miljoni euro maksva hoone rekonstrueerimisprojekt, mis saab alguse hoone projekteerimisega, et pakkuda kasutajatele mitmekülgseid teenuseid ning tagada nõuetekohane inimeste ja pikka aega säilitatavate väljaannete turvalisus.

Valdkonna partnerorganisatsioon Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing on andnud olulise panuse kultuuripoliitika tegevuste elluviimisse, mis tõstavad traditsiooniliste ja innovaatiliste tegevuste kvaliteeti ning edendavad koostööd. Valdkonna visioonidokumendi 21. sajandi raamatukogu põhjal valminud rahvaraamatukoguteenuse kvaliteedihindamise mudeli alusel toimus 2018. aastal üle Eesti 125 raamatukogu enesehindamise voor ning valmis Rahvaraamatukogude kvaliteedihindamise raport 2018, milles toodi välja vajadus korraldada laste- ja noorte lugemisharjumusi kujundavaid tegevuste koordineeritumalt ning saada riigilt suuremat tuge infotehnoloogiliste vahendite soetamisel ja uuendamisel, mis hõlmab nii ühtse raamatukogusüsteemi arendamist kui ka e-väljaannete laenutamist. Olulise panuse valdkondadeülese koostöö arendamiseks on andnud ka Raamatukogud-muuseumid-noored projektide läbiviimine, mis on suurendanud kultuuri- ja mäluasutuste koostööd noortekeskustega ning kaasanud noori kultuuritegevustesse ja -loomesse.

Tänavune kogu Euroopas tähistatav kultuuripärandi aasta andis ka raamatukogudele hea võimaluse väärtustada sadade üritustega rikkalikku ja mitmekesist kultuuripärandit. Samas löid raamatukogud uusi laenutusvõimalusi inimeste käiguteele ja IT-huviringe. Tegeleti eesti keele kohvikute korraldamisega, et toetada elanike eesti keele õpet vabas vormis vestluste abil ja algatati koostööprojekte, mis tutvustavad pagulasperede lastele raamatukogu ja selle teenuseid ning raamatukogusid. Jätakuvalt on olulisel kohal lugemisprogrammid lastele, tegevused 60+ vanuses senioridele, viktoriinid, mängu- ja töötoad, kohtumised kirjanikega või osalemine kirjandusfestivalide korraldamisel.

Eesti Vabariik 100 juubeli programmi raames toimus raamatukogude valdkonnas palju olulisi ettevõtmisi.

Riigi Teataja 100. sünnipäeva puhul on Justiitsministeerium koostöös Eesti Rahvusraamatukoguga digiteerinud ja teinud kättesaadavaks 1918.–1944. aastatel ilmunud Riigi Teatajad.

Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti Vabariigi sünnipäeva tähistav suurnäitus „100 aastat kirjandust“ andis 2. märtsist 22. juunini ülevaate 1918.–2018. aastate eesti kirjandusest poole tuhande raamatuga.

Rändnäitus „Keelu alla!“ võimaldas 1. augustist 25. oktoobrini tutvuda kolme Balti riigi kirjastustegevuse ja raamatutoodanguga esimese omariikluse perioodil 1918–1940. Rikkalikku raamatutoodangut vahendatakse näitusel igast riigist valitud 50 raamatuga ning kirjastamise ja raamatumüügi seotud artefaktidega nagu kirjastuste kirjavahetus autoritega, aruanded, reklaammaterjal, fotod jms. Näituse on korraldasid Eesti, Läti ja Leedu Rahvusraamatukogu koostöös Tallinna ja Vilniuse Ülikooliga.

Eesti raamatukoguhoidjad kinkisid Eesti riigi 100. sünnipäevaks arvutist ja mobiilist vaadeldava virtuaalnäituse „Sajandi raamatukoguhoidjad“. Kaardirakendus annab piirkondlikku ülevaate sajandi jooksul toimunud muutustele Eesti raamatukogude tegevuses karismaatiliste raamatukoguhoidjate kaudu.

Lugemise edendamiseks kutsusid raamatukogud kinkima Eesti Vabariigi sünnipäevaks 100 tundi ettelugemist. Veebruaris loeti üle Eesti ette raamatukogudes, lasteaedades, koolides, noorte- ja eakate päevakeskustes, aga ka New Yorgi Eesti Koolis ja Luksemburgi Eesti Seltsis kokku üle 160 tunni.

Tallinna Keskraamatukogu eestvedamisel avasid kõigi Eesti maakondade rahvaraamatukogud meie riigi sünnipäeva puhul oma näitusepinnad 14–26aastastele noortele kunstnikele. Näitusesarjaga „Noor, loo, too – kunst raamatukogusse“ on noored saanud tasuta võimaluse näidata oma ideede mitmepalgelisust umbes 50 raamatukogus. Täna on toimunud juba üle 120 tarbeesemete, foto-, maali-, riidedisaini ja ka prügi ning muu kunstinäituse.

Lisaks toimus veel sadu ettevõtmisi ja üritusi nii suuremates kui ka väiksemates raamatukogudes koostöös teiste asutustega.

Rahvakultuur

Rahvakultuuri valdkonna arendustegevuses on prioriteetideks vaimse kultuuripärandi hoidmine ja väärtustamine, laulu- ja tantsupeo traditsiooni kestmine ning arengueelduste loomine tegevustoetuse kaudu rahvakultuuri keskseltsidele ja olulistele piirkondlikele organisatsioonidele.

Eesti rahvakultuuri tugevuseks on rikkalik pärand ning inimesed, kes väärtustavad ja kannavad paikkondlikke kombeid ja elulaadi ning annavad seda edasi järgmistele põlvkondadele, hoides rahvakultuuri seeläbi elujõulisena.

Rahvakultuuri eripäraks on elanikkonna erinevate vanuseastmete osalemine harrastajatena kultuuriloomes protsessis professionaalsete juhendajate suunamisel. Lauljadena, tantsijadena, pillimängijadena, näitlejatena või käsitöömeistritena osaletakse pidevas elukestvas õppeprotsessis, omandades järjest juurde uusi oskusi ja kogemusi.

Vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooniga on 2018. aasta seisuga ühinenud 178 riiki, mis omakorda on soodustanud riikide omavahelist koostööd vaimse kultuuripärandi valdkonnas.

UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitsekonventsiooniga ühinemine 2006. aastal on hoogustanud vaimse kultuuripärandi alaseid tegevusi. Aktiviseerunud on mitmed ühise identiteediga kultuuriruumid, kellele on oluline oma pärimuskultuuri väärtustamine ning hoidmine. Nende kogukondade piirkondlike eripärade toetuseks on Kultuuriministeerium loonud kultuuriruumide programmid, mida hetkel on seitse.

Alates 2010. aastast on avatud Eesti oma vaimse kultuuripärandi nimistu, kuhu saavad kogukonnad esitada enam kui kahe inimpõlve vanuseid elavaid traditsioone, kombeid ja tavaid. Kui nimistu toimumise algusaastatel oli kandeid nimistusse palju, siis viimastel aastatel on kandeid jäänud vähemaks, kuid need on läinud sisukamateks. Teavitustöö korraldamine on olulisemaks tegevuseks vaimse kultuuripärandi teemavaldkonna populariseerimisel. Suurt populaarsust on võitnud Rahvakultuuri Keskuse koostatud vaimse kultuuripärandi nimistut tutvustav rändnäitus „Pärand elab“, mis loodi 2013. aastal ja mida on nüüdseks eksponeeritud 38 erinevas paigas üle Eesti.

Ühe kande vormistamist vaimse kultuuripärandi nimistusse võib pidada väikseks uurimistöök, seetõttu on Rahvakultuuri Keskuse kaudu pakutud koolitustena sissejuhatavaid loenguid vaimsesse kultuuripärandisse ning alles järgmises etapis õpetatakse nimistu kande koostamist. Viimastel aastatel on just nende koolituste tulemusena sündinud uued kanded. Vaimse kultuuripärandi puhul ei kõnelda pärandist ainult kultuuri valdkonnas, vaid ka pärandist teistes valdkondades.

Euroopa kultuuripärandiaasta läbiviimist Eestis koordineeris Muinsuskaitseamet koostöös Eesti Folkloorinõukoguga. Aasta jooksul toimus Eestis palju sündmusi, mis aitasid esile tuua meie mitmekesist kultuuripärandit arheoloogilise väärtusega paikadest kuni arhitektuurimälestisteni. Tähelepanu said nii keskaegsed kindlused, folklooritraditsioonid kui ka kunstipärand. Siinjuures võiks tuua näitena Eestis esimest korda korraldatud maskide rahvusvahelist festivali „Hakkame santima“, mille eesmärgiks oli meie oma mardi- ja kadrisandi traditsiooni elluäratamine ning populariseerimine, seda just noorema põlvkonna hulgas.

Laulu- ja tantsupidu on traditsioon, mis puudutab paljusid eestimaalasi. Laulu- ja tantsupidu on eestlaste üheks olulisemaks identiteedi väljenduseks.

XXVII laulu- ja XX tantsupidu „Minu arm“ toimub Tallinna lauluväljakul ja Kalevi staadionil 4.–7. juulil 2019. Sellel aastal on laulu- ja tantsupeol mitmeid juubeleid – esiteks möödub esimese laulupeo toimumisest 150 aastat ning tantsupidu toimub 20. korda. Lisaks laulu- ja tantsupeole on oma koha leidnud ka pillipidu. Eriliseks tuleb pidada peo tuletoomist, mis läbib sel korral kõiki maakondi ja mida korraldati esimest korda 50 aastat tagasi.

Laulu- ja tantsupeo juubeliaasta on Kultuuriministeeriumi ettepanekul kuulutatud kultuurivaldkonna teema-aastaks: „Laulupidu 150. Eesti laulu ja tantsu juubeliaasta“. Juubeliaasta eesmärk on läheneva juubelipeo valguses tuua esile laulu- ja tantsupeo teekond eesti aja- ja kultuuriloo kaudu, selle liikumise põlv- ja piirkondade ülene ulatus ning laulu- ja tantsupeo liikumise roll ühiskonnas tasakaalu, koosmeele ning pühiväärtuste hoidjana. Lisaks teema-aasta tippsündmusele laulu- ja tantsupeole on kavandamisel palju teisi ettevõtmisi.

Lisaks laulu- ja tantsupidude korraldamisele toetatakse protsessis osalevaid kollektiive ning juhendajaid. Näiteks 2018. aastal said programmi kaudu toetust 2073 laulu- ja tantsupeo kollektiivi.

2018. aastal käivitus Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi ning Eesti Kooriühingu algatusel uuring laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide rahastamise ning kollektiivide juhtide tasustamise kohta. Uuringu eesmärgiks on saada põhjalik ülevaade laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide rahalisest olukorrast. Uuringu tulemused selguvad 2019. aasta kevadeks ja need tulemused saavad olema aluseks edaspidiste kultuuripoliitiliste otsuste tegemisel laulu- ja tantsupeo traditsiooni jätkusuutlikkuse kindlustamisel.

Kultuuriministeeriumi toetused rahvakultuuri keskseltsidele ning laulu- ja tantsupeo protsessile loovad eeldused, et lastele ja noortele suunatud tegevuste kaudu kindlustatakse eri kultuurivaldkondade professionaalide järelkasv. Tulevikus võivad neist saada kutselised pillimängijad, lauljad, muusikud või dirigendid. Toetussüsteem on olnud motivaatoriks elanikkonna huvi kasvuks nii laulu- ja tantsupeol osalejana kui ka vaatajana publiku rollis.

Kultuuriministeerium on juba 2012. aastast delegeerinud rahvakultuuri valdkonna toetuste menetlemise Rahvakultuuri Keskusele. Tulenevalt riigieelarve seaduse muudatusest oli Kultuuriministeerium koostöös Rahvakultuuri Keskusega muutmas senised ministri käskkirjaga kinnitatud programmid ministri määrusteks. See oli valdkonnale mahukas protsess.

Hasartmängumaksu seaduse ja kultuurkapitali seaduse muutmise seadusest tulenevalt on ka hasartmängu vahenditest laekuva kultuurivaldkonna toetuste eraldamine alates 2019. aastast üle antud Rahvakultuuri Keskusele. Selle kohta on koostatud vastav ministri määrus ja toetus kannab nüüdsest nimetust Regionaalse kultuuritegevuse toetus.

Tulenevalt Vabariigi Valitsuse otsusest viia Tallinnast välja osa riigiasutusi, on ka Rahvakultuuri Keskus alustanud osaliselt tööd alates 2019. aasta jaanuarist Viljandis. Lõplik kolimine saab teoks 2019. aasta sügiseks. Sellised regionaalsed muudatused on tinginud Rahvakultuuri Keskuse personalis suuri muudatusi.

Rahvakultuuris on loomemajandusega kõige otsesemalt seotud käsitöö valdkond. Erinevate Kultuuriministeeriumi programmide kaudu toetatakse nii käsitööalaseid tegevusi ja pärimuskultuuri sündmusi kui aidatakse ka kaasa vaimse kultuuripärandi nähtuste kaardistamisele, mis soodustavad omakorda kaudselt loomemajanduse ja pärimusel põhineva kultuurialase ettevõtluse arengut erinevates rahvakultuuri valdkondades ja piirkondades.

Lisaks on mitmed käsitöö- ja disainivaldkonna ettevõtjad saanud toetust oma ekspordivõimekuse arendamiseks, osalenud EASi algatatud ärimentorprogrammis jms. Kaudselt võib pärimuskultuuri uudsel moel tutvustamiseks pidada ka erinevate muusikute ja kollektiivide tegevust, kelle rahvusvahelistumist ja ekspordivõimaluste suurendamist on toetatud muuhulgas loomemajanduse arendamise meetmest. 2018. aasta novembris käivitus EASi algatatud arenguprogramm kultuuri- ja loomevaldkondade tugistruktuuridele, mille raames läbib strateegia diagnostika 13 tugistruktuuri ja strateegia praktikumi 11 organisatsiooni. Nende hulgas on ka Rahvakultuuri Keskus. Arenguprogramm lõpeb 2019. aasta jaanuaris ja selle tulemused annavad olulist sisendit tugistruktuuride edasise tegevuse kavandamiseks.